

Vi alla behövs för att skapa en fungerande helhet

- att förverkliga fostringsgemenskap på daghem under föräldrakvällar med hjälp av en inspirationsbok

Madeleine Nordman

Nina Soinio

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	4217 och 4216
Författare:	Madeleine Nordman och Nina Soinio
Arbetets namn:	Vi alla behövs för att skapa en fungerande helhet - att förverkliga fostringsgemenskap på daghem under föräldrakvällar med hjälp av en inspirationsbok
Handledare (Arcada):	Arla Cederberg
Uppdragsgivare:	Boställs daghem
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med detta examensarbete var att bidra till utvecklandet av fostringsgemenskap genom att skapa en produkt, en inspirationsbok för daghemspersonal. Frågeställningarna för detta examensarbete var: Hurdan är en fungerande fostringsgemenskap? Hur kan personal gynna fostringsgemenskapen mellan föräldrar och personal på daghem? Den teoretiska delen av examensarbetet var starkt förankrad till socialpedagogik och behandlade delaktighet, fostringsgemenskap samt sociokulturell inspiration. Eftersom syftet med examensarbetet även var att skapa en produkt, det vill säga en inspirationsbok, var metoden för examensarbetet således produktutveckling, och resultatet var inspirationsboken. I och med att examensarbetet var en produktutveckling följde det inte den traditionella strukturen för examensarbeten. En produktutveckling som metod strävar efter att inom ett professionellt fält erbjuda beskrivning av den praktiska verksamheten genom att till exempel skapa någon slags bok riktad för professionellt bruk. Inspirationsboken skapades genom produktutveckling i samarbete med uppdragsgivaren. Inspirationsboken innehåller dels en kortare teoretisk del där fostringsgemenskap behandlas och dels olika övningar och lekar som personal kan använda sig av i syfte att förverkliga fostringsgemenskap på daghem. Alla övningar och lekar som beskrivs i inspirationsboken grundar sig i olika teoretiska perspektiv på fostringsgemenskap. Den första frågeställningen besvarades genom tidigare forskning och teori. En fungerande fostringsgemenskap handlar om föräldrarnas och daghemspersonalens delade ansvar för barnets fostran. Fostringsgemenskap utmärks av en ömsesidig växelverkan som bygger på lyssnande, respekt, tillit och dialog. Den andra frågeställningen besvarades också genom både tidigare forskning och teori och främst genom inspirationsboken, där olika praktiska tillvägagångssätt för att skapa en ömsesidig växelverkan mellan föräldrar och daghemspersonal presenteras.</p>	
Nyckelord:	Fostringsgemenskap, inspiration, delaktighet, daghem, Boställs daghem
Sidantal:	76
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	13.12.2013

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	4217 and 4216
Author:	Madeleine Nordman and Nina Soinio
Title:	We are all needed in order to create a functioning whole - to practice professional partnership at kindergarten during parent's evenings with assistance of an inspirational book
Supervisor (Arcada):	Arla Cederberg
Commissioned by:	Boställs daghem
<p>Abstract:</p> <p>The aim of this degree thesis was to contribute to the development of professional partnership through creating a product, an inspirational book for personnel at kindergarten. The research questions for this degree thesis were: What is a working professional partnership like? How can personnel favour the professional partnership between parents and personnel at kindergarten? The theoretical part of the degree thesis was strongly associated to social pedagogy and described participation, professional partnership and sociocultural inspiration. Because the aim of this degree thesis also was to create a product, that is an inspirational book, the method for the degree thesis was therefore development of a product, and the result was the finished product, the inspirational book. Because the degree thesis was a development of a product it did not follow the traditional structure for degree theses. A development of a product as method aims to within a professional field offer description of the practical activity through for example creating some sort of a book intended for professional use. The inspirational book was created through development of a product in co-operation with the commissioning party. The inspirational book contains partly a shorter theoretical part where professional partnership is discussed and partly different exercises and games which personnel can use in order to practice professional partnership at kindergarten. All the exercises and games which are described in the inspirational book are based on different theoretical perspectives on professional partnership. The first research question was answered through previous research and theory. A working professional partnership is about a shared responsibility between parents and personnel in raising up the child. The professional partnership is characterised of a mutual correlation which is based on listening, respect, trust and dialogue. The second research question was also answered through previous research and theory and mostly in form of the inspirational book, where different approaches to creating a mutual correlation between parents and personnel at kindergarten are presented.</p>	
Keywords:	Professional partnership, inspiration, participation, kindergarten, Boställs daghem
Number of pages:	76
Language:	Swedish
Date of acceptance:	13.12.2013

INNEHÅLL

1	Inledning.....	7
1.1	Problemformulering och avgränsning.....	7
1.2	Syfte och frågeställningar	8
1.3	Bakgrund	9
2	Tidigare forskning	10
2.1	Urval av tidigare forskning	11
2.2	Fostringsgemenskap från både föräldrarnas och daghemspersonalens perspektiv ..	11
2.3	Fostringsgemenskap från enbart föräldrarnas perspektiv.....	16
2.4	Sammanfattning av tidigare forskning.....	19
3	Socialpedagogiskt arbete på daghem.....	21
3.1	Socialpedagogisk orientering	21
3.2	Delaktighet på daghem	22
3.3	Fostringsgemenskap på daghem	25
3.3.1	<i>Personalens roll i växelverkan.....</i>	<i>27</i>
3.3.2	<i>Principer för växelverkan.....</i>	<i>28</i>
3.4	Sociokulturell inspiration på daghem.....	30
3.4.1	<i>Sociokulturellt inspirerande verksamhet och inspiratörens roll</i>	<i>32</i>
3.4.2	<i>Sociokulturell inspiration som en del av förverkligandet av fostringsgemenskap på daghem.....</i>	<i>34</i>
3.5	Sammanfattning	35
4	Metod.....	36
4.1	Metodval	36
4.2	Processbeskrivning	38
4.3	Etiska aspekter	41
5	Presentation och analys av produkt: inspirationsboken	42
5.1	Varför förverkliga fostringsgemenskap under	43
	föräldrakvällar?	43
5.2	Innehållet och strukturen av inspirationsboken	45
5.3	Övningar som synliggör fostringsgemenskap	47
5.4	Övningar som ökar tillit.....	53
5.5	Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse.....	56
5.6	Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet	58
5.7	Övningar som skapar gruppgemenskap	61
6	Diskussion	67

6.1	Processdiskussion.....	67
6.2	Produktdiskussion	69
6.3	Arbetslivsrelevans och förslag till fortsatt forskning	71

Källor	72
---------------------	-----------

Bilagor	77
----------------------	-----------

Bilaga 1. Lov till användning av fotografi

Bilaga 2. Inspirationsbok

Figurer

Figur 1. Processbeskrivningsfigur 40

Tabeller

Tabell 1. Sammanfattning av tidigare forskning 20

1 INLEDNING

”Oj nej, igen är det föräldrakväll. En massa nya föräldrar! Vad ska jag säga? Vad om någon frågar något som jag inte kan svara på?” (Anonym barnträdgårdslärare)

Så här kan daghemspersonal ibland känna sig inför en föräldrakväll. Det känns kanske lite obekvämt eller osäkert att tala inför nya ansikten och alltid vet man inte heller riktigt vad man skall säga. Det är inte endast personal som kan känna sig så här, utan detta kan även vara en ny situation för många föräldrar. En föräldrakväll kan vara första gången då alla föräldrar och alla i daghemspersonalen träffas. Därmed blir detta ett ypperligt tillfälle att engagera såväl föräldrar som personal till att på ett roligt sätt förstärka förhållandet sinsemellan. Det är viktigt att förhållandet mellan föräldrar och personal fungerar bra och är positivt. Inför en föräldrakväll kan det vara bra för personal att i förväg tänka på syfte och målsättningar, det vill säga vad de vill åstadkomma med föräldrakvällen. För att nå målsättningarna kan det underlätta personalen att ha riktlinjer och idéer att utgå ifrån.

1.1 Problemformulering och avgränsning

Genom vårt examensarbete vill vi skapa idéer för hur personal kan förstärka samarbetet mellan familjer och personal under föräldrakvällar på daghem. Då vi tänker på ordet föräldrakväll tänker vi på alla sådana tillställningar där föräldrar och daghemspersonal träffas, naturligtvis är barnen också ofta med. Utöver föräldramöten i traditionell bemärkelse kan dessa tillställningar även vara jul- och vårfester samt far- och morsdagskaffe et cetera. Som tidigare nämndes är dessa föräldrakvällar viktiga tillfällen för att förstärka förhållandet mellan föräldrar och personal. Vi har som tanke att de traditionella föräldramötena kan utvecklas till föräldrakvällar där familjerna och daghemspersonal tillsammans är delaktiga i att förverkliga fostringsgemenskap. Då vi talar om parten förälder eller föräldrar menar vi barnets vårdnadshavare och andra vuxna som är involverade i barnets liv. Det är viktigt med ett gott förhållande mellan föräldrar och personal eftersom de samarbetar så gott som dagligen. Ett gott samarbete är en förutsättning för en fungerande fostringsgemenskap. Eftersom initiativet för att skapa en fungerande fostringsgemenskap ligger hos personalen (Alasuutari et al. 2006:96) vill vi rikta vårt examensarbete till dem. Vi vill skapa ett material som beskriver fostringsgemenskap utgå-

ende från en teoretisk grund. Det innehåller även olika övningar, lekar och aktiviteter som kan användas vid föräldrakvällar i syfte att förverkliga fostringsgemenskap. Vi har valt att sammanställa vårt material till en inspirationsbok. Vi beslöt oss för en inspirationsbok eftersom vi vill inspirera personal till alternativa och kreativa sätt att förverkliga fostringsgemenskap. Vi vill närma oss fostringsgemenskap på ett lättsamt och roligt sätt samt skapa en inspirationsbok som går att tillämpa enligt behov.

Som samarbetspartner för detta examensarbete fungerar Boställs daghem i Esbo. Vi utför vårt examensarbete i samråd med dem samt tar deras åsikter och önskemål i beaktande. Vi hoppas att daghemspersonalen skall bli inspirerad av att läsa vårt examensarbete och särskilt vår slutliga produkt, det vill säga inspirationsboken. Vi önskar att daghemspersonalen kommer att bli ivrig med att förverkliga fostringsgemenskap på ett roligt sätt i samband med föräldrakvällar. Vidare hoppas vi att inspirationsboken och dess innehåll skall kunna användas på ett sådant sätt att föräldrakvällar kan bidra positivt till fostringsgemenskap.

Eftersom daghemspersonal jobbar i olika skift är det möjligt att samma personal och samma föräldrar inte träffas dagligen. Därför anser vi att samarbetet måste fungera mellan alla föräldrar och alla i personalen, till och med sträcka sig över olika avdelningar i viss mån. I vårt examensarbete väljer vi att inte fokusera på egenvårdarmodellen även om vi ser den som positiv med tanke på fostringsgemenskap. Vi väljer att lägga fokus vid att skapa ett gott samarbete mellan alla familjer och hela personalen, även föräldrar sinsemellan. Vi är medvetna om att fostringsgemenskapen är viktig i vardagen och förverkligas mycket då, men vi har valt att fokusera på föräldrakvällar.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt examensarbete är att bidra till utvecklandet av fostringsgemenskap genom att skapa en inspirationsbok för daghemspersonal. Inspirationsboken tar fasta på teori kring fostringsgemenskap samt beskriver olika övningar och lekar som kan användas för förverkligandet av fostringsgemenskap. Vi vill svara på följande frågeställningar:

1. Hurdan är en fungerande fostringsgemenskap?
2. Hur kan personal gynna fostringsgemenskapen mellan föräldrar och personal på daghem?

1.3 Bakgrund

”Familijs och barns kulturella bakgrund har stor betydelse för barns lärande och utveckling. Ingen pedagogisk verksamhet kan därmed anses ha en god pedagogisk kvalitet om den inte bedrivs i samarbete med barnens föräldrar.” (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999:134)

Samarbete har funnits länge mellan föräldrar och personal på daghem. Under 1980-talet fungerade samarbetet på daghemmets villkor och gynnade därmed i första hand daghemmet. Därför ansåg inte föräldrarna nödvändigtvis att de fick tillräckligt med stöd till barnets fostran i hemmet. Detta ledde till att föräldrarna fick en mindre positiv inställning gentemot att skapa ett fungerande samarbete. (Leino 2006:25) Som det framstår från citatet poängterades det redan i slutet av 1990-talet att samarbete med barnens föräldrar behövs för att uppnå en god pedagogisk kvalitet (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999:134). Under åren har samarbetet ändå utvecklats och under 2000-talet utvecklades fostringsgemenskapen. Fostringsgemenskap kan ses som ett bredare begrepp till samarbete och dessa begrepp används ofta parallellt i till exempel litteratur. Fostringsgemenskap innebär dock mer än enbart samarbete mellan föräldrar och personal, det handlar om ett delat ansvar till att fostra barnet. (Stakes 2005:31) Enligt Madsen (2001:43) har daghemspersonalen utvecklats från föräldraersättare till så kallade föräldraassistenter som förstår att familjerna är experter på sina egna liv. Daghemmet har alltså med andra ord en kompletterande funktion till hemmet (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999:134). Fostringsgemenskap tillämpas inom daghem, skolor, familjecenter, barnskydd samt olika fritidsverksamheter (THL 2013). I detta examensarbete kommer vi att avgränsa oss till fostringsgemenskap på daghem.

Det finns vissa lagar, förordningar och dokument som fungerar som riktlinjer för fostringsgemenskap. Inom ramarna för dessa bör fostringsgemenskapen skapas. Grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005) är ett sådant dokument och vi går senare i examensarbetet närmare in på det. Barnskyddslagen och Lag om barndagvård tar även upp viktiga principer som skapar ramar för fostringsgemenskapen. Föräldrarna har hu-

vudansvaret för barnets välfärd och nu, mer än tidigare, ses daghemmets uppgift som att stöda föräldrar i deras uppgift som fostrare (Barnskyddslag (2007/417), Stakes 2005:31). Detta poängteras även i Lag om barndagvård (1973/36) där det sägs att dagvården skall ”stöda dagvårdsbarnens hem i deras uppgift att fostra barnen samt tillsammans med hemmen främja en balanserad utveckling av barnets personlighet”. Dagvårdens uppgift är vidare att skapa en trygg uppväxtmiljö där det ordnas sådan verksamhet som stöder barnets positiva utveckling. Barnet skall även ha möjlighet till trygga, varma och kontinuerliga människorelationer inom dagvården.

En stor del av barnen i Finland går på daghem i något skede av sin uppväxt (Lehtipää 2007:1). Detta innebär att barnen så gott som dagligen vistas i två olika miljöer, det vill säga daghemmet och hemmet. Dessa miljöer kan till viss grad ha olika förväntningar på barnet, vilket kan framkalla utmaningar i barnets anpassning och i samarbetet mellan föräldrar och personal. Genom föräldrarnas delaktighet i barnets dagvård kan de vuxna i barnets liv dela information om barnets vardag. På så sätt kan man skapa en balanserad vardag för barnet där samma regler och riktlinjer gäller i barnets båda miljöer. Då barnet ser att samarbetet mellan de vuxna fungerar ökar trygghetskänslan hos barnet och barnet ser att de vuxna inte enbart är till för barnet, utan även som stöd för varandra. (Lehtipää 2007:4) Leino (2006:115) anser att en fungerande fostringsgemenskap behövs för att uppnå det ovanstående. Leino poängterar att fostringsgemenskap också handlar om närståendestöd föräldrar emellan.

Det har gjorts många forskningar på hur föräldrar och personal uppfattar vad fostringsgemenskap är samt sin egen roll i denna gemenskap. En del av dessa forskningar kommer vi att gå närmare in på i nästa kapitel då vi beskriver tidigare forskning.

2 TIDIGARE FORSKNING

I detta examensarbete tar vi upp fem intressanta forskningar. En av de tidigare forskningarna som vi valt att inkludera i vårt examensarbete är en jämförelse mellan Finland och Estland. Alla de övriga forskningarna tar enbart fasta på situationen i Finland eftersom vi fokuserar på situationen i Finland. Forskningarna är publicerade mellan åren 2006-2011. Genom dessa forskningar får man en inblick i fostringsgemenskapstemati-

ken från både föräldrarnas och daghemspersonalens perspektiv. Tre av forskningarna är utförda från både föräldrarnas och personalens perspektiv, de resterande från enbart föräldrarnas perspektiv. Två av forskningarna är utförda kvantitativt med hjälp av enkäter och de övriga tre kvalitativt med temaintervjuer.

2.1 Urval av tidigare forskning

Vi har använt oss av både manuella sökningar och databassökningar för att hitta relevant litteratur för vårt ämne. Manuella sökningar har vi utfört på biblioteket och efter att vi hittat bra facklitteratur har vi vidare använt oss av deras källor. Utöver manuell sökning har vi använt oss av databasen Academic Search Elite (EBSCO), sökmotorn Google Scholar samt yrkeshögskolornas publikationsarkiv Theseus. Vi har avgränsat oss till material som publicerats 2003-2013. På Theseus har vi avgränsat oss till material på högre yrkeshögskolenivå. Vi har använt oss av sökorden ”trust and parents and teachers”, ”kodin ja päiväkodin välinen kasvatuskumppanuus” och ”kasvatuskumppanuus”. I huvudsak har vi använt finska sökord eftersom vi fokuserar på situationen i Finland.

2.2 Fostringsgemenskap från både föräldrarnas och daghemspersonalens perspektiv

För att skapa en helhetssyn på hur situationen gällande fostringsgemenskap på finländska daghem ser ut, har vi valt att inkludera en forskning som tar fasta på situationen i Finland och Estland. I forskningen *Mutual trust between kindergarten teachers and mothers and its associations with family characteristics in Estonia and Finland* (Kikas et al. 2011) undersöktes hur mödrarnas utbildningsnivå samt barnets kön påverkade den ömsesidiga tilliten mellan mödrar och professionella på daghem. I Finland var det 712 mödrar och 712 professionella som deltog i forskningen, respektive siffror i Estland var 543 och 232. Forskningen genomfördes med enkäter var tilliten mättes med hjälp av Adams och Christensons tillitsskala (”trust scale”). Respondenterna svarade på olika påståenden genom att välja mellan en skala på ett till fem där ett motsvarade ”motsätter starkt” och fem motsvarade ”håller starkt med”. (Kikas et al. 2011)

Överlag visar resultaten att den ömsesidiga tilliten mellan mödrar och professionella är stark. Till och med 44 procent av de finländska professionella och 42 procent av de estniska professionella valde det högsta alternativet på skalan då de bedömde sin tillit gentemot mödrarna. Så mycket som 71 procent av de finska mödrarna och 72 procent av de estniska mödrarna valde fyra eller högre på skalan då de bedömde sin tillit gentemot de professionella. Men då man beaktar alla alternativ på skalan visar resultaten att mödrarnas förtroende gentemot professionella oftare var högre i Finland, medan det inte fanns större skillnader mellan länderna i vad som kommer till professionellas förtroende gentemot mödrarna. Mödrarna med låg utbildnings nivå i Finland visade högre tillit gentemot professionella jämfört med de estniska mödrarna med samma utbildning. Forskningen visar att en stark korrelation hittades mellan mödrarnas låga utbildningsnivå och de professionellas låga tillit gentemot mödrarna i Estland, en liknande korrelation hittades inte i Finland. Barnets kön påverkade den ömsesidiga tilliten på så sätt att professionella visade mindre tillit gentemot mödrar med grundutbildning som har söner. Ingen skillnad i tillit gentemot professionella hittades hos pojkars respektive flickors mödrar. (Kikas et al. 2011) Även om den ömsesidiga tilliten i Finland överlag verkar positiv finns det plats för förbättring. I forskningen kommer det fram att aspekter så som föräldrars utbildningsnivå och barnets kön kan påverka den ömsesidiga tilliten och detta i gengäld fostringsgemenskapen. (Kikas et al. 2011)

Vi valde denna forskning via databasen EBSCO. Vi använde sökorden ”trust and parents and teachers”. Vi avgränsade sökningen till material från 2003-2013 och sådant som var tillgängligt i full text. Sökningen gav 29 träffar varav en del inte var egentliga forskningar utan artiklar. På basis av rubriker och sammandrag valde vi att läsa ovanstående forskning och fann den relevant med tanke på temat för vårt examensarbete. Genom denna forskning får vi kunskap om vad som kan påverka bildandet av ömsesidig tillit och därmed en fungerande fostringsgemenskap.

Anna-Maria Leinos (2006) pro gradu-avhandling *Kasvatuskumppanuus päiväkodissa. Vanhempien ja lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista* gav oss intressanta synpunkter på fostringsgemenskap. Första huvudtemat för hennes undersökning var hur föräldrar och barnträdgårdslärare definierar begreppet fostringsgemenskap samt hur de ser sin roll i denna

gemenskap. Undersökningens andra tema var vilka erfarenheter föräldrar och barnträdgårdslärare har gällande fostringsdiskussioner samt hur fostringsgemenskap uppfylls i dessa diskussioner och i daghemmets övriga verksamhet. Vi kommer inte att fokusera på fostringsdiskussioner i vårt examensarbete och därmed kommer vi inte heller att redogöra för Leinos resultat gällande dessa diskussioner. I sin forskning var Leino även intresserad av att få en insikt i vilka aspekter påverkar förverkligandet av fostringsgemenskap samt vilka utvecklingsbehov det finns. Undersökningen genomfördes i tolv daghem med hjälp av temaintervjuer. I genomsnitt var det en barnträdgårdslärare och en moder som deltog från varje daghem. (Leino 2006)

Definitionerna av fostringsgemenskap var mångfaldiga. I huvudsak ansåg alla ändå att fostringsgemenskap handlar om att dela barnets vardag mellan daghemmet och hemmet. Man ansåg att den delade fostringsuppgiften har sin början i hemmet och grundar sig på föräldrarnas värderingar, synsätt och önskemål gällande sina barns fostran. Det kom även fram att ett syfte med fostringsgemenskapen är att göra föräldrarna aktiva och delaktiga i planeringen av barnets fostran inom dagvården. Man ansåg att en delad fostran gynnar barnets utveckling i barnets olika verksamhetsmiljöer. Att gynna barnets utveckling var enligt föräldrarna och barnträdgårdslärarna fostringsgemenskapens huvudsakliga uppgift. Dessutom ansåg föräldrarna att fostringsgemenskapen ger möjlighet till närståendestöd av andra föräldrar samt stöd i fostran. Barnträdgårdslärarna tyckte däremot att fostringsgemenskapen hämtar utmaningar samt skapar en mening och grund där de kan planera det egna arbetet och reflektera det egna professionella kunnandet. (Leino 2006)

Fostringsgemenskapen uppfattades som personligt och kopplades till mänskliga aspekter så som bekantskap och personkemi. Respekt, tillit och informationsöverföring mellan parterna ansågs som viktiga gemensamma element för en fungerande fostringsgemenskap. Barnträdgårdslärarna ansåg att de hade tillräcklig information om familjerna medan föräldrarna däremot beskrev informationen om dagvården som otillräcklig. Trots det så hade föräldrarna fullt förtroende för personalen. Föräldrarnas huvudansvar för barnets fostran och kunskapen över det egna barnet lyftes fram. Både föräldrarna och personalen lyfte fram att fostringsgemenskapen kräver jämlikhet men här skapades det ett litet dilemma eftersom de ändå hade lite olika syn på saken. Föräldrarna ansåg att

de borde betraktas som huvudansvariga eftersom de känner barnet bäst medan barnträdgårdslärarna lyfte fram sin yrkeskompetens. (Leino 2006)

Föräldrarna var i stort sätt nöjda med dagvården men hade ändå vissa missnöjen. Dessa berodde på att föräldrarna inte hade blivit hörda eller att deras önskemål inte hade blivit uppfyllda. Kritik från personalen gentemot föräldrarnas fostran och brist på respekt sågs som negativt. Utvecklingsbehoven gällde främst att utveckla de nuvarande verksamhetsformerna för skapandet av samarbete. Leino kom även fram till att fostringsgemenskapen var ganska ytlig och att det skulle behövas metoder för att förstärka den. Bland annat genom att öka föräldrarnas kännedom om daghemmet kunde man förstärka gemenskapen. Det finns dock de föräldrar som inte är intresserade av eller har behov av fostringsgemenskap. En annan sak som påverkade föräldrarnas kännedom om daghemmet var att föräldrarna inte var med och såg vardagen på daghemmet. Därför önskade barnträdgårdslärarna att föräldrarna skulle vara mer delaktiga i verksamheten. (Leino 2006) I Leinos forskning poängterades att föräldrar och personal vill gå mera på djupet i de dagliga diskussionerna så att de inte förblir ytliga. För att möjliggöra detta behöver man känna varandra väl så att en djupgående diskussion känns naturlig.

Resultaten av denna forskning medför betydande kunskap med tanke på syftet med vårt examensarbete. Behovet av nya samarbetsätt samt förbättring av de nuvarande sätten är speciellt intressanta för oss. Genom denna forskning fick vi dessutom viktig information om vad fostringsgemenskap är och hur det upplevs av föräldrar och personal. Denna forskning hittade vi via tidigare examensarbeten. Tillgång till forskningen fick vi genom sökmotorn Google Scholar.

Genom Sari Töyräs (2011) forskning, som vi beskriver senare, hittade vi och valde vi att inkludera Marjo Iso-Kuuselas (2008) pro gradu-avhandling *Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö. Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus?*. Syftet med forskningen var att ta reda på hur föräldrar och daghemspersonal definierar och uppfattar fostringsgemenskap samt vilka likheter och olikheter det fanns mellan svarsgrupperna. Utöver detta ville Iso-Kuusela undersöka vilka utmaningar och möjligheter fostringsgemenskapen medför i daghemmets vardag. Undersökningen utfördes på ett daghem med hjälp av temaintervjuer där fem föräldrar och fem professionella deltog.

Av föräldrarna var fyra mödrar och endast en fader, de professionella bestod av två socionomer, två barnträdgårdslärare och en socialpedagog. (Iso-Kuusela 2008)

Resultaten visar att de professionella ansåg att man borde ordna mera föräldrakvällar och dylikt för att synliggöra vikten och idén med fostringsgemenskap för föräldrarna. Fostringsgemenskap var ett främmande begrepp för föräldrarna. Även om själva betydelsen var bekant använde föräldrarna andra termer för att beskriva det. Både personal och föräldrar poängterade att samarbetet inte alltid är lätt, men att det ändå är eftersträvan svårt då de ser hur barnet gör framsteg och gynnas av de vuxnas goda relation. Överlag ansåg både föräldrar och personal att de är varandras fostringspartner och att de delar en gemensam syn på varandras roll i barnets fostran. Båda parterna lyfte fram att fostringsgemenskap grundar sig på ömsesidig respekt och ett delat ansvar i barnets fostran. Annat som ansågs som viktiga element för en fungerande fostringsgemenskap var öppenhet, flexibilitet, tillit, gemensamt beslutsfattande, diskussioner, ömsesidigt informationsflöde och gemensamma mål. (Iso-Kuusela 2008)

Som det framkommer i vår bakgrund poängterar Lehtipää (2007) att barnets trygghetskänsla ökar då de vuxna samarbetar. Även i Iso-Kuuselas forskning ansågs att fostringsgemenskapen stöder barnets goda och balanserade utveckling samt att det skapar en trygghet för barnet då detta ser att de vuxna kommer överens och tillsammans bryr sig om barnet och varandra. Vidare var både föräldrar och personal av samma åsikt som Lehtipää (2007) i att båda parterna ansåg att en fungerande fostringsgemenskap jämnar ut barnets vardag. Detta är möjligt i och med att parterna då tillsammans skapar en helhetsbild av barnet och även gemensamma regler för att barnets vardag skall kunna vara så lik som möjligt i både hemmet och daghemmet. Det lyftes fram att samarbetet ger stöd för föräldrarna i sin fostran, men samtidigt får personalen även hjälp i sitt arbete. Eftersom det undersökta daghemmet är ett skiftesdaghem poängterades det som utmanande att skapa ett fungerande samarbete i och med att samma personal och samma föräldrar inte träffas dagligen. De professionella ansåg att det var utmanande att ta upp svåra saker med föräldrarna samtidigt som det är nödvändigt för en god fostringsgemenskap. Som det kom fram i Leinos (2006) forskning menade även personalen i Iso-Kuuselas forskning att det är en utmaning att få alla föräldrar intresserade och engagerade i samarbetet. Personalen ser det som möjligt att stöda fostringsgemenskapen genom

föräldrakvällar, mor- och farsdagar, jul- och vårfester samt gemensamma sånglekskvällar. (Iso-Kuusela 2008)

Denna forskning är intressant för oss eftersom den tar upp viktiga element som behövs för en god fostringsgemenskap. Forskningen tar även upp professionellas syn på hur man kunde lyfta fram vikten av fostringsgemenskap för föräldrarna samt hur man kan stöda samarbetet. I forskningen framkommer det även att gemensamma möten och tid behövs för att man skall kunna uppnå ett fungerande samarbete mellan personal och föräldrar.

2.3 Fostringsgemenskap från enbart föräldrarnas perspektiv

Syftet med Sari Töyräs (2011) forskning *Kasvatuskumppanuus näkyväksi. Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö* är att synliggöra fostringsgemenskap samt att hitta verksamhetsformer för att stöda föräldrar i sin vardag. Forskningen är ett masterarbete för högre yrkeshögskola examen. Forskningen genomfördes med hjälp av temaintervjuer på ett privat daghem där 20 föräldrar deltog. Genom att intervjua föräldrarna fick Töyräs fram deras syn på samarbete och fostringsgemenskap. Föräldrarna berättade sin åsikt angående ett gott samarbete samt hur samarbetet fungerar på barnets daghem. Då det kom till fostringsgemenskap fick föräldrarna definiera ordet och berätta vad som gynnar och hindrar fostringsgemenskap. Föräldrarna gav även utvecklingsidéer gällande samarbetet.

Utgående från föräldrarnas svar gjorde Töyräs upp en SWOT-tabell. Den lyfte fram styrkor och svagheter i nuläget samt vilka möjligheter och hot det finns gällande fostringsgemenskap i framtiden. Styrkor som framkom var att föräldrarna och personalen litar på varandra, att de gör saker tillsammans samt har gemensamma spelregler. Dessutom har de redan vissa fungerande samarbetsmodeller. Föräldrarna ansåg dock att personalen byts för ofta och att det finns för lite tid för diskussion vilket orsakar brister i informationsflödet. Dessutom har föräldrarna inte tillräckligt med möjlighet att delta i och påverka verksamheten. Trots dessa svagheter ansåg föräldrarna att både personal och föräldrar har intresse av att utveckla samarbetet för barnets bästa. Dessutom framkom det behov av att utveckla de dagliga diskussionerna och olika samarbetsformer.

Det som hotar utvecklingsmöjligheterna är tidsbrist, att familjernas problem blir allt mångfaldigare och att föräldrarna inte får tillräckligt med stöd för att ta till tals svåra saker. (Töyräs 2011)

Utgående från SWOT-tabellen skapade Töyräs en modell för konkreta arbetsformer som förstärker samarbetet och därmed fostringsgemenskap. Töyräs anser att mjuklandning då barnet börjar på daghemmet är första steget. Föräldra- och expertkvällar, diskussioner, projektarbete och utfärder är andra arbetsformer som förstärker samarbetet. Dessa arbetsformer gör det möjligt för föräldrarna att vara mer delaktiga i och kunna påverka sitt barns dagvård. För personalen är dessa arbetsformer hjälpmedel för att stöda familjerna i deras fostran och på ett helhetsmässigt sätt stöda och främja barnet tillsammans med föräldrarna. Tillit, öppenhet, känslan av att bli hörd och respekterad ökar även genom arbetsformer som dessa. Förutom det, så förverkligas för samarbetet viktiga saker så som individualitet, delaktighet, möjlighet att påverka, närståendestöd och växelverkan. Forskningens slutsatser liknar både Leinos och Iso-Kuuselas forskningar. Töyräs kom fram till att ett gott samarbete baserar sig på en fungerande växelverkan som präglas av diskussion, lyssnande, mångsidig feedback samt mod att ingripa i problem. Detta kräver tillit, ärlighet, öppenhet samt respekt för olika syner. (Töyräs 2011)

Även genom denna forskning får vi ökad kunskap om vad en fungerande fostringsgemenskap kräver. Också här kommer det fram att föräldrarna tycker att mera tid för samarbete samt gemensam verksamhet behövs. Vi hittade denna forskning på Theseus som är yrkeshögskolornas publikationsarkiv på internet. Vi letade med ”kodin ja päiväkodin välinen kasvatuskumppanuus” och fick 120 träffar. På basis av rubriker läste vi några abstrakt, men endast få av dem var masterarbeten, vilket ledde till att vi valde att läsa denna forskning.

Riina Lehtipää (2007) ville i sin pro gradu-avhandling *Päivähoidon ja vanhempien kasvatuskumppanuus pikkulapsiperheiden arjessa* forska i fostringsgemenskap baserat på föräldrarnas syn och erfarenheter. Hon jämförde i vilken mån mödrar respektive fäder var nöjda med dagvården och samarbetet mellan hemmet och daghemmet. Dessutom undersökte hon hur föräldrarnas bakgrund och livssituation påverkade nöjdhetsgraden. Undersökningen var en del av en större Paletti-undersökning som genomfördes i Jyvä-

skylä och den utfördes med hjälp av enkäter. I undersökningen deltog 179 föräldrar varav majoriteten var mödrar. (Lehtipää 2007)

Resultaten tyder på att föräldrarna i stort sätt var rätt så nöjda med dagvården samt samarbetet mellan föräldrar och daghemspersonal. Det fanns inga stora skillnader mellan mödrarnas och fädernas åsikter. Precis som i Iso-Kuuselas (2008) forskning kom det fram att föräldrarna inte är så vana vid begreppet fostringsgemenskap och inte riktigt alltid har klart för sig vad det betyder. Föräldrarna använde däremot begreppet samarbete i samma bemärkelse som fostringsgemenskap. Samarbetet med daghemspersonalen sågs som en naturlig del av föräldraskapet. Respondenterna lyfte fram tilliten och öppenheten i samarbetet som mest fungerande och positivt. Föräldrarna poängterade att de gärna ville vara med i planeringen och förverkligandet av daghemsverksamheten och på så sätt påverka barnets fostran. Föräldrarna ansåg att de inte fick tillräckligt med stöd i sin fostran av sina barn. En del var missnöjda med bristen på diskussion och information samt önskade en ökning i detta. Som mest negativt evaluerade föräldrarna personalens insats gentemot att hjälpa föräldrarna att knyta kontakt sinsemellan och att lära känna varandra. (Lehtipää 2007)

Föräldrarna beskrev många saker som är viktiga för en fostringsgemenskap. En öppen och ärlig växelverkan där man naturligt kan diskutera om både lätta och svåra saker ansågs viktigt. Föräldrarna önskade att personalen dagligen berättar om barnets dag samt även erbjuder föräldrarna en chans att berätta om vad som pågår i hemmet. Gemensamma fostringsprinciper, mål, regler och värden ansågs väldigt betydelsefulla. Föräldrarna påpekade också att arrangerade gemensamma tillfällen för barn och föräldrar är positivt samt gynnar fostringsgemenskapen. Föräldrarnas bakgrund påverkade nöjdheten av samarbetet på så sätt att familjeformen, mödrarnas ålder samt fädernas tidspress på jobbet och mängden veckoarbetstimmar inverkade på nöjdheten. Föräldrarnas nöjdhet påverkades även av hur utmanande fostran upplevdes och av hur bra kopplandet av jobb och familj fungerade. (Lehtipää 2007)

Även om föräldrarna överlag var ganska nöjda med samarbetet visar resultaten av forskningen att det finns vissa teman som kan förbättras. Personalen kan till exempel stöda föräldraskapet på ett mer ingående sätt samt bidra till att stöda inbördes relationer

föräldrar sinsemellan. Forskningen ger även en god inblick i vad föräldrarna ser som viktigt för att en fostringsgemenskap skall kunna uppstå och fungera. Vi valde Lehtipääs forskning genom att använda sökordet ”kasvatuskumppanuus” på Google Scholar. Baserat på rubriken och abstraktet valde vi att läsa denna forskning. Forskningen gav oss ökad kunskap om hur föräldrarna ser på fostringsgemenskap samt vad de förväntar sig av den.

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Det framgår att resultaten av ovanstående forskningar tangerar varandra nära på flera områden. I synnerhet var det mycket likheter i vad som ansågs behövas för en fungerande fostringsgemenskap. Som det framstår från tabell 1 är dessa likheter till exempel lyssnande, respekt, tillit och jämlikhet. Dessutom är diskussion, öppenhet, bekantskap, flexibilitet samt fungerande informationsflöde viktiga element för en fungerande fostringsgemenskap. Resultaten i forskningarna tyder på att det är viktigt att föräldrarna får vara delaktiga i barnets fostran och därmed har föräldrar och personal ett delat ansvar i barnets fostran. Som sagt är diskussion ett viktigt element och föräldrar och personal bör våga tala öppet om både lättare och svårare saker. De tidigare forskningarna lyfter även fram att gemensamma mål, värderingar, regler och principer gynnar fostringsgemenskapen.

Resultaten tyder på att fostringsgemenskapen fungerar relativt bra i det stora hela, men det framkommer även en del utvecklingsbehov. Dessa är till exempel att vidare utveckla samarbetsformer samt att synliggöra och förstärka fostringsgemenskapen. Enligt tidigare forskning kan detta göras till exempel genom gemensamma arrangerade tillställningar, så som föräldrakvällar och dylikt. Det framkom även att föräldrar inte hinner diskutera med personal tillräckligt. Flera arrangerade gemensamma tillfällen kan fungera som lösning på tidsbristen i vardagen. Föräldrarna träffar inte nödvändigtvis all personal i det egna barnets grupp dagligen, vilket även ansågs som ett utvecklingsbehov. Ett ytterligare utvecklingsbehov som lyfts fram är att öka föräldrarnas möjlighet till att vara delaktiga i barnets dagvård. Många av de tidigare forskningarna tyder även på att föräldrarna önskar förbättring i personalens insats gentemot att stöda föräldrarna i att knyta kontakt sinsemellan och på det sättet få närståendestöd av andra föräldrar.

Tabell 1. Sammanfattning av tidigare forskning.

Forskning	Vad behövs för fostringsgemenskap?	Vad fungerar bra?	Utvecklingsbehov/ Vad fungerar mindre bra?
Kikas et al. (2011)	- Ömsesidig tillit	- Överlag stark ömsesidig tillit mellan mödrar och professionella	- Föräldrars utbildningsnivå och barnets kön påverkar tilliten
Leino (2006)	- Tillit, respekt, jämlikhet, lyssnande, bekantskap - Informationsflöde → parterna delar barnets vardag - Delaktiga föräldrar	- Föräldrarna är på det stora hela nöjda - Föräldrarna anser tilliten vara stark	- Utveckla samarbetsformerna - Förstärka fostringsgemenskap - Saknad av respekt och lyssnande i viss mån - Informationsflöde - Föräldrar mer delaktiga
Iso-Kuusela (2008)	- Tillit, respekt, öppenhet, diskussion, flexibilitet och ömsesidigt informationsflöde - Delat ansvar i barnets fostran - Bestämma tillsammans om saker som berör barnets vård	- Gemensam syn på parternas roll i barnets fostran - Personal och föräldrar anser sig vara fostringspartner	- Synliggöra fostringsgemenskap till exempel inom föräldrakvällar - Föräldrar träffar inte "egen" personal dagligen - Ta upp svåra saker - Föräldrar mera med i och ivriga av fostringsgemenskap
Töyräs (2011)	- Ärligt, äkta, respekt och tillitsfullt förhållande - Förstår varandra - Diskussion, lyssnande, öppenhet, mångsidig feedback och vågar ta tag i problem → fungerande växelverkan	- Ett tillitsfullt förhållande har uppstått - Personal och föräldrar agerar tillsammans och har gemensamma spelregler	- Mera samarbetsformer - Tidsbrist - Stort personalbyte - Informationsflöde - Föräldrars möjlighet att påverka och delta i verksamheten
Lehtipää (2007)	- Tala öppet om både lätta och svåra saker - Gemensamma värderingar, regler, principer och mål - Föräldrars delaktighet i planering och förverkligande av verksamhet - Gemensamma tillställningar	- Tillit och öppenhet - Fostringsgemenskap en naturlig del av föräldraskapet - Positiv och trevlig personal	- Stöda skapandet av närståendestöd föräldrar sinsemellan - Stöd i föräldraskapet - För lite diskussion och information - Synliggöra fostringsgemenskap - Föräldrar delaktiga, påverka verksamheten och således barnets fostran

3 SOCIALPEDAGOGISKT ARBETE PÅ DAGHEM

I detta kapitel kommer vi att redogöra för den teoretiska grunden för vårt examensarbete. Eftersom daghem enligt Madsen (2001) utgör en socialpedagogisk arena utgår vi från ett socialpedagogiskt perspektiv. Därmed kommer vi att redogöra för teori om socialpedagogik som fungerar som vår övergripande teori. Vi kommer mer utförligt att gå in på delaktighet, fostringsgemenskap och sociokulturell inspiration, som alla ingår i socialpedagogiken. Den presenterade teorin kommer tillsammans med den tidigare forskningen att fungera som grund för vår inspirationsbok.

3.1 Socialpedagogisk orientering

Socialpedagogiken är en bred tvärvetenskap som utvecklades på 1800-talet i Tyskland av bland annat Paul Natorp. Enligt honom bör socialpedagogiken ses som en social pedagogik eftersom han betonade att ”allt lärande och all kunskap har en social sida”. (Gustavsson 2008:9) Även idag lyfts den sociala sidans betydelse upp av bland annat Madsen. Han poängterar att den socialpedagogiska orienteringen inte enbart utgår ifrån en helhetssyn på människan utan att den fokuserar på att arbeta såväl med individen som med dess omgivning (Madsen 2001:16-18). Den inriktar sig således mot det komplexa samspelet och interaktionen mellan människor och deras sociala omvärld (Madsen 2006:12). Madsen (2006:7) menar att socialpedagogiken strävar efter att inkludera alla människor i samhället oavsett livsstil, särskilda behov, funktionshinder med mera. Genom att stöda, stimulera och mobilisera människor försöker man med hjälp av socialpedagogiken att skapa och återskapa bindande och ömsesidiga sociala relationer mellan individ och gemenskap samt på så sätt motverka utanförskap och marginalisering (Eriksson & Markström 2000:74, Madsen 2006:11-12). Med andra ord har socialpedagogiken som uppgift att fungera som ett stöd i människans socialiseringsprocess där människan blir en del av samhället och kan leva i gemenskap med andra människor. För att detta skall vara möjligt är äkta sociala relationer som bygger på dialog viktiga. (Kurki 2001:118, 127-128)

Utöver detta har socialpedagogisk orientering som mål att stöda människor till att hjälpa sig själva samt att få fram deras egna resurser. Även uppmuntran och aktivering är centrala mål för socialpedagogiken. (Hämäläinen & Kurki 1997:18-19) En annan central grundprincip är att människans självbestämmanderätt respekteras, vilket innebär att människan själv skall få vara delaktig i beslut som berör hennes liv. Dessutom är innovation, flexibilitet och möjlighet till förändring viktiga delar inom socialpedagogisk orientering. (Hämäläinen & Kurki 1997:49) I daghemskontexten innebär detta att socialpedagogiken stöder barnets uppväxt i samhället samt att barnet blir en aktiv deltagare i dagvården. Barnets familj ses som en resurs och samarbetspartner. Socialpedagogiken utgår starkt ifrån vardagen och subjektivitet, vilket innebär att familjerna stöds i deras fostringsuppgift ur deras egna utgångspunkter. (Kurki 2001:126-130)

I enlighet med Madsens (2001) definition på socialpedagogik är vi alla olika men bör ändå vara likvärdiga i förhållande till varandra. Det är just människornas olikhet som ger innehåll och mening till de vardagliga mötena. Vi har alla olika livserfarenheter, kunskap och färdigheter, vilket gör att vi styrs av olika förutsättningar samt utgångspunkter. Inom daghemskontexten är det viktigt att minnas att även föräldrar styrs av olika förutsättningar och utgångspunkter. Även om individer har olika roller, så som föräldraroll, pedagogroll, barnroll och lärarroll, är alla ändå lika värda. I mänskliga relationer uppnås respekt genom att man värdesätter olikheter lika. (Madsen 2001:183-184) Eftersom fostringsgemenskap handlar om mänskliga relationer är det viktigt att utgå från total likvärdighet. Likvärdigheten gynnas även av att socialpedagogiken som sagt även innefattar en social sida. Utan den sociala sidan skulle förhållandet mellan föräldrar och personal bli mer sådant där personalen lär föräldrar. Men med hjälp av den sociala dimensionen blir relationen mer jämlik och man gör saker tillsammans. (Tast 2007:25-27)

3.2 Delaktighet på daghem

”I delaktigheten uppstår vår tillvaro. Genom att göra oss delaktiga av varandras liv skapar vi oss själva. Utan delaktigheten finns vi inte till.” (Molin 2004:61)

Som det framstår från citatet är delaktighet viktigt för människans tillvaro. I detta kapitel tar vi först upp några definitioner på delaktighet. Eftersom Grunderna för planen för

småbarnsfostran (Stakes 2005:37) poängterar att föräldrarna har rätt att vara delaktiga i och påverka sitt barns dagvård, diskuterar vi även hur delaktighet fungerar som en del av fostringsgemenskapen.

Delaktighet kan ses som aktiv medverkan. Kjellström (2012:31-32, 38) menar att en person är delaktig då hon tar del i och medverkar i något samt har tillgång till något. Skribenten lyfter fram att detta även kan förknippas med att personen känner att hon är till nytta och har medinflytande över något. Medinflytande i sig kan definieras som att man tillsammans med andra har möjlighet att påverka utvecklingen av något. Delaktighet kan ses som en form av medansvar och associeras ofta med medbestämmande. Då ses delaktigheten som en persons inflytande över sådana beslut som berör det egna livet. Kjellström poängterar även att det krävs två parter som möts och kommunicerar med varandra för att delaktighet skall kunna skapas. Det räcker inte att en person själv försöker påbörja en aktiv medverkan.

Vidare menar Kjellström (2012:37-38) att delaktigheten även innehåller en etisk dimension. Sådana etiska begrepp som förknippas med delaktighet är människors lika värde, integritet och autonomi. Utöver dessa begrepp handlar delaktighetens etiska dimension om att människor skall bli sedda, hörda samt tagna på allvar. I relationen skall den andra ses som ett subjekt. Kjellström menar att det huvudsakliga ansvaret för att skapa delaktighet ligger hos personalen. Personalen har som uppgift att fundera hur delaktighet kan skapas i enskilda fall samt hur rutiner och strukturer kan gynna skapandet av delaktighet. Även om samverkan och öppenhet för medverkan behövs av alla parter, är det personalens ansvar att se till att en fungerande relation som präglas av delaktighet uppstår.

Molin (2004:65-66, 68) beskriver delaktighet som en individs engagemang i livssituationer. Han operationaliserar begreppet engagemang i delta/ta del av, vara inkluderad, vara upptagen inom ett livsområde, vara accepterad och ha tillgång till behövda resurser. Molin poängterar även den subjektiva upplevelsen av engagemang. Han påpekar nämligen att de flesta definitionerna av engagemang inte kräver aktivitet från personen själv. Individen kan till exempel vara accepterad, inkluderad och ha tillgång till behövda resurser utan att egentligen behöva vara engagerad eller aktiv.

För att den subjektiva upplevelsen av att vara delaktig i en gemenskap skall uppfyllas bör individen själv vara både engagerad och aktiv. Man kan skilja mellan interna och externa förutsättningar för delaktighet. De interna förutsättningarna handlar om de inblandade parternas egen vilja, förmågor och förväntningar på delaktighet. De externa förutsättningarna handlar däremot om yttre omständigheter så som tillgänglighet och tillfälle. Det är personalen som skall skapa möjligheter för att de externa förutsättningarna uppfylls. (Molin 2004:78, Kjellström 2012:32)

Johannesen och Sandvik (2010:29-30) lyfter fram att diskussioner kring delaktighet och inflytande ofta slutar i vem som skall bestämma vad. Det handlar dock om mer än val och majoritetsbeslut eftersom delaktighet är ett etiskt möte människor emellan. Delaktighet innebär att individen är en del av en gemenskap som genomsyras av respekt, inklusion, samspel, lyssnande samt att allas åsikter och inställningar accepteras. Genom att vara delaktig i en gemenskap har man rätt att få fram sin åsikt och den skall även påverka situationen på något sätt. Precis som Molin (2004:78) poängterar även Johannesen och Sandvik (2010:31) individens egen aktivitet. De menar att det är svårt att vara delaktig om man inte också själv deltar på något sätt. För att en individ skall delta behövs enligt Nordenfelt (2004:58) en stark vilja och det är även viktigt att varje handling har en tydlig avsikt och målsättning. En del individer är av sin natur aktiva och vill göra mycket medan andra lever ett mer passivt liv.

Madsen (2006:171-173) menar att individen känner sig delaktig då hon kan påverka sin omgivning. Han påpekar att alla individer har rätt till att vara en del av en gemenskap. Samhället har som uppgift att skapa möjlighet till detta. (Madsen 2001:14) Därmed blir delaktighet en central del av fostringsgemenskapen och behövs för att fostringsgemenskap skall förverkligas.

Som ovanför nämndes har samhället som uppgift att skapa möjligheter för individer att delta i en gemenskap (Madsen 2001:14). Inom daghemskontexten betyder detta att personalen skall skapa möjligheter för föräldrar att delta i daghemsverksamheten och därmed bli en del av fostringsgemenskapen. I enlighet med Johannesens och Sandviks (2010) definition på delaktighet har föräldrarna rätt att framföra sin åsikt och detta skall

även tas i beaktande och påverka situationen. Som redan framkom är individens egen aktivitet viktig. Detta innebär att föräldrarna måste ha egen vilja och aktivitet till att delta i barnets dagvård. Som Nordenfelt (2004:58) säger är en del människor naturligt mer aktiva medan andra lever mer passivt. Därför skall man komma ihåg att varje förälder deltar på egna villkor med olika önskemål samt förutsättningar. Vissa föräldrar kan ha större möjlighet att engagera sig än andra. Därmed är det viktigt att möta varje förälder enskilt och individuellt utgående från deras intressen, förväntningar och behov. Föräldrar vars tredje barn börjar på daghem har inte nödvändigtvis samma frågor och funderingar som föräldrar vars första barn skall börja på daghem. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999:135-136)

Eftersom delaktighet innebär att man är del av en gemenskap som genomsyras till exempel av respekt och samspel, möjliggör delaktighet skapandet av fostringsgemenskap. Då samarbetet mellan föräldrar och personal fungerar skapar detta inte endast förutsättningar för föräldrarnas delaktighet i barnets dagvård, utan även barnets egen delaktighet i dagvården gynnas i och med att de vuxna har en enhetlig bild över barnet. När föräldern berättar om barnet, barnets önskemål och eventuellt åsikter till personalen kan personalen i sin tur främja barnets delaktighet. Personalen kan alltså på ett bättre sätt ta barnets åsikter i beaktande. Då barnet ser att den egna föräldern är med och påverkar barnets dagvård får barnet en särskild trygghet och vågar eventuellt själv bli mer delaktig i daghemsgruppen. Genom att föräldrarna är delaktiga i fostringsgemenskapen får de ett större ansvar och fungerar därmed som ett stöd för personalen i deras arbete (Tast 2007:25). Avslutningsvis kan man säga att delaktighet är en oersättlig del av fostringsgemenskap och utan föräldrarnas delaktighet i barnets dagvård kan inte en fungerande fostringsgemenskap uppstå. Till näst beskriver vi närmare vad fostringsgemenskap innebär samt centrala riktlinjer för den.

3.3 Fostringsgemenskap på daghem

I Grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005:36) definieras fostringsgemenskap som ett samarbete mellan föräldrar och personal på daghem för att gynna barnets bästa. Föräldrar och personal skall tillsammans engagera sig i och stöda barnets fostran, utveckling och inläring. Föräldrarna har i första hand rätt till och ansvar för att

fostra sina barn, men personalens uppgift är att stöda föräldrarna i denna process. Det är personalen som ansvarar för att skapa förutsättningar för fostringsgemenskap och för ett jämlikt samarbete. Båda aktörerna har viktig, men eventuellt dels olik kunskap om barnet, dess utvecklingsbehov, styrkor samt behov av stöd. Föräldrarna känner sina barn bäst medan personalen förlitar sig på sin yrkesmässiga kunskap. Genom en ömsesidig, jämlik och likvärdig interaktion kan parternas kunskap komma till uttryck samt därmed gynna barnet och trygga dess välbefinnande.

Fostringsgemenskap handlar om föräldrarnas och personalens inställning och konkreta handlande gentemot gemensam fostran och barnets välmående. Olika värderingar, synsätt och ansvarsområden hänger ihop med fostringsgemenskapen och det är viktigt att personalen diskuterar sinsemellan samt med föräldrarna om dessa. Även barnen skall ha möjlighet att säga sin åsikt. (Stakes 2005:36) Föräldrarna och personalen bör tillsammans hitta en gemensam synvinkel på värderingarna för att gynna barnets bästa. Freire poängterar även vikten av gemensamma värderingar vilket kommer fram i hans uttryck ”det finns ingen fostran utan värdering”. För att detta skall vara möjligt är det viktigt att daghemmet har definierat sina värderingar för att sedan kunna skapa gemensamma värderingar med föräldrarna. (Tast 2007:25) I praktiken handlar det om att föräldrarna skall ha möjlighet att diskutera barnets fostran och sina värderingar tillsammans med personalen. Dessutom skall föräldrar ha möjlighet att sinsemellan diskutera kring fostran och daghem. (Stakes 2005:36)

Personalen gör upp en plan för daghemmets småbarnsfostran. Som tidigare har nämnts är en viktig del av fostringsgemenskapen föräldrarnas rätt att ta del av och påverka sitt barns fostran utanför hemmet. Med andra ord har de rätt att vara delaktiga i både planeringen av innehållet i planen och utvärderingen av den och på så sätt kunna påverka daghemmets verksamhet. (Stakes 2005:36-37) På så sätt vet föräldrarna om vad som sker på daghemmet och de kan tryggt lämna sina barn där och vet att barnet får god vård (Alasuutari 2006:85). För föräldrar är det en ny situation att lämna deras barn på daghem om det är frågan om deras första barn. Därför gäller det för personalen att uppmuntra föräldrarna till att delta i till exempel verksamhetsplanering och annat som berör barnets dagvård. (Karila 2001:280-281)

3.3.1 Personalens roll i växelverkan

För att uppnå en fungerande fostringsgemenskap är det enligt Karila (2006:91-94) viktigt att växelverkan mellan föräldrar och personal är positiv. Växelverkan fungerar som en förenande länk mellan barnets uppväxtmiljöer. Ömsesidig växelverkan är viktig med tanke på barnets utveckling. Både föräldrarna och personalen får utvidgade vyer på barnet samt stöd i fostran genom denna växelverkan. Fostringsgemenskap förutsätter ömsesidig, kontinuerlig och bindande växelverkan mellan föräldrar och personal.

Kiesiläinen (2001:256) lyfter fram personalens roll i växelverkan. Hon betonar att personalen skall ansvara för sin egen del i växelverkan mellan personal och föräldrar oberoende av hurdan roll föräldern tar. Ansvaret för hur relationen mellan personal och föräldrar utvecklas kan bli ojämnt. Eftersom föräldrarna fungerar som privata personer i relationen söker de ett förhållande utgående från sina personliga behov. Därmed kan de ha andra förutsättningar och målsättningar för samt behov av relationen än personalen. Det ovanstående kan leda till att föräldrarna ibland kan föredra vissa i personalen. Ifall en sådan här situation uppkommer gäller det för personalen att konstruktivt lösa situationen. Ett sätt för att lösa situationen konstruktivt är att utgå från Kaskelas och Kekkonens (2006:32-38) principer för växelverkan som presenteras i kapitel 3.3.2.

Växelverkan är ett medel för att uppnå mål och därför är det som redan nämnts viktigt att hålla den så konstruktiv som möjligt speciellt då det handlar om svåra saker. Enligt Kiesiläinen (2001) har personalen som ansvar att skapa en sådan atmosfär där föräldrarna kan lita på personalens stöd i barnets fostran även i svåra situationer. Personalen har även som uppgift att se till att man håller riktningen för att uppnå gemensamma mål. Genom sin professionalitet kan personalen ha lättare för att fungera målmedvetet i fostringsgemenskapen. (Kiesiläinen 2001:261) Det är alltså viktigt att personalen även tar upp oro om till exempel svårigheter gällande barnets utveckling och stöder föräldrarna i planeringen av eventuella extra stödformer för barnet. (Karila 2001:280-281) Det gäller för personalen att vara modig och säga de saker som den haft som avsikt, även om det handlar om svåra saker (Kiesiläinen 2001:268).

Kiesiläinen (2001:268) menar att man aldrig kan vara säker på hur en växelverkan kommer att utvecklas eftersom den påverkas av många olika saker. Det finns ändå vissa saker som personalen bör observera i sitt eget agerande för att göra växelverkan fungerande. Det viktigaste och kanske svåraste att hålla fast vid är god vilja. Om personalen blir sårad eller arg kan det vara svårt att upprätthålla god vilja och ännu svårare att förmedla det till föräldern. Trots motgångar är det ändå viktigt för personalen att försöka förmedla till föräldrarna att de vill ha ett fungerande samarbete. Till lika bör personalen ha en respektfull attityd gentemot föräldrarna, även i svåra situationer. Våra tankar påverkar våra känslor och inställning. Därför är det av betydelse hurdana tankar personalen har angående saker som berör daghemskontexten. Det är också viktigt att personalen kan stå för sina tankar, känslor och handlingar.

3.3.2 Principer för växelverkan

Växelverkan har redan tidigare nämnts som ett grundläggande element för en fungerande fostringsgemenskap. Även Kaskela och Kekkonen (2006) påpekar att en fungerande fostringsgemenskap grundar sig på växelverkan. Till följande presenteras fyra principer för växelverkan enligt Kaskela och Kekkonen (2006:32-38). De går djupare in på begreppet växelverkan och menar att den består av fyra viktiga principer, nämligen *lyssnande*, *respekt*, *tillit* och *dialog*.

Enligt Kaskela och Kekkonen (2006:32) är *lyssnande* och att höra den andra en central del av växelverkan människor emellan. Lyssnande präglas av att man är närvarande, koncentrerad och ger den andra möjligheten att uttrycka sig genom ord och tankar. Detta visar man genom att vara intresserad, ärlig och empatisk. Ett krav på att lyssnande verkligen skall fungera är att lyssnaren skapar en positiv och trygg omgivning som uppmuntrar till växelverkan. Lyssnaren behöver både ha en vilja till och våga ta emot det som talaren vill säga. Ifall talaren säger något som är negativt, svårt att acceptera eller något som lyssnaren inte håller med om börjar lyssnaren lätt att försvara sig själv och berätta sina egna åsikter. Detta leder till att hela lyssnandet upphörs. Annat som kan hindra lyssnandet är om växelverkan präglas av kritik, föreläsning, predikan, anklagelse eller antagande. Däremot kan lyssnaren även signalera för talaren att hon är redo att

lyssna på vad den andra har att säga. Lyssnaren kan till exempel genom små fraser och ansiktsuttryck signalera för talaren att hon verkligen är intresserad.

Ett *respektfullt* förhållande präglas av att man uppskattar och accepterar den andra. Kaskela och Kekkonen (2006:34-35) anser att man genom att vara öppen och positiv kan visa att man verkligen respekterar den andra. En växelverkan där respekt saknas kan komma till synes genom undervärdering av den andra, att man vänder ryggen mot den andra eller genom att man visar att den andra inte betyder någonting. Kaskela och Kekkonen poängterar att det i dagens samhälle, där till exempel olika kulturer och värden möts, kan vara utmanande att skapa ett respektfullt förhållande. Detta är naturligt eftersom människor har lättare att acceptera det som är bekant för en själv. Genom att lyssna kan man lära sig att acceptera, förstå och respektera andra individer, även personer som har en annorlunda bakgrund. Respekt möjliggör att ett verkligt förhållande skapas, där det öppet går att tala om både lätta och svåra saker, utan att behöva undgå eller ändra på sanningen. Man visar respekt för den andra genom att handla samt tala ärligt och öppet. Om man däremot inte berättar viktiga saker för den andra tyder det på brist på respekt. För att nå ett respektfullt förhållande är det viktigt att hålla sig positiv och uppmuntrande i alla situationer. En positiv anda möjliggör öppen och ärlig diskussion som är oerhört viktigt i en fostringsgemenskap.

Kaskela och Kekkonen (2006:36-37) menar att ömsesidig *tillit* bygger på lyssnande och respekt. Tid, gemensamma möten och växelverkan är viktiga moment i skapandet av tillit. Många föräldrar anser att tilliten uppstår genom relationen mellan barnet och personal. Då föräldrarna märker att personalen har ett sensitivt förhållande gentemot barnet samt vet och känner barnet, växer deras tillit och trygghet gentemot barnets goda omsorg. En stor del av tillitens utveckling påverkas även av föräldrarnas möjlighet att påverka och vara delaktiga i det egna barnets vård och fostran på daghemmet. Då personalen tar föräldrarnas tankar, fostringsprinciper samt önskemål i beaktande är det lättare för föräldrarna att känna sig delaktiga i barnets uppväxt och utveckling. Grunden för tilliten byggs i vardagliga diskussioner om frågor som gäller barnet. Man måste acceptera att ömsesidig tillit uppstår och utvecklas med tiden, det händer inte under en natt så att säga. Som det redan framkommit är det viktigt för personal att även våga ta upp svåra saker och i dessa fall be om föräldrarnas stöd i situationen. Det att man tillsam-

mans med föräldern vill nå förståelse för barnet ökar den ömsesidiga tilliten, i och med att det då handlar om samarbete gentemot barnets bästa.

Vidare poängterar Kaskela och Kekkonen (2006:38-39) att lyssnande är grunden för all *dialog*. Genom lyssnande kan man skapa en sådan växelverkan som ger utrymme för allas tankar och åsikter. Dialog skapas i en jämlik diskussion, där båda parternas kunskap är lika betydelsefull. Eftersom dialog bygger på både lyssnande och tillit, rymmer den ärlighet, rakt på sak prat samt att man är av annan åsikt. Dialog kan definieras som kunskap att tänka, tala och fungera tillsammans. Detta innebär att man försöker finna gemensam förståelse och pussla ihop olika syner av verkligheten. För att en fostringsgemenskap präglad av dialog skall kunna uppstå behöver personalen förstå, bearbeta samt särskilja sin egen livshistoria från föräldrarnas. Då kan personalen ordentligt ge utrymme för även sådant som strider mot egna åsikter och värden samt möta dem med respekt. I en dialogisk diskussion är man redo att se på och undersöka sina egna samt den andras synvinklar. Man behöver vara redo att lära sig samt vid behov att ändra sina egna åsikter. För att dialog skall kunna fungera måste varje part göra sig själv synlig och aktivt medverka.

Som det framstår är fostringsgemenskap ett brett och mångfacetterat begrepp som inte alltid är lätt att skapa. Det är viktigt att lära känna varandra innan grundprinciperna för en fungerande växelverkan, och därmed fostringsgemenskap, kan uppnås. Även om personalen har ansvaret för att initiera samarbetet har den inte misslyckats fastän den inte har fått alla föräldrar att delta i allt (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999:136). För att stöda personalen i arbetet finns det många olika tillvägagångssätt för att gynna fostringsgemenskap. Sociokulturell inspiration är ett synsätt som kan hjälpa i förverkligandet av fostringsgemenskapen.

3.4 Sociokulturell inspiration på daghem

I detta kapitel beskriver vi sociokulturell inspiration. Vi utgår från Kurki (2000) samt Hämäläinen och Kurki (1997) eftersom de belyser ämnet tydligt och djupgående. Kurki (2000:11) skriver att sociokulturell inspiration uppstod som begrepp och aktion efter

andra världskriget i Frankrike för att återuppliva samhället. Det var dock först på 1960-talet som den spred sig starkt och man började använda den som profession.

Sociokulturell inspiration har inte i sig en egen teori, utan den handlar om professionell verksamhet som baserar sig på socialpedagogik (Hämäläinen & Kurki 1997:196). Genom olika aktiviteter och direkt växelverkan vill man få till stånd en utveckling i både individers attityder samt i förhållandet människor emellan (Hämäläinen & Kurki 1997:203).

Målsättningen med sociokulturell inspiration är att motivera människor till att bli delaktiga i sin vardag och i sina vardagliga gemenskaper samt att själva utveckla och göra dem bättre (Kurki 2000:42). Avsikten är att sträva efter att väcka människors medvetenhet, organisera verksamhet och få människor igång samt därmed växa till aktiva agenter i sina gemenskaper. Man vill gynna social kommunikation, öka växelverkan människor emellan och utveckla subjekt-subjekt förhållandet. (Kurki 2000:19-20) Det finns en stark strävan till att nå relationer där individer respekterar varandra och accepterar varandras värden och bakgrund (Hämäläinen & Kurki 1997:205). Sociokulturell inspiration kan tillämpas inom livets alla arenor och man utgår alltid från individens egna resurser samt litar på dem. Centrala principer i sociokulturell inspiration är gemenskap, deltagande, dialog, kreativitet, bindande till verksamhet och sensitivitet (Kurki 2000:14, 42).

Det finns flera olika riktningar inom sociokulturell inspiration och dess uppgifter kan ses från många olika perspektiv. Vi har valt att ta upp J. V. Merinos beskrivning på ämnet. Merino menar att nyckelbegreppen för verksamhet som grundar sig på sociokulturell inspiration alltid är kultur, gemenskap och fritid (Kurki 2000:35). Vidare menar Merino att sociokulturell inspiration har två huvudmålsättningar, varav den första är att väcka liv där det inte finns. Detta handlar om att skapa rörelse samt stöda initiativtagande, självständig verksamhet och ansvarstagande. Det andra målet riktar sig till att stöda och få igång de resurser som redan färdigt finns. Detta innebär att man motiverar, väcker, stärker samt koordinerar individers och grupper resurser och krafter. Man motiverar också individerna till deltagande i social, pedagogisk och kulturell verksamhet. (Kurki 2000:23)

Merino delar in grunden för sociokulturell inspiration i tre begrepp. *Animar* är det första begreppet och det står för att ge liv och inspirera. Detta handlar om strävan efter en god livskvalitet som bygger på utvecklandet av både individen och gemenskapen eller gruppen. På individnivå för man samman människor och på gruppnivå motiverar man till att olika grupprocesser sätter igång. Det andra begreppet *intervenir* står för att man stöder individers egna kreativa deltagande i sociala grupper. *Transformar*, som är det tredje begreppet, handlar om att man strävar efter likvärdighet och solidaritet. Man vill ändra attityder och situationer från passiva till aktiva och från individcentrerade till deltagande. (Kurki 2000:23-24)

3.4.1 Sociokulturellt inspirerande verksamhet och inspiratörens roll

För att uppnå de ovanstående målsättningarna och få individerna delaktiga används olika verksamhetsformer. Det räcker inte bara att man gör något, utan verksamheten skall alltid vara välplanerad, flexibel och utgå från gruppens behov (Kurki 2000:136). Det är viktigt att planeringen är kollektiv det vill säga att alla gruppmedlemmarna skall vara med i planeringen av verksamheten. Man binder sig tillsammans till att förverkliga den gemensamma planen och individernas eget deltagande bör genomsyra hela processen. (Kurki 2000:120) Verksamheten förändras och berikas genom att arbeta tillsammans i den gemensamma processen för att nå ett gemensamt mål (Hämäläinen & Kurki 1997:49). Före planeringen av den konkreta verksamheten skall man tillsammans fundera på målsättningar, resurser, tidtabell samt plats för förverkligandet. Man skall svara på till exempel följande frågor: Vad vill man göra? Varför, var, hur, när och med hjälp av vad gör man det? Vem alla är med i verksamheten? (Kurki 2000:121-123). Då man har svar på allt detta kan man börja fundera på den själva konkreta verksamheten.

Kurki (2000) lyfter fram flera olika former av aktiviteter som kan användas i sociokulturellt inspirerande verksamhet. Aktiviteterna måste kunna användas flexibelt och det är viktigt att man väljer sådana aktiviteter som passar just för den specifika gruppens behov och målsättningar (Kurki 2000:127). *Pedagogiska aktiviteter* strävar efter att väcka solidarisk verksamhet, öka individers kritiska tänkande, öka förståelse över det egna livet och omforma vardagen. Exempel på pedagogiska aktiviteter är olika seminarier,

kurser, kulturcirklar, och workshopar. I *kulturella aktiviteter* medräknas olika konserter, konstevenemang och muséer. Denna form av aktivitet handlar om allas rätt till att vara med om kultur och genom det att bli delaktiga. *Aktiviteter som grundar sig på konstnärliga uttryck* är en av de mest centrala formerna av sociokulturellt inspirerande verksamhet. Samarbete, sensitivitet, respekt och förmåga att dela med sig är några saker som man försöker utveckla genom dans, musik, teater, språk, litteratur, film, målning et cetera. Genom konstnärliga aktiviteter får individerna möjlighet att uttrycka sig själva och sina värden. Man kan till exempel ordna olika teater- och musikgrupper, körer, måla och dekorera väggar eller hus, ta fotografier av människors liv med mera. *Uppfriskande fritidsaktiviteter* lägger tyngdpunkt vid ”den lekande människan” och koncentrerar sig också på den kroppsliga hälsan och konditionen. Hit räknas till exempel olika spel och lekar samt fester. Festerna gör ett upphörande i vardagen och binder gemenskaper. Även sport är en del av fritidsaktiviteterna och kan utveckla karaktären till gladare och mer kommunikativ. Med *sociala aktiviteter* vill man stöda gemenskaplighet och skapa olika tillfällen för människor att träffas samt ansluta sig till varandra. (Kurki 2000:137-140)

Meningen är att en äkta gemenskap så småningom byggs upp genom dessa olika verksamhetsformer. I en sådan gemenskap har man gemensamma intressen, målsättningar och värden. Kännetecknen för en äkta gemenskap är dialog, solidaritet, öppenhet och förnyelse. Relationen bör genomsyras av ömsesidighet och närvaro. Man skall bemöta den andra med sin fulla uppmärksamhet, ärligt, respektfullt och utan jämförelse. (Kurki 2000:129-131) Ingen kan veta allting, men alla vet något. Därför skall man diskutera och dela med sig med hjälp av ett dialogiskt förhållande. (Hämäläinen & Kurki 1997:225) På detta sätt lär man sig att förstå hur den andra ser på verkligheten (Kurki 2000:131). Även om lärande är en viktig del av sociokulturell inspiration skall man akta att verksamheten inte i misstag blir till styva lärotillfällen (Kurki 2000:127).

I utförandet av verksamhet behövs en slags inspiratör. Man kan inte fungera som inspiratör om man inte själv är inspirerad (Hämäläinen & Kurki 1997:233). Inspiratörens grundläggande uppgift är nämligen att väcka och upprätthålla inspiration hos gruppen. Det huvudsakliga målet blir att lyckas inspirera och väcka människors aktiva deltagande i gemenskapen. Inspiratören är en person som finns med i gruppens vardag och är därmed involverad i gemenskapens relationer. Inspiratören känner med andra ord till både

den fysiska och den sociala verkligheten. Detta är ett krav för att inspiratören målmedvetet och genom sitt eget agerande skall kunna vara till nytta för gruppen. (Hämäläinen & Kurki 1997:230-231)

Det är viktigt att inspiratören är öppen och tålmodig samt förbinder sig socialt till verksamheten. Inspiratören behöver kunna knyta äkta och fungerande relationer samt kommunicera inom dem. Som inspiratör måste man lita på gruppens egna resurser samt därmed se och acceptera varje individ som självständig och kunnig. (Hämäläinen & Kurki 1997:232-233) Verksamheten utgår alltid från gruppen själv, inte från inspiratören. Inspiratörens uppgift blir att upprätthålla individernas personliga trygghet i sina dagliga liv. (Kurki 2000:80-81) Inspiratören behöver också kunna lösa konflikter, bemöta problem och minska på spänningar. Det är oerhört viktigt att inspiratören så att säga kan leda utan att leda. Detta betyder att man lyckas inspirera och motivera utan att beordra. (Kurki 2000:83)

3.4.2 Sociokulturell inspiration som en del av förverkligandet av fostringsgemenskap på daghem

Ett syn- och handlingssätt som präglas av sociokulturell inspiration kan vara värdefullt i skapandet och förverkligandet av fostringsgemenskap. Värden och målsättningar för sociokulturell inspiration gäller i hög grad också för fostringsgemenskap. Även fostringsgemenskapen har som uppgift att skapa en äkta gemenskap där föräldrar och personal delar gemensamma målsättningar, värden och intressen. En viktig aspekt av fostringsgemenskapen är precis som för sociokulturell inspiration att motivera människor till att bli delaktiga i sina vardagliga gemenskaper. I detta fall handlar det om att personalen motiverar föräldrarna till att bli delaktiga i barnets dagvård samt att vara med och påverka den. Personalen skall fungera som en sorts inspiratörer i skapandet av sådan verksamhet som binder personal, föräldrar och även barn samman under till exempel föräldrakvällar. Det är viktigt att personalen kan ta en sådan roll att de inspirerar, motiverar och uppmuntrar till deltagande utan att beordra. Subjekt-subjekt förhållandet bör genomsyra hela verksamheten. Tanken om att leda utan att leda aktualiseras här. Med hjälp av olika slags verksamheter, övningar och lekar kan man under föräldrakvällar öka

växelverkan, dialog, respekt och samarbete samt stöda gemenskaplighet och helt enkelt inspirera.

En gång till vill vi poängtera att man inte kan fungera som inspiratör ifall man inte själv är inspirerad. Detta betyder att personalen behöver vara öppen för nya idéer och mycket engagerade i sin strävan att förverkliga fostringsgemenskap. Eftersom sociokulturell inspiration kan kopplas till daghemskontexten anser vi att ett sociokulturellt inspirerat tankesätt kan lämpa sig som en grund för förverkligandet av fostringsgemenskap.

3.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man säga att daghem utgör en socialpedagogisk arena. En socialpedagogisk orientering utgår från en helhetssyn på människan och man arbetar med såväl individen som med dess omgivning. Socialpedagogiken inriktar sig på interaktion och samspel människor emellan och strävar efter att skapa sociala relationer mellan individ och gemenskap. På daghem innebär socialpedagogik att barnets familj ses som en resurs och samarbetspartner, vilket medför riktlinjer för skapandet av en fungerande fostringsgemenskap. Fostringsgemenskap handlar om föräldrarnas och personalens samarbete för barnets bästa. Föräldrarna har huvudansvaret för barnets fostran men daghemmets roll är att stöda föräldrarna i sin fostran och därmed utgör daghemmet ett komplement till hemmet. Relationen mellan parterna i en fostringsgemenskap skall genomsyras av ett subjekt-subjekt förhållande. Varje förälder skall mötas enskilt och individuellt utgående från deras intressen, förväntningar och behov. Personalen har ansvaret för att skapa förutsättningar för fostringsgemenskap samt ett jämlikt samarbete och viktigt är att föräldrarna uppmuntras till att vara delaktiga i och påverka sitt barns dagvård. Delaktighet i sig innebär att en person tar del av och medverkar i något, att individens åsikter tas i beaktande och att individen har rätt till att vara en del av en gemenskap som genomsyras av respekt, samspel, inklusion och lyssnande. För att delaktighet skall kunna uppstå krävs att två personer möts och kommunicerar med varandra, även egen personlig vilja och aktivitet behövs. Då föräldrarna är delaktiga i fostringsgemenskapen och därmed i sitt barns dagvård gynnas barnet. Barnets trygghetskänsla ökar då barnets vardagsmiljöer blir mer enhetliga i och med att mål och värderingar blir mer lika i

hemmet och daghemmet. Barnet mår även bra av att se att de vuxna i barnets liv samarbetar och stöder varandra.

Växelverkan kan ses som en grund till fostringsgemenskapen och den präglas av lyssnande, respekt, tillit och dialog. Personalen ansvarar för att växelverkan framskrider konstruktivt och målmedvetet. För att en ömsesidig växelverkan skall kunna uppstå, och därmed även förhoppningsvis en fungerande fostringsgemenskap, behöver parterna lära känna varandra. Även tid samt gemensamma tillfällen behövs. Under gemensamma tillfällen där föräldrar, personal och eventuellt barn träffas är det viktigt att sträva till en inspirerande atmosfär där alla behandlas lika och uppmuntras till deltagande så att en äkta gemenskap skapas. Ett sociokulturellt inspirerat tankesätt kan stöda personalen i sin uppgift att engagera föräldrar till ett gott samarbete och att genom verksamhet öka växelverkan människor emellan samt gynna social kommunikation. Sociokulturell inspiration strävar efter att uppmuntra och inspirera individer och grupper utgående från deras egna resurser, inte att leda. Man strävar efter att motivera människor till att bli delaktiga i sin vardag och i sina vardagliga gemenskaper samt att själva utveckla dem. Personalen skall fungera som en slags inspiratörer i fostringsgemenskapen. Under gemensamma tillfällen kan personalen även erbjuda föräldrarna en chans att knyta kontakt sinsemellan och på så sätt få närståendestöd i sin fostringsuppgift av andra föräldrar.

4 METOD

I detta kapitel presenterar vi vårt metodval. Dessutom inkluderas processbeskrivningen samt etiska aspekter på genomförandet av examensarbetet.

4.1 Metodval

Eftersom målet med vårt examensarbete var att skapa en inspirationsbok för daghemspersonal har vi valt att använda produktutveckling som metod. I huvudsak beskriver vi vår metod utgående från Vilkkas och Airaksinens (2003) litteratur eftersom den är tydlig och omfattande. Produktutveckling som metod strävar efter att inom ett professionellt fält erbjuda guidning, rådgivning och beskrivning av den praktiska verksamheten eller att ordna någon slags evenemang. Beroende på vilket professionellt fält det är frå-

gan om kan det handla om att skapa någon slags guide, anvisning eller direktiv som är riktat för professionellt bruk. Som redan tidigare nämndes kan en produktutveckling även bestå av att man ordnar någon slags evenemang så som konferens, möte eller utställning. Produktutvecklingen kan förverkligas i form av en bok, guide, mapp, häfte, portfolio, dvd eller genom att skapa ett utrymme för en utställning eller annan verksamhet. En produktutveckling resulterar alltså alltid som namnet säger i någon slags produkt. (Vilkka & Airaksinen 2003:9) Slutprodukten för detta examensarbete är en inspirationsbok för daghemspersonal som beskriver teori om fostringsgemenskap samt ger exempel på hur man kan förverkliga fostringsgemenskap på daghem under föräldrakvällar. I den slutliga produkten är det viktigt att tänka på målgruppen för produkten. Man skall använda ett sådant språk som tilltalar målgruppen samt en ändamålsenlig skrivstil för innehållet i produkten. (Vilkka & Airaksinen 2003:65) Då man gör en produktutveckling behöver man vara systematisk. Systematiken bör genomsyra insamlingen av data, behandlingen av information samt presentationen av dessa (Jacobsen 2007:10, 27).

Vilkka och Airaksinen (2003:65) menar att utöver själva produkten bör även en beskrivning eller en rapport av arbetsprocessen ingå i arbetet. Rapporten kan även kallas för processbeskrivning. Processbeskrivningen innehåller information om hur och varför man valt att göra som man gjort samt vilka slutsatser man kommit fram till. I rapporten skall det också ingå en egen bedömning av arbetsprocessen, den färdiga produkten och den egna inläringen. Därmed bildar det praktiska förverkligandet och rapporteringen en fungerande helhet i en produktutveckling (Vilkka & Airaksinen 2003:9). För att underlätta skrivandet av arbetsprocessrapporten skall man använda sig av en personlig examensarbetsdagbok. Dagboken kan bestå av ord, bilder eller både och, men det viktiga är att den fungerar som dokumentation av den egna examensarbetsprocessen. Eftersom arbetsprocessen är så lång är det omöjligt att i slutet minnas vilka val man har gjort i början och varför man gjort dessa val. Därför är det oerhört viktigt att man i dagboken noggrant beskriver de olika stegen i processen så att man på ett helhetsmässigt och sanningenligt sätt kan skriva sin rapport. Alla idéer, mål, temaområden, tankar, funna källor et cetera skall ingå i dagboken. Även alla ändringar bör inkluderas samt motiveringar på varför man valt att göra dessa ändringar. För att examensarbetsdagboken skall vara nyttig och stöda examensarbetsprocessen skall man vara systematisk i dess användning

samt även skriva upp kommentarer som man får vid olika handledningstillfällen. (Vilka & Airaksinen 2003:19-20)

4.2 Processbeskrivning

Då vi började med vår examensarbetsprocess i januari 2013 visste vi att vi ville göra något praktiskt med en teoretisk grund. Vi hade klart för oss redan i ett tidigt skede att vi ville fokusera på daghemskontext, närmare sagt på fostringsgemenskap. Då vi började tänka på kopplingar mellan daghem, fostringsgemenskap och något praktiskt kom vi på idén med föräldrakvällar. Vi ville gärna skapa övningar och lekar för hur man i samband med föräldrakvällar kan förverkliga fostringsgemenskap. Första steget blev att läsa oss in på vad som tidigare forskats om fostringsgemenskap, vilket visade sig vara mycket. De flesta forskningar tog fasta på hur föräldrar och/eller personal ser på fostringsgemenskap och vad de upplever att det behövs för att en fungerande fostringsgemenskap skall kunna skapas. Vi lyckades inte hitta tidigare forskningar som gav konkreta förslag på olika övningar och lekar som kan användas i syfte att förverkliga fostringsgemenskap på daghem.

Efter att vi hade skapat en helhetsbild över vad som redan tidigare forskats behövde vi läsa oss in på teori kring temat och välja vad vi ville fokusera på. Detta skede ansåg vi vara mest krävande eftersom det var svårt att välja från allt läst material. Då vi så småningom bestämde oss för vilka teorier vi behövde utgå ifrån och inkludera till vårt examensarbete kändes allting klarare.

Under tiden som vi höll på med vår tidigare forskning och teoretiska referensram kontaktade vi daghemsföreståndaren på Boställs daghem i april 2013 för att kolla om de hade ett intresse för att fungera som vår samarbetspartner. De förhöll sig positivt men eftersom daghemmet är kommunalt behövde vi få forskningslov från Esbo stad före samarbetet kunde sätta igång. Efter att vi fått forskningslovet godkänt i maj 2013 samtalande vi närmare med daghemsföreståndaren. Vi kom överens om att ha ett gemensamt möte med henne på hösten 2013.

Då teorin började få sin form i juni 2013 övergick vi till själva inspirationsboken och dess övningar. Det var inte allt för lätt att hitta lämpliga källor som tog upp övningar och lekar men vi fick några tips till exempel gällande Augusto Boals litteratur av överläraren på det sociala området på Arcada. Vi läste och lärde oss många nya övningar, därefter behövde vi välja vilka som var passande för vårt syfte samt vilka som gick att koppla till vår teoretiska referensram. En del av övningarna och lekarna har vi tillämpat så att de skall passa för både barn och vuxna inom daghemskontexten.

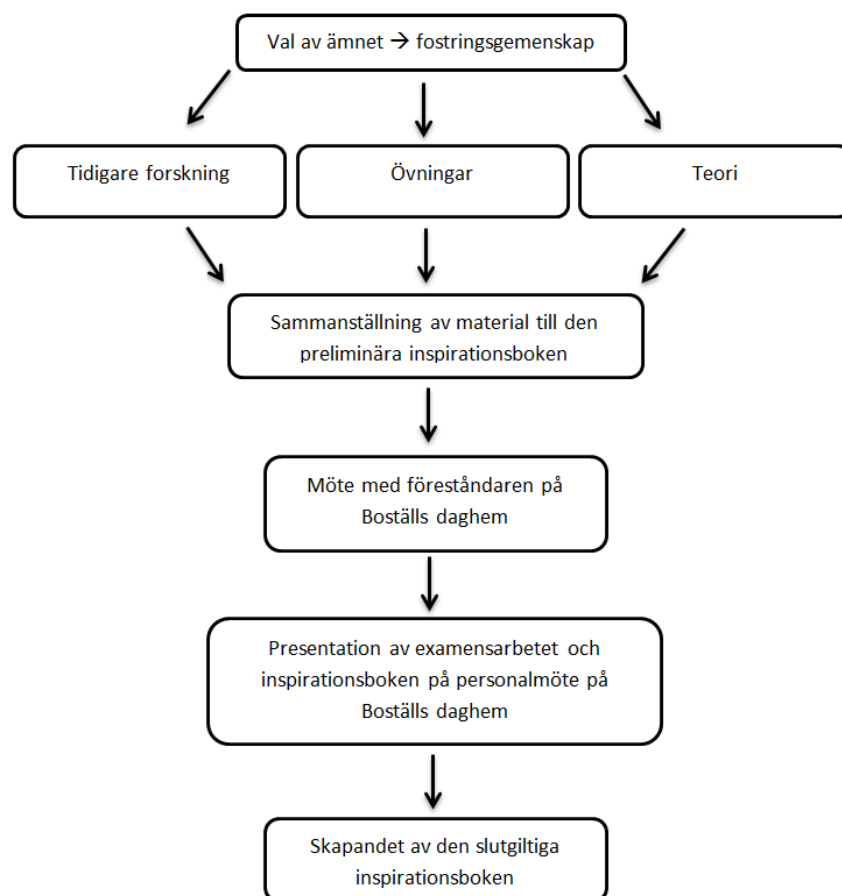
I oktober 2013 hade vi vårt möte med daghemsföreståndaren. På mötet framförde vi först grundidén med vårt slutarbete och sedan gick vi närmare in på själva inspirationsboken. Vi berättade vad vi hade tänkt att teoridelen kommer att innefatta och hon ansåg att den var relevant med tanke på skapandet av en fungerande helhet. Hon menade att det bildas en fungerande helhet av inspirationsbokens teoridel tillsammans med övningarna och den mer praktiska delen av inspirationsboken. Med andra ord ansåg daghemsföreståndaren att dessa delar stöder varandra. Vi presenterade också en del av övningarna och lekarna som vi i detta skede hade färdigt för att kolla om hon ansåg dem användbara. Vi diskuterade även själva utformningen av inspirationsboken och föreståndaren uttryckte sin åsikt gällande detta. Hon tyckte att övningarna skall komma i alfabetisk ordning med ett slags symbolsystem, vilket beskrivs senare då vi presenterar vår produkt. Tillsammans skapade vi en form som fungerade för daghemmets behov. Under mötet bekantade vi oss med daghemslokalen för att få en inblick i hur mycket utrymme övningarna kunde ta. Vi gick även igenom hurdana olika material och redskap personalen har till sitt förfogande.

Daghemsföreståndaren frågade om vi i samband med en personalkväll i februari 2014 kan berätta om vårt examensarbete och innehållet i inspirationsboken. Hon önskade att vi kan gå igenom de olika övningarna och lekarna tillsammans med personalen under tillfället så att de sedan har lättare att börja använda inspirationsboken i samband med föräldrakvällar. På personalkvällen kommer att delta utöver personalen från Boställs daghem även personal från deras samarbetsdaghem. Detta ansåg vi som en god idé men föreslog om vi även före skapandet av den slutgiltiga versionen av examensarbetet kunde pröva några övningar och lekar tillsammans med personalen för att se om övningarna fungerar. Detta gjorde vi under ett personalmöte i november 2013 där vi direkt

fick feedback på några övningar. Vi märkte att det är ganska svårt att förklara övningarnas och lekarnas innebörd tydligt och det som låter lätt till pappers kan ändå vara svårt att utföra i praktiken. Det kom även fram att det är bra att tänka på gruppstorleken så att en och samma övning inte tar allt för länge. Det är alltså bra att dela in deltagarna i mindre grupper och använda hela tiden effektivt. Vi diskuterade tillsammans med personalen om hur man kan engagera föräldrar och stöda deras deltagande. Vi kom fram till att det är en utmaning och kräver mycket från personalens sida.

Efter personalmötet gjorde vi ännu några ändringar på basen av feedbacken vi fick av personalen. Ändringarna var små och berörde övningarna och särskilt beskrivningarna på samt tillämpningen av dem. Vi tog även bilder till övningarna i inspirationsboken för att tydliggöra en del övningar. I och med att vi använder bilder i vår inspirationsbok där andra personer än vi två är synliga, behövde vi skapa ett lov till användning av fotografi (se bilaga 1), vilket alla berörda undertecknade. I detta skede finslipade vi även överlag hela examensarbetet och skapade den slutgiltiga versionen av det.

Figur 1. Processbeskrivningsfigur

Det mesta av vårt examensarbete har vi skrivit tillsammans men några saker har vi valt att dela upp. Vi har delat upp presentationen av tidigare forskning så att vi tillsammans skrivit om Kikas et al. (2011), medan Madeleine har skrivit om Töyräs (2011) och Leino (2006) och Nina har skrivit om Iso-Kuusela (2008) och Lehtipää (2007). I teorikapitlet har Madeleine tagit mera ansvar för kapitlet Socialpedagogisk orientering medan Nina har ansvarat mera för kapitlet om sociokulturell inspiration. Annars har vi båda bidragit till de resterande delarna av teorin. Övningarna och lekarna till inspirationsboken har vi båda skrivit upp an efter vi hittat lämpliga övningar och sedan tillsammans ännu gått igenom vilka vi väljer att ha med i vår slutliga inspirationsbok. Allt annat har vi valt att helt och hållet skriva tillsammans.

4.3 Etiska aspekter

Inom ramarna för ett examensarbete behöver man beakta vissa forskningsetiska aspekter. Vi behöver till exempel lägga tyngd vid att vårt angreppssätt är genomgående systematiskt. Detta betyder att insamlingen av data, behandlingen av information och att presentationen är systematiska. För att kunna uppnå ett systematiskt närmande behövs öppenhet. Man måste alltså öppet beskriva processen och de val man har gjort samt motivera varför. Genom att göra detta blir det möjligt att kritisera forskningen och därmed bedöma hur bra den är. (Jacobsen 2007:10, 27)

Vanligtvis präglas en forskning av tre grundläggande etiska krav; informerat samtycke, krav på skydd av privatlivet och krav på att bli korrekt återgiven (Jacobsen 2007:21). Av dessa är det viktigaste kravet i en produktutveckling att litteraturen blir korrekt återgiven. Detta innebär att man strävar efter att återge resultat på ett fullständigt och sanningsenligt sätt, alltid i sitt sammanhang. Även citat bör kopplas till sin naturliga kontext. (Jacobsen 2007:26-27) För vårt examensarbete blir det viktigaste kravet att återge det insamlade materialet på ett korrekt sätt. Det är också oerhört viktigt att inte plagiera andras tankar och idéer. Därför måste man vara tydlig och noggrann med att ange fullständiga källor till teorier och information som man presenterar i examensarbetet. (Vilkkä & Airaksinen 2003:78) För att vårt arbete skall vara tillförlitligt behöver vi vara noggranna med att ange källor korrekt och vi måste konstant ha i tankarna att vår produkt behöver kunna kopplas till relevant teori och forskning.

I enlighet med Kopiraittis (2013) riktlinjer skyddas vårt examensarbete och därmed även inspirationsboken av upphovsrätten. Enligt lagen har den som skapar ett arbete bestämmanderätt över det och kan till exempel förbjuda andra att använda det i sitt egna namn. Upphovsrätten består av två olika slags rättigheter; ekonomiska och moraliska. De ekonomiska rättigheterna innebär att upphovsmannen, det vill säga vi, Madeleine Nordman och Nina Soinio, har ensamrätt att bestämma över framställningen av verksexemplar, det vill säga kopiering. De moraliska rättigheterna kan delas in i faderskapsrätt och respekträtt. Faderskapsrätt går ut på att upphovsmannen har rätt att bli namngiven som skapare av verket i samband med användandet av det. Respekträtten å sin sida innebär att verket inte får ändras på eller göras tillgängligt för allmänheten på ett för upphovsmannen kränkande sätt. Upphovsrätten uppstår i samma stund som man skapar verket. (Kopiraitti 2013) Utöver oss har även Boställs daghem och Arcada rätt att använda vår inspirationsbok. Ifall andra vill använda inspirationsboken skall de kontakta oss, det vill säga Madeleine Nordman och Nina Soinio. Kontaktuppgifter finns i bilaga 2. Vårt examensarbete kommer ändå att publiceras offentligt i elektronisk form på yrkeshögskolornas publikationsarkiv Theseus, vilket innebär att examensarbetet kommer att göras allmänt och vi kan inte egentligen kontrollera användandet av det. Reglerna för upphovsrätten gäller dock ändå överlag och ingen får som sagt till exempel använda arbetet i sitt eget namn.

5 PRESENTATION OCH ANALYS AV PRODUKT: INSPIRATIONSBOKEN

I detta kapitel kommer vi att presentera produkten för detta examensarbete, det vill säga inspirationsboken för daghemspersonal. Vi presenterar dess innehåll och struktur. Vi kopplar även ihop den presenterade tidigare forskningen och teorin med inspirationsboken och dess övningar. Därmed fungerar detta kapitel som en analys för vår produkt, det vill säga för inspirationsboken. Vi lyfter även fram sådant som kommit fram i tidigare forskning och teori som tyder på att gemensam verksamhet under föräldrakvällar möjliggör förverkligandet av fostringsgemenskap och därmed stöder vårt val att i examensarbetet fokusera på föräldrakvällar.

5.1 Varför förverkliga fostringsgemenskap under föräldrakvällar?

Enligt tidigare forskningar ses olika gemensamma arrangerade tillfällen för barn och föräldrar i daghemskontext som positiva och som sådana att de gynnar fostringsgemenskapen. Olika gemensamma fester och tillställningar gör ett uppehåll i vardagen och binder gemenskaper (Kurki 2000:137-140). Därför har vi valt att skapa en inspirationsbok för daghemspersonal med olika övningar och lekar som kan användas under till exempel föräldrakvällar. Genom föräldrakvällar och dessa olika lekar och övningar kan föräldrarna få möjligheten att på ett roligt sätt bli delaktiga i daghemskontexten och även få möjligheten att påverka och ta del av sitt barns dagvård. Eftersom tidigare forskning (Leino 2006, Lehtipää 2007, Töyräs 2011) lyfter fram att föräldrarna vill ta del av barnets vardag på daghemmet kom vi på idén att daghemspersonalen eventuellt kunde filma daghemsverksamheten för att sedan visa det för föräldrarna på olika gemensamma tillfällen. Därmed kan personalen öka föräldrarnas delaktighet och erbjuda dem en inblick i sitt barns dagvård. På detta sätt får föräldrarna se hur deras egna barn fungerar på daghem i samband med olika dagliga verksamhetsformer. Vi har valt att skriva filmning av daghemsverksamhet som ett tips i inspirationsboken.

Föräldrakvällar gynnar även skapandet av ett gott samarbete och en god växelverkan mellan personal och familjer. Genom gemensam verksamhet lär sig parterna att känna varandra bättre. Detta kan gynna skapandet av en öppen dialog som i sin tur kan gynna stöddet av föräldraskapet. (Lehtipää 2007, Iso-Kuusela 2008, Töyräs 2011) Genom olika gemensamma verksamhetsformer kan en äkta gemenskap byggas upp. I en sådan gemenskap har man gemensamma intressen, målsättningar och värden, vilket även tidigare forskning (Iso-Kuusela 2008) lyfter fram som viktigt för en fungerande fostringsgemenskap. Kännetecknen för en äkta gemenskap är dialog, solidaritet och öppenhet. (Kurki 2000:129-131) Man kan dra paralleller mellan en äkta gemenskap och en fungerande fostringsgemenskap. Med hjälp av olika sociala aktiviteter kan man stöda gemenskaplighet och skapa olika tillfällen för människor att träffas samt ansluta sig till varandra. (Kurki 2000:137-140) Tidigare forskning (Leino 2006, Lehtipää 2007) tyder på att föräldrarna även vill ha närståendestöd i sitt barns fostran och i föräldraskapet av andra föräldrar. För att fungera tillsammans behöver föräldrarna tillfällen för att lära

känna varandra. Genom föräldrakvällar kan detta främjas. Då föräldrarna fungerar sinsemellan tillsammans och dessutom tillsammans med personalen blir föräldrarna ett stöd för personalens arbete. Då kan de nämligen bidra med idéer och planering samt utförande av verksamhet. (Suomen Vanhempainliitto 2013)

Gemensam verksamhet skall alltid vara väl planerad, flexibel, ha tydliga målsättningar och utgå från gruppens behov (Kurki 2000:121, 136). Genom att erbjuda möjligheter till att träffas och göra något tillsammans kan man skapa mera tid och gemensamma möten, vilket lyfts fram som utvecklingsbehov i tidigare forskningar. Även gynnandet av informationsflödet lyfts fram som utvecklingsbehov i tidigare forskning (Leino 2006, Töyräs 2011, Lehtipää 2007). Gemensamma tillställningar kan öka mängden diskussion, vilket i sin tur på lång sikt kan gynna informationsflödet. Ett till utvecklingsbehov som uppkom i Iso-Kuusela (2008) forskning var att föräldrarna inte träffar personal från sitt egna barns grupp dagligen. Då personal och familjer träffas på gemensamma tillställningar kan alla i personalen bekanta sig bättre med alla föräldrar och på så sätt kan behovet av att träffa det egna barnets personal eventuellt minska.

En positiv växelverkan kan ses som grunden för en fungerande fostringsgemenskap. Den präglas av tillit, lyssnande, respekt och dialog (Kaskela & Kekkonen 2006). Även tidigare forskning lyfter fram växelverkan som en grund för ett gott samarbete, och menar att den präglas av diskussion, lyssnande, mångsidig feedback och mod att ingripa i problem. Även behovet av tillit, jämlikhet, ärlighet, öppenhet och respekt för olika syners anses viktigt. (Leino 2006, Iso-Kuusela 2008, Töyräs 2011) Växelverkan fungerar som en förenande länk mellan barnets uppväxtmiljöer. Ömsesidig växelverkan är viktig med tanke på barnets utveckling. Både föräldrarna och personalen får utvidgade vyer på barnet samt stöd i fostran genom denna växelverkan. Fostringsgemenskap förutsätter ömsesidig, kontinuerlig och bindande växelverkan mellan föräldrar och personal. (Karila 2006:91-94) Ingen kan veta allting, men alla vet något. Därför skall man diskutera och dela med sig med hjälp av ett dialogiskt förhållande. (Hämäläinen & Kurki 1997:225) På detta sätt lär man sig att förstå hur den andra ser på verkligheten (Kurki 2000:131). Genom olika övningar där man diskuterar, lyssnar på varandra och behöver lita på varandra kan man gynna växelverkan och därmed fostringsgemenskapen.

Leino (2006) poängterar i sin forskning att personalen anser det vara en utmaning att få alla föräldrar intresserade och engagerade i samarbetet. Under föräldrakvällar kan personalen motivera och inspirera föräldrar till att aktivt delta i förverkligandet av fostringsgemenskap, de kan fungera som en slags inspiratörer (Hämäläinen & Kurki 1997:230-231, Kurki 2000:83). Det är viktigt att inspiratören är öppen och tålmodig samt behöver kunna knyta äkta och fungerande relationer och kommunicera inom dem. Som inspiratör måste man lita på gruppens egna resurser samt därmed se och acceptera varje individ som självständig och kunnig. (Hämäläinen & Kurki 1997:232-233) Inspiratören behöver också kunna lösa konflikter, bemöta problem och minska på spänningar. Det är oerhört viktigt att inspiratören så att säga kan leda utan att leda. (Kurki 2000:83) Personalen har således en viktig roll i skapandet av en lyckad, motiverande och inspirerande föräldrakväll. Genom att personalen fungerar som inspiratör under föräldrakvällar kan de inspirera föräldrarna och öka deras vilja till att bli ivriga av att vara med och förverkliga fostringsgemenskap.

Allt det ovanstående tyder på att föräldrakvällar fungerar som viktiga tillfällen för att förverkliga fostringsgemenskap. Detta stöder vårt val av att fokusera på föräldrakvällar i vårt examensarbete.

5.2 Innehållet och strukturen av inspirationsboken

Till inspirationsboken har vi inkluderat sådant som vi anser vara det viktigaste med tanke på inspirationsbokens nytta och skapandet av den till en fungerande helhet. Vi hade som tanke att inspirationsboken kort beskriver fostringsgemenskap utgående från teoretiska perspektiv samt att den teoretiska delen skall fungera som en inledning till varför det är viktigt att förverkliga fostringsgemenskap på daghem. Efter att vi först motiverat vikten med fostringsgemenskap samt vad som behövs för en fungerande fostringsgemenskap, ville vi inkludera sådana övningar och lekar som passar för denna tematik. Därmed strävade vi efter att teoridelen samt övningarna och lekarna på detta sätt stöder varandra. Vi har valt att i slutet av inspirationsboken tillägga en källförteckning där det framkommer alla källor som inspirerat till skapandet av hela inspirationsboken. Därmed kommer vi inte att inkludera källhänvisningar in i texten, detta för att underlätta läsandet. I själva inspirationsboken inkluderar vi även bilder till en del av övningarna

för att läsaren skall förstå övningarna bättre och för att pigga upp inspirationsboken. I inspirationsboken beskriver vi i varje övning om det finns några särskilda krav för material och utrymme, dessa är inte inkluderade i detta kapitel.

Teoridelen av inspirationsboken har vi skapat genom att använda det som vi ansåg vara det väsentligaste i den tidigare forskningen och teorin som vi tagit upp i vårt examensarbete. Den tidigare forskningen och teorin tog för det mesta upp samma saker vilket gjorde det lättare att koppla ihop dem. Teoridelen av inspirationsboken beskriver vad en fungerande fostringsgemenskap innebär samt vad som behövs för skapandet av den. Därmed beskrivs alltså ramar för hurdan en fungerande fostringsgemenskap är. Dessutom beskrivs personalens roll i förverkligandet av fostringsgemenskap samt hur den kan gynna förverkligandet av fostringsgemenskap. Utöver den teoretiska biten tas även olika idéer upp för hur man får föräldrarna mer med och delta under föräldrakvällar. Även några praktiska tips för förverkligandet av en lyckad föräldrakväll lyfts fram.

Övningarna och lekarna till inspirationsboken har vi valt samt skapat på basen av att de skall kunna kopplas så mycket som möjligt till tidigare forskning och teori. Vi har valt sådana övningar och lekar som gynnar deelementen av en fungerande fostringsgemenskap och grupperat övningarna enligt det. Vi har utgått mycket från Kaskelas och Kekkonens (2006:32-38) hörnstenar för en fungerande växelverkan; lyssnande, tillit, dialog och respekt. Detta för att även så gott som alla tidigare forskningar lyfte fram dessa hörnstenar som grund för en fungerande fostringsgemenskap. Vi har inkluderat övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse och övningar som ökar tillit och genom detta uppmuntras deltagarna även till jämlik dialog. Alla övningar och lekar kräver att deltagarna respekterar varandra. Många övningar kräver samarbete mellan deltagarna och sådana övningar kan även öka ömsesidig tillit. Som det kommer fram i sociokulturell inspiration utvecklas samarbete och respekt till exempel genom dans, teater, musik, film och målning. Man kan till exempel måla och dekorera väggar eller ordna olika teatergrupper. Genom sådan verksamhet får deltagarna möjlighet att uttrycka sig själva och dels sina värden. Genom olika övningar kan man även skapa solidaritet, öka förståelse över något samt uppmuntra till kritisk granskning. (Kurki 2000:137-140) Därför tar vi även upp sådana övningar, lekar och andra tips som kan kopplas till sociokulturell inspiration. Syften med övningarna är sådana att de även strävar till att svara på de utveckl-

ingsbehov som uppkom i tidigare forskning och som synliggjordes i tabell 1 (s.20). En del övningar och lekar har vi tillämpat så att de skall passa både för barn och vuxna inom daghemskontexten.

Övningarnas och lekarnas övergripande syften är grupperade i fem olika helheter enligt centrala aspekter av fostringsgemenskap. Dessa helheter synliggörs med hjälp av olika symboler i själva inspirationsboken. Helheterna är: Övningar som synliggör fostringsgemenskap, Övningar som ökar tillit, Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse, Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet och Övningar som skapar gruppgemenskap. Eftersom en del av övningarna passar in i flera grupper har vi skapat ett slags symbolsystem i inspirationsboken där varje grupp har en egen symbol. Övningarna beskrivs i alfabetisk ordning och varje övning har en eller flera symboler för att synliggöra för läsaren vilken eller vilka övergripande grupper övningen ingår i. Till följande beskriver vi varje grupp enskilt och här är övningarna grupperade. Vid varje grupp tar vi upp det väsentligaste av den tidigare forskningen och teorin som fungerar som grund för valet av den specifika gruppen samt dess övningar. I namnen för helheterna har vi valt att endast använda begreppet övningar istället för övningar och lekar, detta för att göra namnen kortare och tydligare. Av samma orsak använder vi också överlag mest begreppet övningar i inspirationsboken även om det innefattar både övningar och lekar.

5.3 Övningar som synliggör fostringsgemenskap

Tanken med fostringsgemenskap är i sig inte något nytt utan har funnits länge. I tidigare forskning kommer det fram att fostringsgemenskap är ett främmande begrepp för föräldrarna, även om själva betydelsen är bekant använder föräldrarna andra termer för att beskriva det, till exempel används samarbete parallellt med fostringsgemenskap. (Iso-Kuusela 2008) Tidigare forskning (Lehtipää 2007, Iso-Kuusela 2008) lyfter därmed fram att personalen anser att vikten och idén med fostringsgemenskap borde synliggöras för föräldrar till exempel under föräldrakvällar. Personalen poängterar vidare att det är möjligt att stöda och synliggöra fostringsgemenskap förutom genom föräldrakvällar även genom mor- och farsdagar, jul- och vårfester samt andra tillställningar (Iso-Kuusela 2008).

Tidigare forskning (Leino 2006) lyfter fram att fostringsgemenskap handlar om att dela barnets vardag mellan daghemmet och hemmet. Det anses att den delade fostringsuppgiften har sin början i hemmet och grundar sig på föräldrarnas värderingar, synsätt och önskemål gällande sina barns fostran. Vidare ses gemensamma fostringsprinciper, mål och regler som väldigt betydelsefulla. (Lehtipää 2007) Fostringsgemenskapen hänger alltså ihop med olika värderingar, synsätt och ansvarsområden och det är viktigt att personalen diskuterar sinsemellan samt med föräldrarna om dessa. Även barnen skall ha möjlighet att säga sin åsikt gällande detta. (Stakes 2005:36) Föräldrarna och personalen bör tillsammans hitta en gemensam synvinkel på värderingarna för att gynna barnets bästa. Genom följande övningar kan fostringsgemenskap synliggöras. En del övningar skapar även möjligheter för att lyfta fram och skapa gemensamma värderingar hos föräldrar och personal.

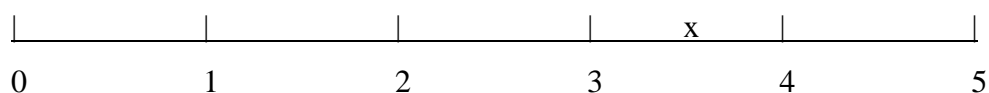
Exempel på övningar och lekar:

Bedömningsschema

Syfte med denna övning är att synliggöra fostringsgemenskap, öka föräldrarnas delaktighet samt att ta andra i beaktande ifall övningen görs gruppvis. Övningen går ut på att berätta sin åsikt om och bedöma både sig själv och den egna gruppens arbete. Deltagarna fyller i ett bedömningsschema med olika påståenden enskilt eller tillsammans i grupp och diskuterar därefter åsikterna och bedömningarna. Påståendena kan till exempel handla om daghemsverksamheten och fostringsgemenskap. Man fyller alltså i hur bra man håller med om ett påstående på en skala från ett till fem. Detta gör man genom att lägga ett kryss på linjen ovanför siffrorna. På skalan motsvarar noll att man inte alls håller med medan fem motsvaras av att man fullständigt håller med.

Exempel:

Jag anser att relationen mellan mig som förälder och personalen är jämlik?

(Nilsson & Waldemarson 1988:126)

Tips: Andra påståenden som kan användas är till exempel: ”Jag erbjuds en tillräcklig möjlighet att delta i mitt barns dagvård.”, ”Min åsikt gällande daghemsverksamheten frågas och tas i beaktande.”, ”Jag anser att föräldrar och personal har ett delat ansvar för barnets fostran.”, ”Det finns tillräckligt med gemensamma tillfällen där föräldrar, barn och personal träffas och gör något praktiskt tillsammans.”.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet.

Familjepusslet

Syfte med denna övning är att konkretisera vikten av fostringsgemenskap. Övningen synliggör att vi alla behövs för att skapa en fungerande helhet. Genom denna övning lär sig deltagarna även att lära känna varandra, skapa något tillsammans och öka samarbetet. Övningen går ut på att alla familjer och alla i personalen får en kartongbit på vilken de skall rita eller måla sin egen familj. Kartongbitarna är formade så att de tillsammans bildar ett vågrätt pussel då man sätter dem efter varandra en efter en, alla bitar behövs för att pusslet skall bli enhetligt. Då alla har ritat färdigt berättar man i tur och ordning om sin familj. Efter detta skall deltagarna tillsammans lägga ihop pusslet till exempel på golvet. Då man funnit den rätta ordningen kan man till exempel med hjälp av tejp sätta ihop bitarna. Om det finns väggutrymme kan man gärna hänga upp pusslet någonstans där det blir synligt för alla.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

Rymdövningen

Denna övning ökar samarbetet och kräver att deltagarna tar varandra i beaktande och lyssnar på varandra. Den alternativa övningen som beskrivs nedan i ”tips” synliggör fostringsgemenskap och ökar föräldrarnas delaktighet. I övningen utgår man ifrån en påhittad situation där man befinner sig på månens skuggsida och deltagarna är besättning på ett litet rymdskepp som tvingats nödlunda långt ifrån moderskeppet som finns på månens solsida. Enda möjligheten att överleva är att vandra till moderskeppet med så lätt packning som möjligt. Vid nödlandningen förstördes mycket av utrustningen och det är endast följande 15 saker som är användbara:

livsmedelskoncentrat	30m ² fallskärmssiden	2 pistoler
1 bärbar kokapparat	1 gummibåt med CO ² flaskor	1 paket torrmjölk
2 syrgastuber	1 magnetkompass	20m nylonlina
signalpatroner(brinner utan syre)	1 ask tändstickor	20 l vatten
1 UKV-sändare/mottagare	förbandslåda med injektionssprutor	1 stjärnkarta

Deltagarna skall nu rangordna föremålen från 1-15 efter hur viktiga de är, först enskilt och sedan gruppvis. Deltagarna kan sedan gruppvis presentera vad de kommit fram till. Därefter kan man diskutera till exempel hur rollfördelningen i gruppen var, hur man kom fram till gemensamma beslut samt hur man kan ta andras åsikter i beaktande till lika som man får sina egna åsikter hörda. Ett slags "facit" för övningen som kan användas är den rangordning som NASA gjort:

1. Syregastuber	Fyller syrebehovet
2. 20 l vatten	Ersätter vätskeförlust
3. Stjärnkarta	Viktig för att ta ut riktningen
4. Livsmedelskoncentrat	Nödvändig dagsranson
5. UKV-sändare/mottagare	Förbindelse med moderskeppet
6. Nylonlina	Bra vid skador och klättring
7. Förbandslåda	Allmänt värdefull
8. Fallskärmssiden	Skydd mot strålning
9. Gummibåt med CO ² flaskor	Flaskorna kan användas för drift vid överfart av t.ex. klyftor
10. Signalpatroner	Nödsignal
11. Pistoler	Kan användas om man vill tillverka automatdriftsaggregat
12. Torrmjölk	Näring (kan drickas blandat med vatten)
13. Kokapparat	Varmdryck (för kylan på månens baksida)
14. Magnetkompass	Antagligen obrukbar på månen
15. Tändstickor	Näst intill obrukbara på månen

(Nilsson & Waldemarson 1988:129)

Tips: Rymdövningen kan fungera som en inledning till följande alternativa övning. Övningen kan göras så att man ger ett färdigt tema åt deltagarna, till exempel vad som behövs för en fungerande fostringsgemenskap eller vad daghemmets roll är. Därefter får deltagarna lista upp vad de tycker att ingår i fostringsgemenskap och försöka rangordna

dem enligt vad de tycker att är särskilt viktigt att fungerar bra just med tanke på välmåendet och gynnandet av det egna barnet.

Denna övning passar även in i grupperna Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet och Övningar som skapar gruppgemenskap.

Vår ryggsäck

Genom denna övning synliggörs fostringsgemenskap för föräldrarna. Föräldrarna ges en chans att vara delaktiga i sitt barns dagvård samt att dela åsikter, tankar och attityder med personal och andra föräldrar. Föräldrarna får cirka tre tomma kartongbitar. Personalen förklarar att föräldrarna får skriva ner en sak per kartongbit som de vill att personalen skall erbjuda deras barn inom fostran på daghemmet. Ord som eventuellt kan tänkas komma upp är trygghet, glädje, rutiner och gränser. Man skall dock göra tydligt att alla ord godkänns, det finns inga rätta svar så att säga. Föräldrarna kan eventuellt diskutera i små grupper vilka ord de valt och varför.

Personalen har på förhand, till exempel tillsammans med barnen, skapat en tvådimensionell ryggsäck av kartong eller annat användbart material. Istället för en ryggsäck kan det vara lättare att skapa till exempel en kappsäck. Nu får föräldrarna i tur och ordning nämna vilka ord de valt för hela gruppen och med hjälp av häftmassa fästa orden på ytan av ryggsäcken. Dessa ord fungerar som riktlinjer för det kommande verksamhetsåret.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet.

Återberätta historien

Poängen med denna övning är att konkretisera lyssnandets betydelse. Övningen bidrar även till skapandet av gruppgemenskap. Deltagarna delas in i två grupper. Ena gruppen fungerar först enbart som åskådare. Av den andra gruppen blir två deltagare, A och B, kvar i rummet, resten går ut. Nu skall person A berätta en historia för person B. Historien kan vara på förhand skapad till exempel av personal och handla om sådant de vill få fram till föräldrarna. Man kan till exempel ha en berättelse om hur en verksamhetsdag

på daghem ser ut, vad fostringsgemenskap innebär eller om vilka daghemmets värden är. Beroende på berättelse så kan man alltså genom denna övning även öka föräldrarnas delaktighet och/eller synliggöra fostringsgemenskap. Då B hört hela historien kommer person C in och person B skall nu återberätta historien så korrekt som möjligt till C. Därefter är det C:s tur att berätta för person D och så vidare tills alla fått vara lyssnare och talare. Den sista får berätta historien till alla i rummet och därefter kan man jämföra hur den ursprungliga historien förändrades. Efter detta blir det byte och den gruppen som först fungerade som åskådare får nu ansvara för historieberättandet. (Nilsson & Waldemarson 1988:123)

Ett alternativ till övningen är att deltagarna delas in i grupper på tre; en talare, en lyssnare och en observatör per grupp. Talaren skall berätta något, till exempel ett minne eller en händelse. Efter en minut avbryter observatören och då skall lyssnaren återberätta det som talaren berättat så noggrant och korrekt som möjligt. Talaren får rätta till om den så tycker. Observatören har även som uppgift att kolla att lyssnaren återberättar historien rätt och tar fasta på vilka eventuella missförstånd som uppstår. Efter att lyssnaren återberättat det som talaren sagt byter man om så att alla får ha alla roller. (Nilsson & Waldemarson 1988:123)

Tips: Här är ett exempel på en berättelse: ”På morgonen kommer barnen till daghemmet. De som vill får äta morgonmål mellan klockan åtta och halv nio. Efter morgonmålet är det frilek en stund. Därefter blir det någon slags ledd verksamhet eller utevistelse. Elva tiden serveras lunch som följs av dagsvila. De minsta barnen sover upp till två timmar medan de äldsta har sagovila. Eftermiddagen består av mellanmål, frilek och utevistelse. Senast klockan fem åker alla hem.”

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse, Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet och Övningar som skapar gruppgemenskap.

5.4 Övningar som ökar tillit

Ömsesidig tillit är en viktig del av växelverkan i en fostringsgemenskap. Även tidigare forskning tyder på att tillit behövs för en fungerande fostringsgemenskap (Leino 2006, Iso-Kuusela 2008, Kikas et al. 2011). Ömsesidig tillit bygger på lyssnande och respekt. Tid, gemensamma möten och växelverkan är viktiga moment i skapandet av tillit. En stor del av tillitens utveckling påverkas även av föräldrarnas möjlighet att påverka och vara delaktiga i det egna barnets vård och fostran på daghemmet. (Kaskela & Kekkonen 2006:36) Tillit behövs för att parterna öppet skall våga ta upp både lättare och svårare saker. Det är personalens ansvar att skapa en sådan atmosfär där föräldrarna kan lita på personalens stöd i barnets fostran även i svårare situationer. (Kiesiläinen 2001:261) Tillit behövs för att en öppen dialog skall kunna skapas, vilket även gynnar informationsflödet mellan daghemmet och hemmet. Tidigare forskning (Leino 2006) lyfter fram att föräldrarna inte alltid är nöjda med hur informationsflödet fungerar. Genom att förstärka den ömsesidiga tilliten kan även informationsflödet gynnas i och med en mer öppen dialog. Eftersom tillit är en oerhört viktig del av en fungerande fostringsgemenskap har vi valt att inkludera följande övningar som ökar tillit mellan deltagarna till vår inspirationsbok.

Exempel på övningar och lekar:

Den blinda bilen

Syfte med denna övning är att deltagarna skapar tillit gentemot varandra och ökar samarbetet. Deltagarna delas in i par. Den ena i paret blundar och den andra ser. Den "blinda" är en bil och den seende står bakom och styr bilen genom att trycka på bilens rygg med sin hand. Hårt tryck betyder att bilen skall köra med hårdare fart medan ett lätt tryck betyder att bilen skall köra långsammare. Om chauffören rör på högra sidan av ryggen skall bilen vända till vänster, och om man rör den vänstra sidan skall bilen vända sig mot höger. Vändningarna till dessa håll blir oftast naturligast. För att utföra övningen kan man till exempel skapa olika färdiga banor som bilen skall köra igenom på rätt sätt. Men det fungerar även bra att "köra" runtomkring i ett stort utrymme. (Boal 2002:121)

Fritt fall

Denna övning förstärker tilliten mellan deltagarna men är ganska extrem. Övningen kräver att deltagarna redan litar mycket på varandra. En deltagare står på en stol medan de andra står bakom stolen i två led mittemot varandra. Personerna i leden har armarna framför sig så att de går i kors med varannans arm från ena ledet och varannan från andra. Formationen skall bli tät. Den som står på stolen skall stå med ryggen mot leden, mittemellan de två leden. Efter detta skall personen på stolen luta bakåt och låta sig fritt falla ner i de andras armar. De som står i leden är redo att mjukt ta emot den fallande. (Boal 2002:66-67)

Rygg mot rygg

Genom övningen skapar deltagarna tillit gentemot varandra och ökar samarbetet. I denna övning breder deltagarna ut sig längs rummets golv och sätter ner sig. Blundandes skall man börja röra sig längs golvet i rummet för att hitta en annan person. Då man hittar någon skall man vända sig så att ryggarna möter varandra. Genom att luta sig själv mot varandras ryggar skall paret lyckas stiga upp utan att använda händer och utan att öppna ögonen. Övningen slutar då alla deltagare hittat ett par och lyckats stiga upp. Ifall något par ser ut att ha det svårt kan de andra deltagarna hjälpa till. (Boal 2002:126) Alternativt kan man utföra övningen i förutbestämda par seende.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

Sitta utan stol

Syfte med denna övning är att skapa tillit, öka samarbetet samt skapa gruppgemenskap. En sitter på en stol, den nästa sätter sig i hennes eller hans knä och så vidare. Till sist tas stolen bort underifrån den som satte sig först och hela ledet skall försöka röra sig framåt utan att någon faller. En efter en skall den som är längst fram i ledet försöka komma bakom och under den som är sist i ledet tills en cirkel skapas där alla sitter i varandras knän. (Boal 2002:78-79)

Man kan börja övningen genom att deltagarna bildar en cirkel. I cirkeln vänder alla sig så att de står ansikte mot rygg. Deltagarna skall vara tätt intill varandra så att de rör

varandra. Man kan ta tag i midjan eller runt midjan på varandra. Efter detta lutar sig alla bakåt och "sätter sig" ner på stolen som bildas av den som står bakom. Det skall vara möjligt att släppa taget utan att den sittande cirkeln rasar.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

Skaka hand

Poängen med denna övning är att lära känna varandra. Deltagarna går runt i rummet och skakar hand med varandra på sådant sätt att man hela tiden måste hålla i en hand. Det vill säga man får inte släppa taget av den man skakar hand med före man har tag i nästa hand. Samtidigt som man skakar hand presenterar man sig själv. (Boal 2002:85)

En variation till övningen kan utföras i par. Syfte med denna variation är förutom att lära känna varandra även att skapa tillit gentemot varandra samt att öka samarbetet. Paret ställer sig mittemot varandra och skakar hand samt presenterar sig. Efter detta blundar båda och tar ett visst antal steg bakåt. Härefter skall man, med fortfarande slutna ögon, hitta tillbaka till sitt par för att skaka hand igen. Då många par utför övningen samtidigt i samma utrymme skall man vara noggrann med att skaka hand med rätt person och inte bara nöja sig med att hitta någons hand. (Boal 2002:116)

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

Tillitscirkeln

Denna övning skapar tillit mellan deltagarna. Deltagarna bildar grupper på cirka sex eller sju personer. Grupperna bildar cirklar där de står tätt bredvid varandra, axel mot axel och med ansiktet mot mitten av cirkeln. En i gruppen ställer sig i mitten av den täta cirkeln och lutar fram, bak och åt sidorna. De andra tar alltid emot och skuffar den lutande tillbaks till mitten. Efter en stund byter man roller och fortsätter tills alla som vill har fått vara en gång i mitten. Övningen kan även utföras i grupper på tre så att en står i mitten med ansikte vänt mot den andra deltagaren och med ryggen vänd mot den tredje. Den som står i mitten ska nu luta fram och bak medan de två andra tar i. Den som är i mitten kan även prova på att blunda om det känns behagligt. (Boal 2002:62) Ett tredje

alternativ är att utföra övningen i par så att den ena ställer sig framför den andra med ryggen vänd mot paret och händerna utsträckta till sidan. Efter detta lutar den framför varande bakåt och den som står bakom har som uppgift att ta emot den som faller sig.

Åttan

I denna övning skapas tillit gentemot varandra. Övningen ökar även samarbetet samt skapar gruppgemenskap. Två av deltagarna ser men resten bör blunda. De seende ställer sig mittemot varandra med cirka tre meters avstånd som ”pelare”. Resten av gruppen ställer sig i ett långt led efter varandra så att man har sina egna händer på den framförvarandes axlar. Hela ledet skall blunda. Efter detta är det meningen att ledet klarar av att röra sig runt de två seende så att de bildar formen av nummer åtta. Pelarna kan ha ett pipande ljud så att de blundande hittar vägen runt. Ledet skall sträva efter att inte röra de två seende ”pelarna”. De seende berättar då uppgiften är rätt avklarad. (Boal 2002:122)

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

5.5 Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse

Lyssnande och att höra den andra är en central del av växelverkan människor emellan. Därmed blir lyssnande även en viktig del av en fungerande fostringsgemenskap. Lyssnande präglas av att man är närvarande, koncentrerad och ger den andra möjligheten att uttrycka sig genom ord och tankar. Genom att lyssna kan man lära sig att acceptera, förstå och respektera andra individer, även personer som har en annorlunda bakgrund. Respekt möjliggör vidare att ett verkligt förhållande skapas, där det går att tala öppet om både lätta och svåra saker, utan att behöva undgå eller ändra på sanningen. (Kaskela & Kekkonen 2006:38) Tidigare forskning (Iso-Kuusela 2008) visar att personalen ibland anser att det är utmanande att ta upp svåra saker med föräldrarna samtidigt som det är nödvändigt för en god fostringsgemenskap. Även föräldrarna lyfter fram vikten av en öppen och ärlig växelverkan där man naturligt kan diskutera om både lätta och svåra saker (Lehtipää 2007). Genom ett aktivt lyssnande kan man som sagt gynna respekt människor emellan, vilket i sin tur gör det lättare att öppet tala om allting. Lyssnande fungerar även som en grund för all dialog. Genom lyssnande kan man skapa en sådan

växelverkan som ger utrymme för allas tankar och åsikter. Dialog skapas i en jämlik diskussion, där båda parternas kunskap är lika betydelsefull. I en dialogisk relation försöker man finna gemensam förståelse och pussla ihop olika syner av verkligheten. (Kaskela & Kekkonen 2006:38) Utan att man verkligen lyssnar på varandra kan man inte vara på samma nivå och inte dela gemensamma uppfattningar, värden och målsättningar och därmed försvåras också förverkligandet av fostringsgemenskapen. Genom lyssnande lär man sig även att ta den andra bättre i beaktande som också naturligtvis behövs i en fostringsgemenskap. Även sociokulturell inspiration poängterar vikten av att nå relationer där individer respekterar varandra och accepterar varandras värden och bakgrund (Hämäläinen & Kurki 1997:205). Lyssnande gynnar detta. Vi ser lyssnande som väldigt väsentligt för skapandet av en fungerande fostringsgemenskap och därför har vi velat inkludera följande övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse till vår inspirationsbok.

Exempel på övningar och lekar:

Berätta och rita

Denna övning konkretiserar lyssnandets betydelse och övar samspel. Övningen utförs i par där ena är A och andra är B. Övningen går ut på att B skall rita några enkla figurer utgående från A:s beskrivning. A och B sitter rygg mot rygg och B får inte säga något eller fråga något. Inspiratören ger ett papper med rektanglar på åt A utan att B ser det. A skall sedan muntligt beskriva figuren och B rita av beskrivningarna. När A och B är klara jämför man bilderna och diskuterar hur det gick. Det är inte viktigast att B ritat rätt utan att man märker hur svårt det kan vara att beskriva enkla saker, hur lätt det kan bli helt fel om man missförstår på ett ställe. Man kan göra uppgiften flera gånger och byta roller. Man kan också prova med att B får fråga sådana frågor som A bara kan svara ja eller nej på. Figurerna kan variera. (Nilsson & Waldemarson 1988:124)

Istället för färdiga figurer kan man även göra så att person A beskriver en plats han känner till, till exempel köket därhemma. Person B gör en skiss utifrån det som han hör utan att fråga och utan att visa förrän A har berättat färdigt. Därefter byter man om så att B berättar och A ritar. Efter det kan man diskutera om olikheter, självklarheter och

missförstånd. Mycket av det som vi anser vara vardagligt och självklart tror vi att automatiskt är lätt för andra att föreställa sig. I skisserna ser man vilka olika innebörder man ger orden och hur lätt man hoppar över sådant man anser är självklart. (Nilsson & Waldemarson 1988:123)

Det var en gång...

Genom denna övning konkretiseras lyssnandets betydelse. Deltagarna får även skapa något tillsammans och genom det kan gruppgemenskapen öka. Denna övning går ut på att deltagarna tillsammans skapar en berättelse. Den första deltagaren börjar berättelsen enligt egen önskan eller enligt givet tema. Då hon anser sig vara färdig fortsätter den andra berättelsen lite vidare, och sen fortsätter följande och följande. Den sista deltagaren har som uppgift att få ett slut på sagan. (Boal 2002:85) Det kan vara lättare att vara och en säger en hel mening än att sluta mitt i en mening.

Tips: Man kan ge ett färdigt övergripande tema för berättelsen för att skapa riktlinjer. Till exempel: "Mitt barn på daghem", "Detta önskar jag att daghemmet ger eller erbjuder mitt barn", "Så här känner jag mig då jag hämtar mitt barn till dagis på morgonen" och så vidare. Personalen får då höra föräldrarnas åsikter och det kan löna sig för personalen att anteckna dessa åsikter för att senare till exempel kunna förverkliga föräldrarnas önskemål.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

Utöver dessa övningar konkretiserar även övningen Återberätta historien lyssnandets betydelse. Övningen har beskrivits tidigare.

5.6 Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet

Grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005:37) poängterar att föräldrarna har rätt att vara delaktiga i och påverka sitt barns dagvård. En person är delaktig då hon tar del i och medverkar i något, även känsla av att vara till nytta och ha medinflytande över något är viktigt. Man skall tillsammans med andra ha möjlighet att påverka utvecklingen av något och även begreppet medansvar aktualiseras. (Kjellström 2012:38)

För att delaktighet skall kunna skapas krävs alltid att två parter möts och kommunicerar med varandra (Kjellström 2012:31-32).

Delaktighet innebär vidare att individen är en del av en gemenskap som genomsyras av respekt, inklusion, samspel, lyssnande samt att allas inställningar accepteras. Man har även rätt att få fram sin åsikt och den skall även påverka situationen på något sätt. Det är svårt att vara delaktig om man inte själv också deltar på något sätt. (Johannesen & Sandvik 2010:31) För att en individ skall delta behövs en stark vilja och det är även viktigt att varje handling har en tydlig avsikt. (Nordenfelt 2004:58) Delaktighet präglas av lika värde, integritet, autonomi, att bli sedd och hörd samt tagen på allvar. I relationen skall den andra även ses som ett subjekt. (Kjellström 2012:37)

Tidigare forskning (Leino 2006, Lehtipää 2007) lyfter fram att syfte med fostringsgemenskapen är att föräldrarna är aktiva och delaktiga i planeringen och förverkligandet av verksamheten och därmed barnets fostran inom dagvården. Kjellström (2012:38) menar att det huvudsakliga ansvaret för att skapa delaktighet ligger hos personalen. Då personalen tar föräldrarnas tankar, fostringsprinciper samt önskemål i beaktande är det lättare för föräldrarna att känna sig delaktiga i barnets uppväxt och utveckling. (Kaskela & Kekkonen 2006:36) I tidigare forskning (Töyräs 2011) kom det dock fram att föräldrarna anser att de inte får delta och påverka daghemsverksamheten tillräckligt. Dessutom anser personalen också att föräldrarna gärna kunde vara mer delaktiga i verksamheten (Leino 2006).

Då samarbetet mellan föräldrar och personal fungerar skapar detta inte endast förutsättningar för föräldrarnas delaktighet i barnets dagvård. Även barnets egen delaktighet i dagvården gynnas nämligen i och med att de vuxna har en enhetlig bild över barnet. När föräldern berättar om barnet, barnets önskemål och eventuellt åsikter till personalen kan personalen i sin tur på ett bättre sätt skapa möjlighet för barnets delaktighet. Personalen kan alltså på ett bättre sätt ta barnets åsikter i beaktande. Då barnet ser att den egna föräldern är med och påverkar barnets dagvård får barnet en särskild trygghet och vågar eventuellt själv bli mer delaktig i daghemsgruppen. Genom att föräldrarna är delaktiga i fostringsgemenskapen får de ett större ansvar och fungerar därmed som ett stöd för personalen i deras arbete (Tast 2007:25). Eftersom delaktighet behövs för att fostringsge-

enskap skall kunna skapas har vi valt att inkludera följande övningar till vår inspirationsbok.

Exempel på övningar och lekar:

Dela med dig

Genom denna övning kan man öka föräldrarnas delaktighet. Samtidigt lär sig deltagarna även att känna varandra. Man sitter i smågrupper och berättar något om sig själv, till exempel det man tycker är viktigt i arbetet eller privat, hur det känns att träffa nya människor, förväntningar och önskemål inför daghemmets verksamhetsår. (Nilsson & Waldemarson 1988:126) Ett alternativ till detta är att genom ett slags spel svara på frågor gällande daghemskontexten och fostran. Det är ofta lättare att svara på frågor då de kommer fram genom ett spel än om personalen direkt skulle fråga samma frågor av föräldrarna. Samma fråga bildar också eventuellt mer diskussion om den kommer upp i ett spel som spelas i mindre grupper än om personalen skulle fråga samma fråga i hela föräldragruppen. Genom spelet kan personalen få fram föräldrarnas åsikter gällande olika teman. Man kan avsluta med att alla grupper berättar de viktigaste sakerna som uppkommit i diskussionerna. (Tikkanen 2013) Spelet kan göras så att personalen på förhand gör frågorna och på så sätt får feedback av föräldrarna kring olika teman. Föräldrarna kan även vara med och skapa frågorna. Det är viktigt att påpeka att det inte finns rätta svar, utan allt som man kommer med är bra.

Denna övning passar även in i gruppen Övningar som skapar gruppgemenskap.

Ta ställning

Med hjälp av denna övning får man fram föräldrarnas värderingar och åsikter. Genom detta blir föräldrarna mer delaktiga. I övningen undersöker man värderingar och deltagarna får ta åsiktsmässigt ställning till olika frågor. Rummet delas in i tre områden. Om man håller med påståendet som sägs ställer man sig på det första området. På det andra området ställer man sig om man inte håller med och på det tredje om man inte kan ta ställning eller är neutral. När alla hittat sin plats kan man diskutera varför deltagarna valt de områden de valt. Inspiratören kan välja påståenden som till exempel behandlar

daghemsverksamheten och önskemål gällande dagvården. (Nilsson & Waldemarson 1988:125)

Utöver dessa två övningar ökar även övningarna Bedömningsschema, Rymdövningen, Vår ryggsäck och Återberätta historien föräldrarnas delaktighet. Alla dessa övningar har beskrivits tidigare.

5.7 Övningar som skapar gruppgemenskap

Grunden för fostringsgemenskap kopplas starkt till mänskliga aspekter så som personkemi och bekantskap det vill säga till att känna varandra. Enligt tidigare forskning (Leino 2006) kan inte grundprinciperna för en fungerande växelverkan uppnås och därmed inte heller en fungerande fostringsgemenskap uppnås om man inte känner varandra. Genom att på föräldrakvällar ha olika övningar som ökar gruppgemenskap har familjer och personal lättare att lära känna varandra. De här övningarna fungerar som så kallade icebreakers, de kan med andra ord bryta ner en eventuellt styv stämning och passar därför bra i början av en föräldrakväll. Övningarna gör det således lättare att komma i kontakt med och lära känna varandra samt därmed i fortsättningen ha en ömsesidig dialog och bli delaktiga i gruppen. Syftet med många av övningarna som skapar gruppgemenskap är också att helt enkelt ha roligt tillsammans eftersom det gör det lättare att lära känna varandra.

Genom gemensam verksamhet så som olika övningar och aktiviteter gynnas gruppen. Växelverkan mellan såväl föräldrarna sinsemellan som mellan föräldrar och personal kan uppstå, vilket möjliggör skapandet av en äkta gemenskap. (Kurki 2000:129-131) Genom olika övningar bildas således alltså inte enbart kontakt mellan personal och föräldrar utan även föräldrar sinsemellan. Tidigare forskning (Leino 2006, Lehtipää 2007) tyder på att föräldrarna vill ha närståendestöd i sitt barns fostran och i föräldraskapet av andra föräldrar, men att de även vill ha stöd av personalen. Den tidigare forskningen (Lehtipää 2007) lyfter även fram att föräldrarna anser att personalen borde satsa mera på att hjälpa föräldrarna att knyta kontakt sinsemellan och lära känna varandra. Genom olika övningar kan gruppgemenskapen bli starkare och möjliggöra att kontakten mellan personal och föräldrar och även kontakten mellan föräldrar sinsemellan gynnas. Öv-

ningar som skapar gruppgemenskap lägger tyngdpunkt vid ”den lekande människan”. Sådana övningar binder gemenskaper och kan skapa en gladare och mer kommunikativ atmosfär i gruppen. Med olika sorters sociala aktiviteter kan man stöda gemenskaplighet och skapa olika tillfällen för människor att träffas samt ansluta sig till varandra. (Kurki 2000:137-140) På basen av detta har vi valt att inkludera följande övningar.

Exempel på övningar och lekar:

Ballongen i luften

Syfte med denna övning är att skapa gruppgemenskap och att öka samarbetet. Deltagarna sitter eller står i ring på golvet. Leken går ut på att hålla en ballong i luften så länge som möjligt utan att den rör golvet. Genom att röra sig på golvet och sakta slå till bollen hindrar man bollen från att röra golvet. Leken kan göras svårare genom att man har flera ballonger samtidigt eller genom att ha som regel att man måste sitta eller stå på ställe. (Boal 2002:68, Tikkanen 2013:18)

Bananlådorna

Övningen övar samarbete och gynnar också gruppgemenskap. Deltagarna har hamnat på en öde ö mitt ute i havet. Det enda de har med sig är bananlådor. Långt i horisonten, på andra sidan av rummet syns fastlandet. Deltagarna behöver nu med hjälp av bananlådor ta sig över vattnet till det trygga fastlandet. De kan inte simma över eftersom det finns hajar i vattnet. Som bananlådor kan användas vanliga pafflådor eller helt enkelt stora bitar av paff eller kartong. Genom att ställa bananlådor ut på vattnet och stiga på dem och sedan lägga till lådor framför sig vartefter man framskrider, skall deltagarna komma till andra sidan av rummet. Ifall man vill försvåra övningen kan man ha som regel att varje bananlåda hela tiden måste röras av någon för annars flyter den iväg. På varje bananlåda måste i praktiken alltså då stå två deltagare samtidigt. Ifall någon låda är obemannad plockas den bort av inspiratören. Övningen slutar då alla deltagare kommit tryggt till fastlandet. Ifall någon faller i vattnet skall man så snabbt som möjligt komma tillbaka till bananlådan eftersom det finns fantasihajar i vattnet. (Rosenqvist & Österberg 2013:34)

Beskriva varandra

Med hjälp av denna övning lär sig deltagarna att känna varandra och vikten av att se den andra och ta andra i beaktande konkretiseras. Övningen kräver att alla deltagare känner till varandras namn. Deltagarna ställer sig i ring, ser noggrant på varandra och fokuserar på hur de ser ut, hur de är klädda och så vidare. Därefter blundar alla och inspiratören säger namnet på någon. Tillsammans skall alla beskriva hur personen i fråga ser ut och man kan även tillägga annat man fått reda på om personen utöver hur hon ser ut och klär sig. (Nilsson & Waldemarson 1988:122)

Bilda grupper

I denna övning övar man samarbete och skapar gruppgemenskap. Deltagarna går runt i rummet. Inspiratören ropar en siffra, till exempel två, fem eller åtta. Då skall deltagarna så snabbt som möjligt bilda grupper med så många deltagare per grupp som den utropade siffran. Grupperna kan även delas in enligt till exempel klädfärg eller så kan man även ropa en figur tillsammans med en siffra så att varje grupp som bildas sinsemellan inom gruppen skall bilda en figur. Om inspiratören till exempel ropar “fyra och kvadrat” skall deltagarna bilda grupper på fyra och inom varje grupp sedan ställa sig så att en kvadrat bildas. (Boal 2002:128) Samarbetet blir viktigt då man snabbt inom gruppen skall åstadkomma en figur.

Tips: Räkna på förhand hur många deltagare som är med så att grupperna går att bildas så att deltagarmängden går “jämnt ut”.

Golvloppet

Poängen med denna övning är att skapa gruppgemenskap. Deltagarna sitter på golvet så att armar och ben är utsträckta framför sig. Sedan skall de försöka komma framåt och bakåt genom att luta från sida till sida och lyfta på baken. Efter att alla har provat en stund och funnit tekniken kan man ta ett litet lopp på skoj, där man har en viss sträcka som deltagarna först skall komma framåt och sedan bakåt tillbaka till starten. (Boal 2002:72)

Hej, jag är...

Genom denna övning lär sig deltagarna att känna varandra. Övningen går ut på att alla deltagare får en lapp. På lappen skall man skriva sitt namn samt vad man först kommer att tänka på att man är, till exempel mamma, pappa, fru, vän, daghemspersonal, lärare och så vidare. Dessutom skall man skriva någonting om sig själv till exempel vad man vill vara, göra, få eller framtidsdröm så som lycklig, frisk, bli rik, resa, göra andra människor glada och så vidare. Därefter får alla i tur och ordning berätta vad de skrivit på lappen och diskutera med de andra. Således blir det en slags presentationsövning. Man kan också utföra övningen på så vis att man presenterar varandra. (Boal 2002:170)

Knuten

I denna övning behöver deltagarna samarbeta i form av gemensam problemlösning och genom detta ökar gruppgemenskapen. Deltagarna delas in i grupper på åtta till tio personer. Därefter väljer deltagarna en person per grupp som skall lösa knuten och denna person får inte se då knuten skapas. Knuten skapas så att man står i cirkel och alla tar i hand med dem som står bredvid på vardera sidan. Utan att släppa taget börjar gruppen skapa en knut genom att gå under och över varandra in i cirkeln. Gruppen har cirka en minut tid på sig att skapa knuten. Efter detta skall den förutbestämda personen försöka öppna knuten utan att någon talar och utan att släppa varandras händer. (Boal 2002:62)

Övningen kan också utföras så att deltagarna ställer sig i ring och blundar. Därefter sträcker de fram händerna så att varje hand får tag i någon annans men inte så att man håller i med sina båda händer i någon annans båda händer. När alla håller i två andra händer öppnar man ögonen. Gruppernas uppgift är nu att lösa upp knuten som bildats utan att släppa taget, så att hela gruppen står i en öppen ring igen, hand i hand. Man kan göra övningen svårare genom att bestämma att ingen får prata. Efteråt kan man diskutera hur man löste uppgiften, hur man kommunicerade och hur situationen upplevdes. (Nilsson & Waldemarson 1988:128)

Ljud och rörelse

Denna övning ökar samarbete och skapar gruppgemenskap. Deltagarna delas in i två grupper. Ena gruppen gör olika ljud och den andra gruppens uppgift är att göra sådana

rörelser som passar till ljudet. Ljuden kan vara till exempel olika djur eller naturljud. Efter en stund byts roller mellan grupperna. (Boal 2002:108)

Min familj

Med hjälp av denna övning lär man känna varandra. Föräldrarna blir även bekanta med det egna barnets färdigheter och får en insikt i daghemsverksamheten. Eftersom personalen kan delta på lika villkor synliggörs även jämlikheten mellan personal och föräldrar. Barnen ritar i förväg en bild på sin egen familj. Bilderna sätts fram så att föräldrarna får gå runt och se på bilderna. Därefter skall föräldrarna försöka hitta bilden som det egna barnet eller de egna barnen har illustrerat. Barnets namn står på baksidan, men man skall dock inte tjuvkika. Då alla föräldrar hittat rätt bild får de i tur och ordning visa bilden för gruppen och berätta om sin egen familj. (Tikkanen 2013:17) För att få personalen engagerad i övningen kan de själva samtidigt med barnen rita en bild på sin familj. Personalen har naturligtvis lätt för att finna rätt bild, men huvudsaken är att även personalen får presentera sin familj för föräldrarna.

Tips: Övningen kan också fungera som gruppindelning ifall personalen i förväg placerat bilderna gruppvis runt i rummet.

Rita tillsammans

Denna övning kräver att man tar den andra i beaktande. Därmed ökar även samarbetet. Övningen görs parvis. Paret sitter vid ett bord med papper och en tuschpenna. I varje par skall man gemensamt genom att båda håller i pennan rita till exempel ett hus, ett träd och en hund. Deltagarna får inte prata medan de ritat. När man ritat klart skall man skriva ett namn på konstverket även här genom att båda håller i pennan och utan att prata. Efteråt kan man diskutera hur det kändes, hur man kommunicerade, vem som bestämde eller hur man kom överens. (Nilsson & Waldemarson 1988:128)

Skapa unison

I denna övning behöver man ta varandra i beaktande. Övningen kräver samarbete och skapar gruppgemenskap. Deltagarna delas in i två lag. Efter signal börjar alla i lag ett göra egna, individuella rytmiska rörelser. Så fort som möjligt utan att tala skall delta-

garna inom laget försöka hitta en gemensam unison, så att varje person sist och slutligen gör en och samma rörelse. Laget har cirka 30 sekunder tid på sig att skapa unison. Efter detta skall lag två bedöma om lag ett lyckats skapa unison. Om de tycker att lag ett lyckats, skall lag två nu själva imitera rörelsen av lag ett så att de bildar unison. Även lag två har cirka 30 sekunder tid på sig. Lag ett bedömer i sin tur ifall lag två lyckats skapa unison. Ifall lag två däremot säger att lag ett inte lyckats skapa unison inom den givna tidsramen säger de detta till "domaren". Om domaren håller med elimineras de personer från lag ett som inte var i unison. Men om domaren inte håller med, utan själv tycker att lag ett är i unison, får lag ett välja en person från lag två som elimineras. (Boal 2002:93) Beroende på antalet deltagare kan man hålla på med leken tills endast en person i ena laget och två personer i andra laget är kvar. Men om gruppen är stor kan man hålla på en förutbestämd tid.

Stolen är ledig för...

Poängen med denna övning är att lära känna varandra. Övningen kräver att deltagarna redan ganska bra känner till varandras namn. Alla deltagare sitter på stolar i ring med händerna på knäna. En av stolarna skall vara ledig. Den person som har den tomma stolen på sin högra sida säger "stolen är ledig för..." och ett namn på någon i gruppen. Den personen skall då lyfta sina händer i luften innan någon av personens "grannar" hinner lägga sin hand på dennes. Om personen lyckas lyfta upp händerna i tid flyttar personen till den lediga stolen. Om inte, sitter personen kvar. Det gäller att hålla koll på "grannarna" eftersom sittordningen ändras hela tiden. (Nilsson & Waldemarson 1988:121)

Stolloppet

Övningen kräver smidigt samarbete och bidrar med att öka gruppgemenskap. Deltagarna indelas i jämnstora grupper. Vi utgår här från grupper på fyra personer var. Varje grupp behöver i detta fall fem stycken stolar som det går att stå på. Stolarna ställs på led efter varandra med tillräckligt stora mellanrum så att det skapas lika många led som antalet grupper. Deltagarna ställer sig på varsin stol så att det bakom den sista i ledet finns en tom stol. Då leken börjar skall deltagarna tillsammans få den tomma stolen flyttad längst fram i ledet för att sedan förflytta sig en stol framåt var så att den sista stolen igen är tom. På detta sätt framskrider leken tills gruppen har kommit en förut bestämd

sträcka framåt i mål. Första grupp i mål vinner leken. (Boal 2002:68) Om det finns många deltagare kan man ordna flera omgångar.

Vi ritar!

Genom denna övning får alla deltagare skapa något tillsammans, vilket skapar grupp-gemenskap. På individnivå får deltagarna även förverkliga sig själva. Föräldrar, barn och personal ritar alla tillsammans något på ett stort papper. I princip kan de rita vad som helst men man kan även ge ett övergripande tema, så som någon årstid eller natu-ren. Den färdiga teckningen hängs upp på daghemslokalens vägg för att dekorera den. På så sätt påminns alla deltagare om den gemensamma aktiviteten.

Utöver dessa övningar ökar även övningarna Dela med dig, Det var en gång, Famil-jepusslet, Rygg mot rygg, Rymdövningen, Sitta utan stol, Skaka hand, Återberätta historien och Åttan grupp-gemenskap. Alla dessa övningar har beskrivits tidigare.

6 DISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att diskutera processen och produkten. Vi tar fasta på vad som fungerade bra och vad som fungerade mindre bra under hela examensarbetsprocessen. Detta utgör samtidigt en kritisk granskning för vårt arbete. Till sist diskuterar vi även kring arbetslivsrelevans och ger förslag på fortsatt forskning.

6.1 Processdiskussion

Valet av ämne för vårt examensarbete gick som sagt ganska smärtfritt. Visst bollade vi mellan många olika idéer i början men fastslog temat ganska snabbt. Vi kände oss ivriga inför påbörjandet av ett praktiskt arbete och kände oss motiverade. Vi anser att vårt äm-nesval är lyckat även om det är mycket forskat kring fostringsgemenskapstematiken. Enligt oss lyckades vi ta oss in på ämnet genom en ny infallsvinkel genom att vi skap-ade en inspirationsbok. Inte en enda gång har vi varit missnöjda över ämnesvalet, tvärtom har vårt intresse för fostringsgemenskap endast stigit under processens gång.

Då ämnet var fastslaget läste vi oss in på fostringsgemenskap i form av tidigare forskning. Samtidigt funderade vi kring olika möjligheter till syfte och frågeställningar. De tidigare forskningarna vi valde är till största delen väldigt lika varandra. Detta kan ses som både positivt och negativt. Å ena sidan får vi en förstärkelse på att det som kommer upp i de olika forskningarna verkligen stämmer, eftersom de återkommer från forskning till forskning. Å andra sidan finns den möjligheten att vi skulle ha fått en bredare uppfattning om ämnet ifall forskningarna skulle ha skiljt åt sig mer.

Vi hade svårt att fastställa vårt syfte och bytte det många gånger för att vara säkra på att det skulle vara rätt formulerat med tanke på hela examensarbetet. Först i slutet av processen fastställde vi det slutliga syftet. Även om formuleringen eventuellt kunde ha varit ännu smidigare anser vi att syftet lyckas beskriva det vi ville åstadkomma med vårt arbete. Frågeställningarna är vi nöjda med och vi anser att vi genom vårt examensarbete besvarar dem. Den första frågeställningen Hurdan är en fungerande fostringsgemenskap? besvaras genom tidigare forskning och teori. En fungerande fostringsgemenskap är en gemenskap som präglas av en god växelverkan som baserar sig på tillit, dialog, lyssnande och respekt. Alla parterers åsikt skall tas i beaktande och föräldrarna har rätt att vara delaktiga i sitt barns dagvård. Den andra frågeställningen Hur kan personal gynna fostringsgemenskapen mellan föräldrar och personal på daghem? besvaras delvis genom tidigare forskning och teori, men mest genom själva produkten, det vill säga inspirationsboken. Genom att uppmuntra föräldrarna till delaktighet och genom att erbjuda gemensamma tillfällen kan personalen gynna fostringsgemenskapen. Under föräldrakvällar kan personalen till exempel genom olika övningar och lekar förverkliga fostringsgemenskap tillsammans med familjerna. Eftersom både tidigare forskning och teori lyfter fram samma saker om vad som behövs för en fungerande fostringsgemenskap anser vi att våra slutsatser till frågeställning ett ganska bra går att generalisera. Tidigare forskning och teori lyfter även fram att man genom gemensam verksamhet kan stöda fostringsgemenskap och därmed besvaras den andra frågeställningen mest i form av vår inspirationsbok.

I och med att fostringsgemenskap är ett så brett ämne var det som sagt svårt att välja vad vi behövde inkludera i teorikapitlet. Även om vi skulle ha kunnat använda alternativa källor anser vi ändå att vi genom den presenterade teorin fick fram det väsentligaste

med tanke på vår synvinkel till ämnet. Många källor tog också upp samma saker, vilket gjorde det lättare för oss att förstå vad som var väsentligt. Vi strävade efter att utgå från källor som var publicerade på 2000-talet eftersom det hela tiden forskas mera kring ämnet och skrivs till litteratur. Vi valde ändå att använda Hämäläinen och Kurki (1997) och Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) eftersom de tar upp sådan teori som fortfarande är aktuell och relevant. Vi har även använt oss av Nilsson och Waldemarson (1988) eftersom de ger tips på övningar och lekar som fortfarande är användbara.

Det var bra att vi under processens gång flera gånger hade kontakt med vår samarbetspartner och funderade kring olika saker samt tillsammans prövade på olika övningar och lekar. På detta sätt kunde vi försäkra att hela examensarbetet, men särskilt inspirationsboken svarar på ett behov och kommer till nytta på arbetsfältet. Vi blev även mycket motiverade av att förankringen till arbetslivet blev så konkret. Detta ökade vår vilja att skapa en så fungerande och användbar produkt som möjligt. Överlag var samarbetet positivt och fungerade smidigt under processens gång.

Hela examensarbetsprocessen har i det stora hela varit mycket lärorik och givande. Vi har fördjupat våra kunskaper i fostringsgemenskap samt lärt oss många kreativa, roliga och användbara övningar som lämpar sig såväl för barn som för vuxna i syfte att förverkliga fostringsgemenskap. Vi kan naturligtvis inte vara säkra på att alla övningar och lekar verkligen fungerar på det sättet som vi har tänkt och därmed vet man först säkert att de fungerar i syfte att förverkliga fostringsgemenskap efter att de provats i praktiken på föräldrakvällar. Under processens gång har även en starkare syn på vikten av en fungerande fostringsgemenskap uppstått. Vi har skapat en bredare förståelse för hur fostringsgemenskapen inte endast gynnar barn, utan även föräldrar och personal. Vi har också lärt oss många praktiska saker om själva examensarbetsprocessen, så som samarbete i par, grupphandledning och självdisciplin.

6.2 Produktdiskussion

Vi strävade efter att skapa en inspirationsbok som erbjuder inspiration, är lätt att använda samt tillräckligt kort för att personalen skall orka läsa igenom den. Vi valde att inte välja specifika övningar och lekar för just en särskild föräldrakväll, utan ville att

personalen själv får utgå från gruppens behov och resurser vid valet av övningar. Med andra ord strävade vi efter att erbjuda stor flexibilitet för personalen i användandet av inspirationsboken. Vi hade som avsikt att inspirera och ge idéer, inte komma fram med färdiga instruktioner. Eftersom vi hade möjlighet att prova många av övningarna under processens gång, i samband med fotografering av övningar och vid personalmötet på Boställs daghem, kunde vi tillämpa övningarna enligt vad vi märkte att inte fungerade så bra. I många övningar och lekar behövde vi till exempel tänka på deltagarmängden och fundera ut om övningarna är bättre att utföra i mindre grupper. Vi kunde även helt och hållet lämna bort sådana övningar som vi märkte att egentligen saknade relevans eller som var för svåra eller räddiga. Vi tillämpade övningarna och lekarna så att de kopplades mera till teori, det vill säga vi strävade efter att synliggöra fostringsgemenskapstematiken genom övningarna. Vi ville också ha många sådana övningar som inte kräver speciellt material utöver det som redan finns på daghemmet. Således kan övningarna utföras under olika tillställningar utan större förberedelser när det gäller skaffandet av material.

Vi märkte tillsammans med daghemsföreståndaren att inspirationsboken också kan användas i syfte att förstärka gruppandan inom personalteamet även om vi inte har fokuserat på det. En god gruppanda är naturligtvis viktig och kan till och med ses som en förutsättning med tanke på att personalen sedan tillsammans skall kunna engagera sig i att förverkliga fostringsgemenskap med familjerna.

I det stora hela är vi nöjda med hur den slutgiltiga versionen av inspirationsboken blev. Vi anser att vi ganska kortfattat lyckades lyfta fram det väsentligaste med fostringsgemenskap så att fokus blev på övningarna och det själva praktiska förverkligandet av fostringsgemenskap. Detta antar vi att ökar viljan att läsa inspirationsboken då den inte innehåller allt för mycket teori. Förutom teori ville vi även före övningarna inkludera mera praktiska tips för hur man kan gynna föräldrarnas deltagande på föräldrakvällar samt andra nyttiga tips för förverkligandet av en lyckad föräldrakväll. Detta resonerar vi att kan vara bra och ger en mer praktisk förankring till inspirationsboken. Enligt oss är bilderna till inspirationsbokens övningar ett fungerande tillägg som piggar upp inspirationsboken och ökar dess förståelighet. Vi såg det som viktigt att forma inspirationsboken enligt daghemmets behov och önskemål och därför kommer övningarna i alfabetisk

ordning med hjälp av ett symbolsystem. Vi anser att det ändå var bra att i kapitel 5 tydligt gruppera övningarna och beskriva vilken teori som ligger som grund för de olika övningarna. På detta sätt blev förankringen mellan teori och tidigare forskning och själva inspirationsboken mer tydlig. Enligt oss fungerar grupperingarna ganska bra och kopplas till teori och tidigare forskning så att övningarna och lekarna stöder sådant som behövs för en fungerande fostringsgemenskap samt sådant som uppkom som utvecklingsbehov i tidigare forskning. Även om vi hade svårt att bestämma oss för hur utformningen av övningarna skulle se ut i inspirationsboken, anser vi att symbolsystemet fungerar relativt bra och samtidigt piggar upp inspirationsboken. Eftersom vi nu utgått från vår samarbetspartners önskemål kan det hända att något annat daghem skulle ha haft annorlunda behov och önskemål. Därmed finns det en risk för att inspirationsboken inte fungerar lika bra på andra daghem. Detta var första gången någondera av oss två skapade en produkt och därmed är vi nöjda att vi enligt oss lyckades skapa en fungerande helhet som svarar på arbetsfältets behov.

6.3 Arbetslivsrelevans och förslag till fortsatt forskning

Eftersom vi under processens gång samarbetade med arbetsfältet skapades en konkret förankring till arbetslivet. Vi hoppas att daghemspersonal genom vår inspirationsbok får idéer och inspiration för hur man genom föräldrakvällar kan gynna skapandet och förverkligandet av fostringsgemenskap. Vi önskar att personalen inspireras till att utveckla föräldramöten i traditionell bemärkelse till föräldrakvällar där föräldrar, barn och personal deltar och gör något praktiskt tillsammans. Genom detta kan fostringsgemenskapen förstärkas.

Med tanke på fortsatt forskning skulle det vara intressant att följa med om de mer praktiska föräldrakvällarna samt dess övningar fungerar och bidrar till att föräldrarna och barn blir mer delaktiga i att förverkliga fostringsgemenskap. Det skulle även vara intressant om man före daghemmet börjar använda inspirationsboken skulle fråga föräldrar, barn och personal hur de anser att fostringsgemenskapen för tillfället fungerar. Efter en tid kunde man sedan uppfölja situationen för att se om inspirationsbokens användning har haft en positiv inverkan på fostringsgemenskapen.

KÄLLOR

Alasuutari, Maarit. 2006, Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. I: M. Alasuutari, M. Hännikäinen, M. Ikonen, K. Karila, M. Korhonen, R-L. Korkeamäki, E-L. Kronqvist, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen, *Kasvatusvuorovaikutus*, Tammerfors: Vastapaino, s. 70-90.

Barnskyddslag (2007/417). Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> Hämtad 26.6.2013.

Boal, Augusto. 2002, *Games for actors and non-actors*, 2 uppl., London: Routledge, 301 s.

Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie. 2000, *Den svårfångade socialpedagogiken*, Lund: Studentlitteratur, 236 s.

Gustavsson, Anders. 2008, Vår tids socialpedagogik. I: M. Molin, A. Gustavsson & H-E. Hermansson, red., *Meningsskapande och delaktighet. Om vår tids socialpedagogik*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, s.9-43.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena. 1997, *Sosiaalipedagogiikka*, Borgå: WSOY, 254 s.

Iso-Kuusela, Marjo. 2008, *Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö. Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus?*, Pro gradu-avhandling, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 78 s. Tillgänglig: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19422/URN_NBN_fi_jyu-200812206014.pdf?sequen Hämtad 10.1.2013.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring – introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, 316 s.

Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2010, *Små barns delaktighet och inflytande – Några perspektiv*, Stockholm: Liber AB, 116 s.

Karila, Kirsti. 2001, Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. I: A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*, Helsingfors: WSOY, s. 271-289.

Karila, Kirsti. 2006, Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. I: M. Alasuutari, M. Hännikäinen, M. Ikonen, K. Karila, M. Korhonen, R-L. Korkeamäki, E-L. Kronqvist, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen, *Kasvatusvuorovaikutus*, Tammerfors: Vastapaino, s. 91-108.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta. 2006, *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*, Helsingfors: Stakes, 161 s.

Kiesiläinen, Liisa. 2001, Vuorovaikutus ammattina. I: A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*, Helsingfors: WSOY, s. 254-270.

Kikas, Eve; Poikonen, Pirjo-Liisa; Kontoniemi, Marita; Lyyra, Anna-Liisa; Lerkkanen, Marja-Kristiina & Niilo, Airi. 2011, Mutual Trust between Kindergarten Teachers and Mothers and its Associations with Family Characteristics in Estonia and Finland, *Scandinavian Journal of Educational Research*, Vol. 55, nr 1, s. 23-37. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 10.1.2013.

Kjellström Sofia. 2012, Delaktighetens etik och ansvar för delaktighet I: P. Bülow, D. Persson Thunqvist & I. Sandén, red., *Delaktighetens praktik - Det professionella samtalets villkor och möjligheter*, Malmö: Gleerups Utbildning AB, s. 31-39.

Kopiraitti. 2013. Tillgänglig: http://www.kopiraitti.fi/tekijanoikeuksien_abc/ Hämtad 14.10.2013.

Kurki, Leena. 2000, *Sosiokulttuurinen innostaminen: Muutoksen pedagogiikka*, Tammerfors: Vastapaino, 188 s.

Kurki, Leena. 2001, Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. I: K. Karila, J. Kinos, Jarmo & J. Virtanen, *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*, Jyväskylä: PS-kustannus, s. 112-135.

Lag om barndagvård (1973/36). Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036> Hämtad 26.6.2012.

Lehtipää, Riina. 2007, *Päivähoidon ja vanhempien kasvatuskumppanuus pikkulapsiperheiden arjessa*, Pro gradu-avhandling, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 45 s. Tillgänglig: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18430/URN_NBN_fi_jyu-200804101329.pdf?sequence=1 Hämtad 9.1.2013.

Leino, Anna-Maria. 2006, *Kasvatuskumppanuus päiväkodissa. Vanhempien ja lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista*, Pro gradu-avhandling, Helsingfors: Helsingin yliopisto, 148 s. Tillgänglig:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20080/kasvatus.pdf?sequence=1> Hämtad 9.1.2013.

Madsen, Bent. 2001, *Socialpedagogik*, Lund: Studentlitteratur, 244 s.

Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik: Inklusion och integration i det moderna samhället*, Lund: Studentlitteratur AB, 301 s.

Molin, Martin. 2004, Delaktighet inom handikappområdet - en begreppsanalys. I: A. Gustavsson, red., *Delaktighetens språk*, Lund: Studentlitteratur, s. 61-75.

Nilsson, Björn & Waldemarson, Anna-Karin. 1988, *Rollspel i teori och praktik*, Lund: Studentlitteratur, 146 s.

Nordenfelt, Lennart. 2004, Aktivitet, delaktighet och ICF - en vetenskapsteoretisk bakgrund. I: A. Gustavsson, red., *Delaktighetens språk*, Lund: Studentlitteratur, s. 49-60

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 1999, *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*, Lund: Studentlitteratur, 150 s.

Rosenqvist, Johanna & Österberg, Charlotta. 2013, *Gemenskapsfrämjande arbete i högstadiet - En handbok i gemenskapsfrämjande arbete för en samhällspedagog*, Examensarbete, Åbo: Yrkeshögskolan Novia, 40 s. Tillgänglig: <http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/55324/Handbok%20i%20gemenskapsframjande%20arbete%20i%20hogstadiet.pdf?sequence=1> Hämtad 12.11.2013.

Tast, Eeva. 2007, Juuret ja siivet – sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa. I: J. Hämäläinen & E. Nivala, red., *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, s. 17-50.

THL – Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 2013, *Kasvatuskumppanuus-menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria*, Tillgänglig: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus Hämtad 4.5.2013.

Tikkanen, Tiina. 2013, Näin vanhempainilta houkuttaa, *Opettaja*, årg. 107, nr 7, s. 16-20.

Töyräs, Sari. 2011, *Kasvatuskumppanuus näkyväksi. Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö*, högre YH-examensarbete, Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 55 s. Tillgänglig: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32503/Toyra_Sari.pdf?sequence=1 Hämtad 10.1.2013.

Stakes. 2005, *Grunderna för planen för småbarnsfostran*, 2 uppl., Vaajakoski: Handböcker 61, 50 s.

Suomen Vanhempainliitto. 2013, *Vinkkejä vanhempainiltaan*, Tillgänglig:
http://www.vanhempainilta.fi/onnistunut_vanhempainilta_2 Hämtad 31.10.2013

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina. 2003, *Toiminnallinen opinnäytetyö*, Jyväskylä:
Tammi, 168 s.

BILAGOR

BILAGA 1. LOV TILL ANVÄNDNING AV FOTOGRAFI

LOV TILL ANVÄNDNING AV FOTOGRAFI

Jag, Förnamn Efternamn, ger tillstånd till Madeleine Nordman och Nina Soinio att använda fotografier på mig i deras examensarbete ”Vi alla behövs för att skapa en fungerande helhet - att förverkliga fostringsgemenskap på daghem under föräldrakvällar med hjälp av en inspirationsbok”. Jag förstår att bilderna kommer att publiceras på internet på yrkeshögskolornas publikationsarkiv Theseus. Jag är även medveten om att examensarbetet ges ut till arbetsfältet där det används för professionellt bruk. Jag kräver ingen ersättning för detta.

Helsingfors 15.11.2013

Underskrift

Namnförtydligande

VI ALLA BEHÖVS FÖR ATT SKAPA EN FUNGERANDE HELHET

Att förverkliga fostringsgemenskap på daghem

Madeleine Nordman

Nina Soinio

INNEHÅLL

1. Föräldrakvällar.....	4
2. Fostringsgemenskap.....	4
3. Deltagande på föräldrakvällar.....	6
4. Några praktiska tips för föräldrakvällar.....	7
5. Övningar och lekar för föräldrakvällar.....	8

Boställs daghem
Mäkkylägränden 3 A
02600 Esbo

Madeleine Nordman
Nina Soinio
nordman.soinio@gmail.com

Arcada
Jan-Magnus Janssons plats 1
00550 Helsingfors

FÖRORD

Denna inspirationsbok är i första hand riktad till daghemspersonal. Syftet med inspirationsboken är att ta fasta på vad fostringsgemenskap på daghem innebär. Utöver detta presenteras olika konkreta förslag på hur personal tillsammans med familjer kan förverkliga fostringsgemenskap under föräldrakvällar. Detta görs i form av olika övningar, lekar och andra tips. Det finns en kort beskrivning på varje övning innehållande syftet med själva övningen. Många övningar och lekar har samma syfte, detta för att möjliggöra flexibilitet i form av valmöjlighet enligt gruppens resurser och behov. Som föräldrakvällar räknar vi alla tillställningar på daghem där föräldrar, personal och eventuellt barn träffas. Vi har som tanke att föräldramöten i traditionell bemärkelse kan utvecklas till praktiska tillfällen där föräldrar och barn aktivt deltar.

Den här inspirationsboken tillhör och baserar sig på vårt examensarbete ”Vi alla behövs för att skapa en fungerande helhet - att förverkliga fostringsgemenskap på daghem under föräldrakvällar med hjälp av en inspirationsbok”. Examensarbetet utgår från en socialpedagogisk orientering och tar upp teorier kring fostringsgemenskap, delaktighet samt sociokulturell inspiration. Som grundläggande litteratur har Marja Kaskelas och Marjatta Kekkonens bok *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen* använts. Den intresserade hänvisas till att läsa examensarbetet och tips på alternativa källor kring fostringsgemenskap ges i slutet av inspirationsboken i form av en källförteckning.

Vi vill tacka Boställs daghem för ett gott samarbete.

Helsingfors 11.12.2013,

Madeleine Nordman

Nina Soinio

1 FÖRÄLDRAKVÄLLAR

”Bästa föräldrakvällar har varit sådana där föräldrar tillsammans med sina barn har gjort något.” (Suomen Vanhempainliitto 2013)

”Genom gemensam verksamhet går det naturligt att umgås och lära känna varandra.” (Suomen Vanhempainliitto 2013)

Föräldrakvällar fungerar som viktiga tillfällen för förverkligandet av fostringsgemenskap. I samband med föräldrakvällar kan man gynna relationen mellan familjer och personal genom att göra något tillsammans. Från de ovanstående citaten kommer det tydligt fram att föräldrakvällar där föräldrar och barn tillsammans gör något är mycket omtyckta och genom gemensam verksamhet är det naturligt att lära känna varandra, vilket kan ses som grunden för fostringsgemenskap.

2 FOSTRINGSGEMENSKAP

Fostringsgemenskap handlar om föräldrarnas och personalens samarbete gentemot barnets bästa. Föräldrar och personal skall tillsammans engagera sig i och stöda barnets fostran, utveckling och inlärnin. Föräldrarna har huvudansvaret för barnets fostran, men daghemmets roll är att stöda föräldrarna i sin fostran och därmed utgör daghemmet ett komplement till hemmet. Barnets familj fungerar som en viktig resurs och samarbetspartner. Föräldrar och personal fungerar så att säga som varandras fostringspartner som har ett delat ansvar för barnets fostran. För att föräldrar och personal skall kunna fungera som fostringspartner behöver de dela gemensamma värden, målsättningar, regler och principer. Utöver att personalen dagligen berättar om barnets dag till föräldrarna är det även bra att erbjuda föräldrarna en chans att berätta om vad som pågår i hemmet.

Personalen har ansvar för att skapa förutsättningar för fostringsgemenskap och ett jämlikt samarbete. Föräldrarna har rätt att vara delaktiga i och påverka sitt barns dagvård. Därför är det viktigt att personalen uppmuntrar föräldrarna till delaktighet och skapar även möjligheter för detta. Delaktighet i sig innebär att föräldrarna skall få ta del av och medverka i barnets dagvård. Deras åsikter skall tas i beaktande och de skall även påverka situationen på något sätt. För att delaktighet skall kunna uppstå krävs att föräldrar och personal möts och kommunicerar med varandra, även egen personlig vilja och aktivitet behövs. Varje förälder deltar naturligtvis på egna villkor med olika önskemål samt

förutsättningar. Vissa föräldrar kan ha större möjlighet att engagera sig än andra. Därmed är det viktigt att möta varje förälder enskilt och individuellt utgående från deras intressen, förväntningar och behov. Föräldrar vars tredje barn börjar på daghem har inte nödvändigtvis samma frågor och funderingar som föräldrar vars första barn skall börja på daghem. Överlag är det alltså viktigt med flexibilitet i fostringsgemenskapen.

Då samarbetet mellan föräldrar och personal fungerar skapar detta inte endast förutsättningar för föräldrarnas delaktighet i barnets dagvård. Även barnets egen delaktighet i dagvården gynnas i och med att de vuxna har en enhetlig bild över barnet. När föräldern berättar om barnet, barnets önskemål och eventuellt åsikter till personalen har personalen lättare för att främja barnets delaktighet. Personalen kan alltså på ett bättre sätt ta barnets åsikter i beaktande. Då barnet ser att den egna föräldern är med och påverkar barnets dagvård får barnet en särskild trygghet och vågar eventuellt själv bli mer delaktig i daghemsgruppen. Genom att föräldrarna är delaktiga i fostringsgemenskapen får de ett större ansvar och fungerar därmed som ett stöd för personalen i deras arbete.

Växelverkan kan ses som en grund till fostringsgemenskapen och den präglas av lyssnande, respekt, tillit och dialog. Personalen ansvarar för att växelverkan framskrider konstruktivt och målmedvetet. För att en ömsesidig växelverkan skall kunna uppstå, och därmed även förhoppningsvis en fungerande fostringsgemenskap, behöver parterna lära känna varandra. Då man känner varandra väl är det lättare att öppet tala om både lättare och svårare saker samt därmed även stöda varandra. Då diskussionen löper naturligt blir även informationsflödet smidigare. Tid och gemensamma tillfällen så som föräldrakvällar behövs för att skapa en god växelverkan och således en fungerande fostringsgemenskap. Det är möjligt att föräldrarna inte träffar personal från det egna barnets grupp dagligen, därför är det bra att under gemensamma tillfällen satsa på att alla i personalen och alla föräldrar lär känna varandra bättre. På så sätt kan det kännas bekvämare och naturligare för föräldrar och personal att vara i kontakt med varandra då föräldrar för och hämtar barnet till daghemmet, även om föräldrarna inte träffar barnets "egen" personal. Under föräldrakvällar där föräldrar, personal och eventuellt barn träffas är det viktigt att sträva till en inspirerande atmosfär där alla behandlas lika och uppmuntras till deltagande så att en god grupp-gemenskap skapas. Personalen har ansvaret för att engagera föräldrar till ett gott samarbete och att genom gemensam verksamhet öka växelverkan

mellan parterna samt gynna social kommunikation. Personalen skall uppmuntra och inspirera föräldrar och hela familjer utgående från deras egna resurser. Personalen fungerar som en slags inspiratörer i fostringsgemenskapen och under föräldrakvällar. Det är en resurs hos personalen om den lyckas inspirera och få föräldrar att delta utan att personalen behöver leda på ett styvt sätt. Personalen skall med andra ord visa att de är på samma nivå med föräldrarna och har således ett jämlikt förhållande till dem. Föräldrarna kan även önska att de får närståendestöd i sitt barns fostran och i föräldraskapet av andra föräldrar. För att fungera tillsammans behöver föräldrarna tillfällen för att lära känna varandra. Genom föräldrakvällar kan detta gynnas. Då föräldrarna fungerar sinsemellan tillsammans och dessutom tillsammans med personalen blir föräldrarna ett stöd för personalens arbete då de bidrar med idéer och planering samt utförande av verksamhet.

3 DELTAGANDE PÅ FÖRÄLDRAKVÄLLAR

Föräldrarna har rätt att delta i barnets dagvård och genom föräldrakvällar kan man konkretisera detta i form av olika övningar. För att delaktighet under föräldrakvällar skall kunna uppstå behöver personalen skapa goda förutsättningar för föräldrarnas deltagande. Det lönar sig att fästa uppmärksamhet vid innehållet av en föräldrakväll. Föräldrarna deltar gärna ifall de anser att föräldrakvällen bidrar positivt till familjens vardag. Istället för att bara lyssna och ta emot information är föräldrarna ofta intresserade av sådana föräldrakvällar där de själva får delta och diskutera. Det är bra att ta både föräldrar och barn med i planeringen av föräldrakvällar. Det är ofta givande att i förväg fråga föräldrarna om deras önskemål och förväntningar om innehållet gällande en föräldrakväll.

Redan genom inbjudan till föräldrakvällen kan man påverka föräldrarnas vilja till deltagande. Ifall inbjudan är inspirerande, uppmuntrande och lyfter fram att föräldrarna är välkomna samt att deras deltagande är viktigt, kan detta ha en positiv effekt på hela föräldrakvällen. Om man vill kan man i inbjudan be föräldrar på förhand skicka frågor som de vill att skall behandlas under föräldrakvällen. Man har även märkt att ifall barnen själva är med och gör inbjudan har föräldrarna svårt att motstå den.

Atmosfären på själva föräldrakvällen är oerhört viktig med tanke på föräldrarnas delaktighet. Man skall sträva efter att skapa en positiv atmosfär som uppmuntrar till diskussion och växelverkan, även föräldrar sinsemellan. Föräldrakvällar kan ha informationsdelar, men man kan även ordna sådana föräldrakvällar som är helt praktiska. Detta kan till exempel vara att man ordnar gemensamma aktiviteter där även barn kan delta. Det är viktigt att minnas att personalens ivriga och positiva attityd samt inspiration lätt smittar till föräldrarna och om föräldrarna trivs deltar de även gärna nästa gång.

Även själva utrymmet påverkar hurdan växelverkan som uppstår och därmed delaktigheten. Om föräldrarna sitter på barnens platser och personalen står längst fram blir det lätt en sådan atmosfär att det är personalen som predikar. Man kan istället pröva på att sitta i en U-formation då diskussion mellan alla deltagare lättare uppstår eller i små grupper där växelverkan inom gruppen ofta gynnas. Det är bra om personalen sitter med föräldrarna, på detta sätt blir förhållandet på ett tydligt sätt jämlikt mellan föräldrar och personal. Man har även märkt att utan bord, som kan fungera som en slags skyddsmur, blir deltagarna ofta mer öppna och lättare deltar i diskussion. Det är även möjligt att ordna en föräldrakväll helt utanför daghemslokalen, vilket ofta leder till en helt annorlunda atmosfär än inom daghemmet.

4 NÅGRA PRAKTISKA TIPS FÖR FÖRÄLDRAKVÄLLAR

För en lyckad föräldrakväll krävs naturligtvis att man planerar väl på förhand. Det lönar sig att informera föräldrarna om tillfället i tillräckligt god tid. En föräldrakväll har alltid en målsättning och därför är det viktigt att tänka på hur man använder den tid som man har till sitt förfogande. Man kan tänka på att inte använda tid till att informera föräldrarna om sådant som lika väl går att återge i elektronisk- eller pappersform. För att möjliggöra föräldrarnas deltagande kan det vara bra att ordna program för barn så att de kan följa med på föräldrakvällar. Man kan till exempel dela upp föräldrakvällen så att vuxna och barn är i skilda rum en stund i början. Under denna tid kan de vuxna, det vill säga föräldrarna och personalen, gå igenom mera informativa saker samt göra sådana övningar som riktar sig till de vuxna. Efter detta kan resten av föräldrakvällen hållas barn och vuxna tillsammans där man utför olika övningar och lekar tillsammans för att förverkliga fostringsgemenskapen. Eftersom övningarna kräver att man rör på sig och del-

tar aktivt behöver personalen på förhand informera föräldrar om att ha på sig bekväma kläder som får bli smutsiga. Det är även bra att efter föräldrakvällen tillsammans inom personalgruppen utvärdera och fundera på vad som fungerade bra och vad som ännu kan utvecklas inför nästa föräldrakväll.

Utöver övningar finns det naturligtvis mycket annat också som kan göras under föräldrakvällar i syfte att förverkliga fostringsgemenskap. En idé kunde vara att filma daghemsverksamhet och visa detta för föräldrarna under en föräldrakväll. Genom detta får föräldrarna en djupare inblick i vad deras barn gör på daghem och har därmed lättare att säga sin åsikt om daghemsverksamheten, vilket leder till ökad delaktighet i barnets dagvård. Före man filmar daghemsverksamhet och därmed barn är det viktigt att fråga lov av föräldrarna.

Istället för att det alltid är endast barnen som uppträder på jul- och vårfeater kan man även involvera föräldrarna. Man kan till exempel i början av hösten dela upp barn, föräldrar och personal i mindre grupper, dock familjevis. Grupperna skall sedan sinsemellan tillsammans planera något slags uppträdande eller aktivitet som utförs på featerna. På detta sätt minskar spänningen och pressen hos barnen över uppträdandet då de istället får uppträda tillsammans med sina föräldrar. Planeringen kan ske under en föräldrakväll så att alla erbjuds ett tillfälle för att planera och eventuellt öva.

5 ÖVNINGAR OCH LEKAR FÖR FÖRÄLDRAKVÄLLAR

“If everybody is ridiculous, no one is!” (Boal 2002:92)

Det övergripande målet för alla övningar och lekar i denna inspirationsbok är att familjer och personal förverkligar fostringsgemenskap tillsammans. Därtill innehåller övningarna och lekarna olika syften som beskrivs i början av varje övning. Utgående från syftena har övningarna och lekarna delats in enligt några större helheter: *Övningar som synliggör fostringsgemenskap*, *Övningar som ökar tillit*, *Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse*, *Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet* och *Övningar som skapar gruppgemenskap*. För att göra namnen på de olika helheterna kortare används endast begreppet övningar, men helheterna innefattar även olika lekar. Många av övningarna passar in i flera av ovanstående helheter. Detta synliggörs med hjälp av sym-

bol, så att varje helhet utmärks av en viss symbol. Varje övning innefattar alltså en eller flera symboler. Detta underlättar hittandet av passande övningar för ett visst mål.

I övningarna och lekarna är det inte viktigt vem som vinner, utan huvudsaken är att alla har roligt och gör något tillsammans. Som det framstår från ovanstående citat gäller det för alla att gå med i övningarna för fullt och ibland att hitta sitt barnasinne. Då alla gör detta känner sig ingen löjlig och det uppstår inte en styv atmosfär. I alla övningar och lekar, men särskilt i de fall som barn deltar, är det inte så noggrant att övningarna är rätt utförda, utan individernas delaktighet är det som räknas. Enligt antal deltagare kan man dela in deltagarna i mindre grupper i vissa övningar. Så gott som alla övningar lämpar sig för barn då man tillämpar dem på passande sätt. I vissa övningar och lekar har vi även gett idéer för hur de kan tillämpas enligt barns behov. Det är viktigt att minnas att alla övningar kan tillämpas och vidareutvecklas enligt gruppens behov. Tanken är att övningarna inspirerar och eventuellt leder till nya idéer. Till näst beskrivs huvudgrupperna för övningarna tillsammans med sina symboler. Efter det kommer en lista på alla övningar och lekar för att underlätta hittandet av passande övningar. Slutligen kommer själva övningarna och lekarna som kan användas inom ramarna för föräldrakvällar.

Övningar som synliggör fostringsgemenskap

Övningar som synliggör fostringsgemenskap har en stjärna som symbol. I dessa övningar konkretiseras vikten av fostringsgemenskap.

Övningar som ökar tillit

Övningar som ökar tillit har en triangel som symbol. Denna symbol kopplas till övningar där man övar sig i att lita på varandra. Många av tillitsövningarna utförs i par och därmed läggs fokus vid att skapa en tillitsfull relation mellan två specifika deltagare.

Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse

Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse har en sexhörning som symbol. Genom dessa övningar förstår man vikten av aktivt lyssnande och hur lätt missuppfattningar uppstår ifall man inte pratar om samma sak.

Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet

Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet har en fyrhörning som symbol. Genom dessa övningar vill man uppmuntra föräldrar till att bli delaktiga i gruppen.

Övningar som skapar gruppgemenskap

Övningar som skapar gruppgemenskap har en cirkel som symbol. Hit hör övningar vars syfte är att lära känna varandra, att öka samarbetsförmågan och ha roligt tillsammans. Övningar som fokuserar på att man har trevligt tillsammans kan också fungera som så kallade ice-breakers, med andra ord kan de alltså bryta ner en eventuellt styv stämning och passa bra i början av en föräldrakväll. Övningar som fordrar samarbete kräver även i viss mån att man litar på varandra.

LISTA PÅ ÖVNINGAR OCH LEKAR

Ballongen i luften	s. 12	●
Bananlådorna	s. 12	●
Bedömningsschema	s. 13	★ □
Berätta och rita	s. 14	⬡
Beskriva varandra	s. 15	●
Bilda grupper	s. 15	●
Dela med dig	s. 16	□ ●
Den blinda bilen	s. 16	▲
Det var en gång...	s. 17	⬡ ●
Familjepusslet	s. 17	★ ●
Fritt fall	s. 18	▲
Golvloppet	s. 19	●
Hej, jag är...	s. 19	●
Knuten	s. 20	●
Ljud och rörelse	s. 21	●
Min familj	s. 21	●
Rita tillsammans	s. 22	●
Rygg mot rygg	s. 23	▲ ●
Rymdövningen	s. 23	★ □ ●
Sitta utan stol	s. 25	▲ ●
Skaka hand	s. 26	▲ ●
Skapa unison	s. 26	●
Stolen är ledig för...	s. 27	●
Stolloppet	s. 27	●
Ta ställning	s. 28	□
Tillitscirkeln	s. 29	▲
Vi ritat!	s. 30	●
Vår ryggsäck	s. 30	★ □
Återberätta historien	s. 31	★ ⬡ □ ●
Åttan	s. 32	▲ ●

Övningar som synliggör fostringsgemenskap

Övningar som ökar tillit

Övningar som konkretiserar lyssnandets betydelse

Övningar som ökar föräldrarnas delaktighet

Övningar som skapar grupp-gemenskap

Ballongen i luften ●

Syfte med denna övning är att skapa gruppgemenskap och att öka samarbetet. Till denna övning behövs ballonger. Denna övning kräver ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor. Om det är många deltagare kan man dela in gruppen i mindre grupper på till exempel cirka tio per grupp.

Deltagarna sitter eller står i ring på golvet. Leken går ut på att hålla en ballong i luften så länge som möjligt utan att den rör golvet. Genom att röra sig på golvet och sakta slå till bollen hindrar man bollen från att röra golvet. Leken kan göras svårare genom att man har flera ballonger samtidigt eller genom att ha som regel att man måste sitta eller stå på ställe.

Bananlådorna ●

Övningen övar samarbete och gynnar därmed också gruppgemenskap. Till denna övning behövs stora paff- eller kartongbitar. Denna övning kräver ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor. En stor grupp kan indelas i mindre grupper på cirka tio deltagare per grupp.

Deltagarna har hamnat på en öde ö mitt ute i havet. Det enda de har med sig är bananlådor. Långt i horisonten, på andra sidan av rummet syns fastlandet. Deltagarna behöver nu med hjälp av bananlådor ta sig över vattnet till det trygga fastlandet. De kan inte simma över eftersom det finns hajar i vattnet. Som bananlådor kan användas vanliga

pafflådor eller helt enkelt stora bitar av paff eller kartong. Genom att ställa bananlådor ut på vattnet och stiga på dem och sedan lägga till lådor framför sig vartefter man framskrider, skall deltagarna komma till andra sidan av rummet. Ifall man vill försvåra övningen kan man ha som regel att varje bananlåda hela tiden måste röras av någon för annars flyter den iväg. På varje bananlåda måste i praktiken alltså då stå två deltagare samtidigt. Ifall någon låda är obemannad plockas den bort av inspiratören. Övningen slutar då alla deltagare kommit tryggt till fastlandet. Ifall någon faller i vattnet skall man så snabbt som möjligt komma tillbaka till bananlådan eftersom det finns fantasihajar i vattnet.

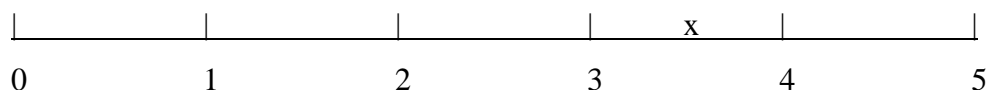
Bedömningsschema

Syfte med denna övning är att synliggöra fostringsgemenskap, öka föräldrarnas delaktighet samt att ta andra i beaktande ifall övningen görs gruppvis. För denna övning kan personalen på förhand printa ut färdiga bedömningsscheman så att det är lätt för föräldrarna att kryssa i för varje påstående.

Övningen går ut på att berätta sin åsikt om och bedöma både sig själv och den egna gruppens arbete. Deltagarna fyller i ett bedömningsschema med olika påståenden enskilt eller tillsammans i grupp och diskuterar därefter åsikterna och bedömningarna. Påståendena kan till exempel handla om daghemsverksamheten och fostringsgemenskap. Man fyller alltså i hur bra man håller med om ett påstående på en skala från ett till fem. Detta gör man genom att lägga ett kryss på linjen ovanför siffrorna. På skalan motsvarar noll att man inte alls håller med medan fem motsvaras av att man håller med fullständigt.

Exempel:

Relationen mellan mig som förälder och personalen är jämlik?

Tips: Andra påståenden som kan användas är till exempel: "Jag erbjuds en tillräcklig möjlighet att delta i mitt barns dagvård.", "Min åsikt gällande daghemsverksamheten frågas och tas i beaktande.", "Jag anser att föräldrar och personal har ett delat ansvar

för barnets fostran.”, ”Det finns tillräckligt med gemensamma tillfällen där föräldrar, barn och personal träffas och gör något praktiskt tillsammans.”

Berätta och rita

Denna övning konkretiserar lyssnandets betydelse och övar samspel. Till denna övning behövs papper och pennor. Dessutom bör det finnas färdiga modeller på rektanglarna som skall beskrivas.

Övningen utförs i par där ena är A och andra är B. Övningen går ut på att B skall rita några enkla figurer utgående från A:s beskrivning. A och B sitter rygg mot rygg och B får inte säga något eller fråga något. Inspiratören ger ett papper med rektanglar på åt A utan att B ser det. A skall sedan muntligt beskriva figuren och B rita av beskrivningarna. När A och B är klara jämför man bilderna och diskuterar hur det gick. Det är inte viktigast att B ritat rätt utan att man märker hur svårt det kan vara att beskriva enkla saker, hur lätt det kan bli helt fel om man missförstår på ett ställe. Man kan göra uppgiften flera gånger och byta roller. Man kan också prova med att B får fråga sådana frågor som A bara kan svara ja eller nej på. Figurerna kan variera.

Istället för färdiga figurer kan man även göra så att person A beskriver en plats han känner till, till exempel köket därhemma. Person B gör en skiss utifrån det som han hör utan att fråga och utan att visa förrän A har berättat färdigt. Därefter byter man om så att B berättar och A ritar. Efter det diskuterar man om olikheter, självklarheter och missförstånd. Mycket av det som vi anser vara vardagligt och självklart tror vi att automatiskt är lätt för andra att föreställa sig. I skisserna ser man vilka olika innebörder man ger orden och hur lätt man hoppar över sådant man anser är självklart.

Beskriva varandra

Med hjälp av denna övning lär sig deltagarna att känna varandra och vikten av att se den andra och ta andra i beaktande konkretiseras. Ifall gruppen är stor kan det vara bra att dela in deltagarna i grupper på cirka tio per grupp.

Övningen kräver att alla deltagare känner till varandras namn. Deltagarna ställer sig i ring, ser noggrant på varandra och fokuserar på hur de ser ut, hur de är klädda och så vidare. Därefter blundar alla och inspiratören säger namnet på någon. Tillsammans skall alla beskriva hur personen i fråga ser ut och man kan även tillägga annat man fått reda på om personen utöver hur hon ser ut och klär sig.

Bilda grupper

I denna övning övar man samarbete och skapar gruppgemenskap. Övningen kräver ett ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor.

Deltagarna går runt i rummet. Inspiratören ropar en siffra, till exempel två, fem eller åtta. Då skall deltagarna så snabbt som möjligt bilda grupper med så många deltagare per grupp som den utropade siffran. Grupperna kan även delas in enligt till exempel klädfärg eller så kan man även ropa en figur tillsammans med en siffra så att varje grupp som bildas sinsemellan inom gruppen skall bilda en figur. Om inspiratören till exempel ropar "fyra och kvadrat" skall deltagarna bilda grupper på fyra och inom varje grupp sedan ställa sig så att en kvadrat bildas. Samarbetet blir viktigt då man snabbt inom gruppen skall åstadkomma en figur.

Tips: Räkna på förhand hur många deltagare som är med så att grupperna går att bildas så att deltagarmängden går "jämnt ut".

Dela med dig

Genom denna övning kan man öka föräldrarnas delaktighet. Samtidigt lär sig deltagarna även att känna varandra. Ifall gruppen är stor kan det vara bra att dela in deltagarna i grupper på cirka fem till tio per grupp.

Man sitter i smågrupper och berättar något om sig själv, till exempel det man tycker är viktigt i arbetet eller privat, hur det känns att träffa nya människor, förväntningar och önskemål inför daghemmets verksamhetsår. Ett alternativ till detta är att genom ett slags spel svara på frågor gällande daghemskontexten och fostran. Det är ofta lättare att svara på frågor då de kommer fram genom ett spel än om personalen direkt skulle fråga samma frågor av föräldrarna. Samma fråga bildar också eventuellt mer diskussion om den kommer upp i ett spel som spelas i mindre grupper än om personalen skulle fråga samma fråga i hela föräldragruppen. Genom spelet kan personalen få fram föräldrarnas åsikter gällande olika teman. Man kan avsluta med att alla grupper berättar de viktigaste sakerna som uppkommit i diskussionerna. Spelet kan göras så att personalen på förhand gör frågorna och på så sätt får feedback av föräldrarna kring olika teman. Föräldrarna kan även vara med och skapa frågorna. Det är viktigt att påpeka att det inte finns rätta svar, utan allt som man kommer med är bra.

Den blinda bilen

Syfte med denna övning är att deltagarna skapar tillit gentemot varandra och ökar samarbetet. Övningen kräver ett ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor.

Deltagarna delas in i par. Den ena i paret blundar och den andra ser. Den "blinda" är en bil och den seende står bakom och styr bilen genom att trycka på bilens rygg med sin hand. Hårt tryck betyder att bilen skall köra med hårdare fart medan ett lätt tryck betyder att bilen skall köra långsammare. Om chauffören rör på högra sidan av ryggen skall bilen vända till vänster, och om man rör den vänstra sidan skall bilen vända sig mot höger. Vändningarna till dessa

håll blir oftast naturligast. För att utföra övningen kan man till exempel skapa olika färdiga banor som bilen skall köra igenom på rätt sätt. Men det fungerar även bra att ”köra” runtomkring i ett stort utrymme.

Det var en gång...

Genom denna övning konkretiseras lyssnandets betydelse. Deltagarna får även skapa något tillsammans och genom det kan gruppgemenskapen öka. Ifall gruppen är stor kan det vara bra att dela in deltagarna i grupper på cirka tio så att berättelsen inte skall bli för lång och därmed utmanande för de sista som skall säga.

Denna övning går ut på att deltagarna tillsammans skapar en berättelse. Den första deltagaren börjar berättelsen enligt egen önskan eller enligt givet tema. Då hon anser sig vara färdig fortsätter den andra berättelsen lite vidare, och sen fortsätter följande och följande. Den sista deltagaren har som uppgift att få ett slut på sagan. Det kan vara lättare att var och en säger en hel mening än att sluta mitt i en mening.

Tips: Man kan ge ett färdigt övergripande tema för berättelsen för att skapa riktlinjer. Till exempel: ”Mitt barn på daghem”, ”Detta önskar jag att daghemmet ger eller erbjuder mitt barn”, ”Så här känner jag mig då jag hämtar mitt barn till dagis på morgonen” och så vidare. Personalen får då höra föräldrarnas åsikter och det kan löna sig för personalen att anteckna dessa åsikter för att senare till exempel kunna förverkliga föräldrarnas önskemål.

Familjepusslet

Syfte med denna övning är att konkretisera vikten av fostringsgemenskap. Övningen synliggör att vi alla behövs för att skapa en fungerande helhet. Genom denna övning lär sig deltagarna även att lära känna varandra, skapa något tillsammans och öka samarbetet. Till denna övning behövs papper och pennor.

Övningen går ut på att alla familjer och alla i personalen får en kartongbit på vilken de skall rita eller måla sin egen familj. Kartongbitarna är formade så att de tillsammans bildar ett vågrätt pussel då man sätter dem efter varandra en efter en, alla bitar behövs för att pusslet skall bli enhetligt. Då alla har ritat färdigt berättar man i tur och ordning om sin familj. Efter detta skall deltagarna tillsammans lägga ihop pusslet till exempel på golvet. Då man funnit den rätta ordningen kan man till exempel med hjälp av tejp sätta ihop bitarna. Om det finns väggutrymme kan man gärna hänga upp pusslet någonstans där det blir synligt för alla.

Fritt fall

Denna övning förstärker tilliten mellan deltagarna men är ganska extrem. Övningen kräver att deltagarna redan litat mycket på varandra. Till denna övning behövs en eller flera stolar. Om deltagarna är många kan de delas in i mindre grupper på cirka nio per grupp.

En deltagare står på en stol medan de andra står bakom stolen i två led mittemot varandra. Personerna i leden har armarna framför sig så att de går i kors med varannans arm från ena ledet och varannan från andra. Formationen skall bli tät. Den som står på stolen skall stå med ryggen mot leden, mittemellan de två leden. Efter detta skall personen på stolen luta bakåt och låta sig fritt falla ner i de andras armar. De som står i leden är redo att mjukt ta emot den fallande.

Golvloppet ●

Poängen med denna övning är att skapa gruppgemenskap. Denna övning kräver ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor eller i par tillsammans med en vuxen. Barnen kan till exempel sitta i famnen på en vuxen om det annars känns svårt för dem.

Deltagarna sitter på golvet så att armar och ben är utsträckta framför sig. Sedan skall de försöka komma framåt och bakåt genom att luta från sida till sida och lyfta på baken. Efter att alla har provat en stund och funnit tekniken kan man ta ett litet lopp på skoj, där man har en viss sträcka som deltagarna först skall komma framåt och sedan bakåt tillbaka till starten.

Hej, jag är... ●

Genom denna övning lär sig deltagarna att känna varandra. Till denna övning behövs en papperslapp och penna per deltagare. Ifall gruppen är stor kan det vara bra att dela in deltagarna i grupper på cirka tio, vilket gör att man har lättare att lära sig åtminstone några namn ordentligt.

Övningen går ut på att alla deltagare får en lapp. På lappen skall man skriva sitt namn samt vad man först kommer att tänka på att man är, till exempel mamma, pappa, fru, vän, daghemspersonal, lärare och så vidare. Dessutom skall man skriva någonting om sig själv till exempel vad man vill vara, göra, få eller framtidsdröm så som lycklig, frisk, bli rik, resa, göra andra människor glada och så vidare. Därefter får alla i tur och ordning berätta vad de skrivit på lappen och diskutera med de andra. Således blir det en

slags presentationsövning. Man kan också utföra övningen på så vis att man presenterar varandra.

Knuten

I denna övning behöver deltagarna samarbeta i form av gemensam problemlösning och genom detta ökar gruppgemenskapen. Denna övning kräver ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor.

I denna övning behöver deltagarna samarbeta i form av gemensam problemlösning och genom detta ökar gruppgemenskapen. Deltagarna delas in i grupper på åtta till tio personer. Därefter väljer deltagarna en person per grupp som skall lösa knuten och denna person får inte se då knuten skapas. Knuten skapas så att man står i cirkel och alla tar i hand med dem som står bredvid på vardera sidan. Utan att släppa taget börjar gruppen skapa en knut genom att gå under och över varandra in i cirkeln. Gruppen har cirka en minut tid på sig att skapa knuten. Efter detta skall den förutbestämda personen försöka öppna knuten utan att någon talar och utan att släppa varandras händer.

Övningen kan också utföras så att deltagarna ställer sig i ring och blundar. Därefter sträcker de fram händerna så att varje hand får tag i någon annans men inte så att man håller i med sina båda händer i någon annans båda händer. När alla håller i två andra händer öppnar man ögonen. Gruppernas uppgift är nu att lösa upp knuten som bildats utan att släppa taget, så att hela gruppen står i en öppen ring igen, hand i hand. Man kan göra övningen svårare genom att bestämma att ingen får prata. Efteråt kan man diskutera hur man löste uppgiften, hur man kommunicerade och hur situationen upplevdes.

Ljud och rörelse

Denna övning ökar samarbete och skapar gruppgemenskap. Denna övning kräver ganska stort utrymme och fungerar bäst då barnen deltar.

Deltagarna delas in i två grupper. Ena gruppen gör olika ljud och den andra gruppens uppgift är att göra sådana rörelser som passar till ljudet. Ljuden kan vara till exempel olika djur eller naturljud. Efter en stund byts roller mellan grupperna.

Min familj

Med hjälp av denna övning lär man känna varandra. Föräldrarna blir även bekanta med det egna barnets färdigheter och får en insikt i daghemsverksamheten. Eftersom personalen kan delta på lika villkor synliggörs även jämlikheten mellan personal och föräldrar.

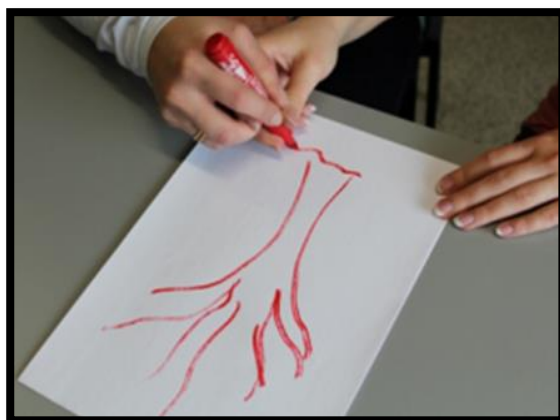
Barnen ritar i förväg en bild på sin egen familj. Bilderna sätts fram så att föräldrarna får gå runt och se på bilderna. Därefter skall föräldrarna försöka hitta bilden som det egna barnet eller de egna barnen har illustrerat. Barnets namn står på baksidan, men man skall dock inte tjuvkika. Då alla föräldrar hittat rätt bild får de i tur och ordning visa bilden för gruppen och berätta om sin egen familj. För att få personalen engagerad i övningen kan de själva samtidigt med barnen rita en bild på sin familj. Personalen har naturligtvis lätt för att finna rätt bild, men huvudsaken är att även personalen får presentera sin familj för föräldrarna.

Tips: *Övningen kan också fungera som gruppindelning ifall personalen i förväg placerat bilderna gruppvis runt i rummet.*

Rita tillsammans ●

Denna övning kräver att man tar den andra i beaktande. Därmed ökar även samarbetet. Till denna övning behövs papper och pennor. Barnen kan delta i par tillsammans med en vuxen, antingen med sin förälder eller om barnen vågar kan man mixa ihop familjerna huller om buller.

Övningen görs parvis. Paret sitter vid ett bord med papper och en tuschpenna. I varje par skall man gemensamt genom att båda håller i pennan rita till exempel ett hus, ett träd och en hund. Deltagarna får inte prata medan de ritar. När man ritat klart skall man skriva ett namn på konstverket även här genom att båda håller i pennan och utan att prata. Efteråt kan man diskutera hur det kändes, hur man kommunicerade, vem som bestämde eller hur man kom överens.

Rygg mot rygg ▲ ●

Genom övningen skapar deltagarna tillit gentemot varandra och ökar samarbetet. Denna övning kräver ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor så att de bildar par sinsemellan.

I denna övning breder deltagarna ut sig längs rummets golv och sätter ner sig. Blundandes skall man börja röra sig längs golvet i rummet för att hitta en annan person. Då man hittar någon skall man vända sig så att ryggarna möter varandra. Genom att luta sig själv mot varandras ryggar skall paret lyckas stiga upp utan att använda händer och utan att öppna ögonen. Övningen slutar då alla deltagare hittat ett par och lyckats stiga upp. Ifall något par ser ut att ha det svårt kan de andra deltagarna hjälpa till. Alternativt kan man utföra övningen i förutbestämda par seende.

Rymdövningen ★ ■ ●

Denna övning ökar samarbetet och kräver att deltagarna tar varandra i beaktande och lyssnar på varandra. Den alternativa övningen som beskrivs nedan i "tips" synliggör fostringsgemenskap och ökar föräldrarnas delaktighet. Till denna övning behövs papper och pennor. Personalen kan på förhand printa ut eller kopiera färdiga listor på alla föremål och så kan föräldrarna sedan bara lägga 1,2,3 framför varje föremål enligt vad de tycker är viktigast.

I övningen utgår man ifrån en påhittad situation där man befinner sig på månens skuggsida och deltagarna är besättning på ett litet rymdskepp som tvingats nödlanda långt ifrån moderskeppet som finns på månens solsida. Enda möjligheten att överleva är att vandra till moderskeppet med så lätt packning som möjligt. Vid nödlandningen förstördes mycket av utrustningen och det är endast följande 15 saker som är användbara:

livsmedelskoncentrat	30m ² fallskärmsiden	2 pistoler
1 bärbar kokapparat	1 gummibåt med CO ² flaskor	1 paket torrmjölk
2 syrgastuber	1 magnetkompass	20m nylonlina
signalpatroner(brinner utan syre)	1 ask tändstickor	20 l vatten
1 UKV-sändare/mottagare	förbandslåda med injektionssprutor	1 stjärnkarta

Deltagarna skall nu rangordna föremålen från 1-15 efter hur viktiga de är, först enskilt och sedan gruppvis. Deltagarna kan sedan gruppvis presentera vad de kommit fram till. Därefter kan man diskutera till exempel hur rollfördelningen i gruppen var, hur man kom fram till gemensamma beslut samt hur man kan ta andras åsikter i beaktande till lika som man får sina egna åsikter hörda. Ett slags "facit" för övningen som kan användas är den rangordning som NASA gjort:

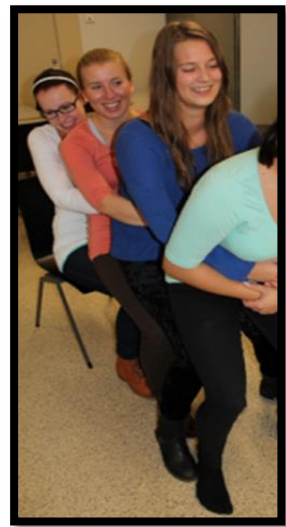
1. Syregastuber	Fyller syrebehovet
2. 20 l vatten	Ersätter vätskeförlust
3. Stjärnkarta	Viktig för att ta ut riktningen
4. Livsmedelskoncentrat	Nödvändig dagsranson
5. UKV-sändare/mottagare	Förbindelse med moderskeppet
6. Nylonlina	Bra vid skador och klättring
7. Förbandslåda	Allmänt värdefull
8. Fallskärmsiden	Skydd mot strålning
9. Gummibåt med CO ² flaskor	Flaskorna kan användas för drift vid överfart av t.ex. klyftor
10. Signalpatroner	Nödsignal
11. Pistoler	Kan användas om man vill tillverka automatdriftsaggregat
12. Torrmjölk	Näring (kan drickas blandat med vatten)
13. Kokapparat	Varmdryck (för kylan på månens baksida)
14. Magnetkompass	Antagligen obrukbar på månen
15. Tändstickor	Näst intill obrukbara på månen

Tips: Rymdövningen kan fungera som en inledning till följande alternativa övning. Övningen kan göras så att man ger ett färdigt tema åt deltagarna, till exempel vad som behövs för en fungerande fostringsgemenskap eller vad daghemmets roll är. Därefter får deltagarna lista upp vad de tycker att ingår i fostringsgemenskap och försöka rangordna dem enligt vad de tycker att är särskilt viktigt att fungerar bra just med tanke på välmåendet och gynnandet av det egna barnet.

Sitta utan stol

Syfte med denna övning är att skapa tillit, öka samarbetet samt skapa grupp-gemenskap. Denna övning kräver ganska stort utrymme och några stolar. Barnen kan eventuellt vara med och prova, men då måste det vara skilda barn- och vuxengrupper och de vuxna kan behöva hjälpa barnen.

En sitter på en stol, den nästa sätter sig i hennes eller hans knä och så vidare. Till sist tas stolen bort underifrån den som satte sig först och hela ledet skall försöka röra sig framåt utan att någon faller. En efter en skall den som är längst fram i ledet försöka komma bakom och under den som är sist i ledet tills en cirkel skapas där alla sitter i varandras knän.

Man kan börja övningen genom att deltagarna bildar en cirkel. I cirkeln vänder alla sig så att de står ansikte mot rygg. Deltagarna skall vara tätt intill varandra så att de rör varandra. Man kan ta tag i midjan eller runt midjan på varandra. Efter detta lutar sig alla bakåt och "sätter sig" ner på stolen som bildas av den som står bakom. Det skall vara möjligt att släppa taget utan att den sittande cirkeln rasar.

Skaka hand

Poängen med denna övning är att lära känna varandra.

Deltagarna går runt i rummet och skakar hand med varandra på sådant sätt att man hela tiden måste hålla i en hand. Det vill säga man får inte släppa taget av den man skakar hand med före man har tag i nästa hand. Samtidigt som man skakar hand presenterar man sig själv.

En variation till övningen kan utföras i par. Syfte med denna variation är förutom att lära känna varandra även att skapa tillit gentemot varandra samt att öka samarbetet. Paret ställer sig mittemot varandra och skakar hand samt presenterar sig. Efter detta blundar båda och tar ett visst antal steg bakåt. Härfter skall man, med fortfarande slutna ögon, hitta tillbaka till sitt par för att skaka hand igen. Då många par utför övningen samtidigt i samma utrymme skall man vara noggrann med att skaka hand med rätt person och inte bara nöja sig med att hitta någons hand.

Skapa unison

I denna övning behöver man ta varandra i beaktande. Övningen kräver samarbete och skapar gruppgemenskap. Övningen kräver ganska stort utrymme. Övningen är svår för barnen men de kan naturligtvis delta på egna villkor.

Deltagarna delas in i två lag. Efter signal börjar alla i lag ett göra egna, individuella rytmiska rörelser. Så fort som möjligt utan att tala skall deltagarna inom laget försöka hitta en gemensam unison, så att varje person sist och slutligen gör en och samma rörelse. Laget har cirka 30 sekunder tid på sig att skapa unison. Efter detta skall lag två bedöma om lag ett lyckats skapa unison. Om de tycker att lag ett lyckats, skall lag två

nu själva imitera rörelsen av lag ett så att de bildar unison. Även lag två har cirka 30 sekunder tid på sig. Lag ett bedömer i sin tur ifall lag två lyckats skapa unison. Ifall lag två däremot säger att lag ett inte lyckats skapa unison inom den givna tidsramen säger de detta till "domaren". Om domaren håller med elimineras de personer från lag ett som inte var i unison. Men om domaren inte håller med, utan själv tycker att lag ett är i unison, får lag ett välja en person från lag två som elimineras. Beroende på antalet deltagare kan man hålla på med leken tills endast en person i ena laget och två personer i andra laget är kvar. Men om gruppen är stor kan man hålla på en förutbestämd tid.

Stolen är ledig för...

Poängen med denna övning är att lära känna varandra. Till denna övning behövs många stolar eller alternativt kan man använda kuddar.

Övningen kräver att deltagarna redan ganska bra känner till varandras namn. Alla deltagare sitter på stolar i ring med händerna på knäna. En av stolarna skall vara ledig. Den person som har den tomma stolen på sin högra sida säger "stolen är ledig för..." och ett namn på någon i gruppen. Den personen skall då lyfta sina händer i luften innan någon av personens "grannar" hinner lägga sin hand på dennes. Om personen lyckas lyfta upp händerna i tid flyttar personen till den lediga stolen. Om inte, sitter personen kvar. Det gäller att hålla koll på "grannarna" eftersom sittordningen ändras hela tiden.

Stolloppet

Övningen kräver smidigt samarbete och bidrar med att öka gruppgemenskap. Denna övning kräver ganska stort utrymme och många stolar. Alternativt kan man använda kuddar och detta kan vara bra särskilt då barn deltar.

Deltagarna indelas i jämnstora grupper. Vi utgår här från grupper på fyra personer var. Varje grupp behöver i detta fall fem stycken stolar som det går att stå på. Stolarna ställs på led efter varandra med tillräckligt stora mellanrum så att det skapas lika många led som antalet grupper. Deltagarna ställer sig på varsin stol så att det bakom den sista i le-

det finns en tom stol. Då leken börjar skall deltagarna tillsammans få den tomma stolen flyttad längst fram i ledet för att sedan förflytta sig en stol framåt var så att den sista stolen igen är tom. På detta sätt framskrider leken tills gruppen har kommit en förut bestämd sträcka framåt i mål. Första grupp i mål vinner leken. Om det finns många deltagare kan man ordna flera omgångar.

Ta ställning

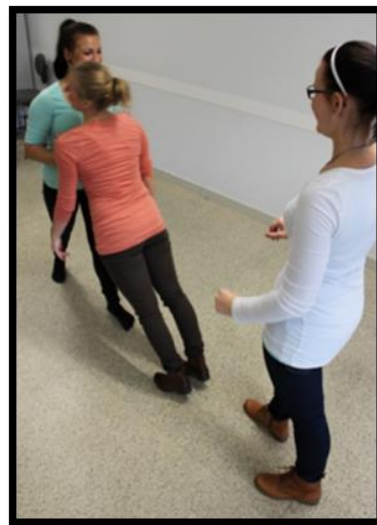
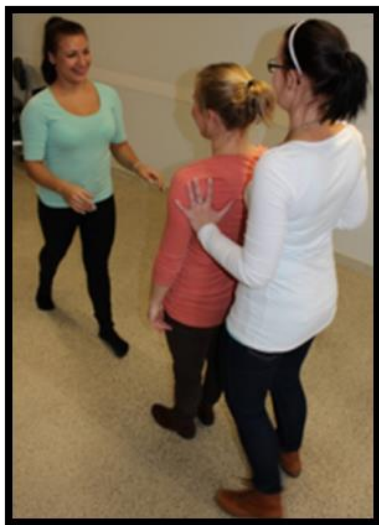
Med hjälp av denna övning får man fram föräldrarnas värderingar och åsikter. Genom detta blir föräldrarna mer delaktiga.

I övningen undersöker man värderingar och deltagarna får ta åsiktsmässigt ställning till olika frågor. Rummet delas in i tre områden. Om man håller med påståendet som sägs ställer man sig på det första området. På det andra området ställer man sig om man inte håller med och på det tredje om man inte kan ta ställning eller är neutral. När alla hittat sin plats kan man diskutera varför deltagarna valt de områden de valt. Inspiratören kan välja påståenden som till exempel behandlar daghemsverksamheten och önskemål gällande dagvården.

Tillitscirkeln

Denna övning skapar tillit mellan deltagarna. Övningen kräver ganska stort utrymme.

Deltagarna bildar grupper på cirka sex eller sju personer. Grupperna bildar cirklar där de står tätt bredvid varandra, axel mot axel och med ansiktet mot mitten av cirkeln. En i gruppen ställer sig i mitten av den täta cirkeln och lutar fram, bak och åt sidorna. De andra tar alltid emot och skuffar den lutande tillbaka till mitten. Efter en stund byter man roller och fortsätter tills alla som vill har fått vara en gång i mitten. Övningen kan även utföras i grupper på tre så att en står i mitten med ansikte vänt mot den andra deltagaren och med ryggen vänd mot den tredje. Den som står i mitten ska nu luta fram och bak medan de två andra tar i. Den som är i mitten kan även prova på att blunda om det känns behagligt. Ett tredje alternativ är att utföra övningen i par så att den ena ställer sig framför den andra med ryggen vänd mot paret och händerna utsträckta till sidan. Efter detta lutar den framför varande bakåt och den som står bakom har som uppgift att ta emot den som faller sig.

Tillitscirkeln utförd i grupper på tre.

Vi ritar!

Genom denna övning får alla deltagare skapa något tillsammans, vilket skapar grupp-gemenskap. På individnivå får deltagarna även förverkliga sig själva. Till denna övning behövs pennor och ett stort papper, till exempel en stor pappersrulle därifrån det går att rulla ut till papper fungerar bra.

Föräldrar, barn och personal ritar alla tillsammans något på ett stort pappret. I princip kan de rita vad som helst men man kan även ge ett övergripande tema, så som någon årstid eller naturen. Den färdiga teckningen hängs upp på daghemslokalens vägg för att dekorera den. På så sätt påminns alla deltagare om den gemensamma aktiviteten.

Vår ryggsäck

Genom denna övning synliggörs fostringsgemenskap för föräldrarna. Föräldrarna ges en chans att vara delaktiga i sitt barns dagvård samt att dela åsikter, tankar och attityder med personal och andra föräldrar. Till denna övning behövs en på förhand gjord pappersryggsäck, små kartongbitar och pennor. De större barnen kan delta genom att berätta vad de tycker är till exempel bäst på daghem. En vuxen kan sedan skriva ner det på kartongbiten.

Föräldrarna får cirka tre tomma kartongbitar. Personalen förklarar att föräldrarna får skriva ner en sak per kartongbit som de vill att personalen skall erbjuda deras barn inom fostran på daghemmet. Ord som eventuellt kan tänkas komma upp är trygghet, glädje, rutiner och gränser. Man skall dock göra tydligt att alla ord godkänns, det finns inga rätta svar så att säga. Föräldrarna kan eventuellt diskutera i små grupper vilka ord de valt och varför.

Personalen har på förhand, till exempel tillsammans med barnen, skapat en tvådimensionell ryggsäck av kartong eller annat användbart material. Istället för en ryggsäck kan det vara lättare att skapa till exempel en kappsäck. Nu får föräldrarna i tur och ordning nämna vilka ord de valt för hela gruppen och med hjälp av häftmassa fästa orden på

ytan av ryggsäcken. Dessa ord fungerar som riktlinjer för det kommande verksamhetsåret.

Återberätta historien

Poängen med denna övning är att konkretisera lyssnandets betydelse. Övningen bidrar även till skapandet av gruppgemenskap. Ifall det är många deltagare kan man bilda grupper på cirka fem så att övningen inte skall ta för länge och för att minska på väntetiden.

Deltagarna delas in i två grupper. Ena gruppen fungerar först enbart som åskådare. Av den andra gruppen blir två deltagare, A och B, kvar i rummet, resten går ut. Nu skall person A berätta en historia för person B. Historien kan vara på förhand skapad till exempel av personal och handla om sådant de vill få fram till föräldrarna. Man kan till exempel ha en berättelse om hur en verksamhetsdag på daghem ser ut, vad fostringsgemenskap innebär eller om vilka daghemmets värden är. Beroende på berättelse så kan man alltså genom denna övning även öka föräldrarnas delaktighet och/eller synliggöra fostringsgemenskap. Då B hört hela historien kommer person C in och person B skall nu återberätta historien så korrekt som möjligt till C. Därefter är det C:s tur att berätta för person D och så vidare tills alla fått vara lyssnare och talare. Den sista får berätta historien till alla i rummet och därefter kan man jämföra hur den ursprungliga historien förändrades. Efter detta blir det byte och den gruppen som först fungerade som åskådare får nu ansvara för historieberättandet.

Ett alternativ till övningen är att deltagarna delas in i grupper på tre; en talare, en lyssnare och en observatör per grupp. Talaren skall berätta något, till exempel ett minne eller en händelse. Efter en minut avbryter observatören och då skall lyssnaren återberätta det som talaren berättat så noggrant och korrekt som möjligt. Talaren får rätta till om den så tycker. Observatören har även som uppgift att kolla att lyssnaren återberättar historien rätt och tar fasta på vilka eventuella missförstånd som uppstår. Efter att lyssnaren återberättat det som talaren sagt byter man om så att alla får ha alla roller.

Tips: Här är ett exempel på en berättelse: "På morgonen kommer barnen till daghemmet. De som vill får äta morgonmål mellan klockan åtta och halv nio. Efter morgonmålet är det frilek en stund. Därefter blir det någon slags ledd verksamhet eller utevistelse. Elva tiden serveras lunch som följs av dagsvila. De minsta barnen sover upp till två timmar medan de äldsta har sagovila. Eftermiddagen består av mellanmål, frilek och utevistelse. Senast klockan fem åker alla hem."

Åttan

I denna övning skapas tillit gentemot varandra. Övningen ökar även samarbetet samt skapar gruppgemenskap.

Denna övning kräver ganska stort utrymme. Barnen kan delta på egna villkor.

Två av deltagarna ser men resten bör blunda. De seende ställer sig mittemot varandra med cirka tre meters avstånd som "pelare". Resten av gruppen ställer sig i ett långt led efter varandra så att man har sina egna händer på den framförvarandes axlar. Hela ledet skall blunda. Efter detta är det meningen att ledet klarar av att röra sig runt de två seende så att de bildar formen av nummer åtta. Pelarna kan ha ett pipande ljud så att de blundande hittar vägen runt. Ledet skall sträva efter att inte röra de två seende "pelarna". De seende berättar då uppgiften är rätt avklarad.

Källor som inspirerat till sammanställningen av inspirationsboken

Övergripande litteratur kring socialpedagogik

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena. 1997, *Sosiaalipedagogiikka*, Borgå: WSOY, 254 s.

Kurki, Leena. 2001, Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. I: K. Karila, J. Kinon, Jarmo & J. Virtanen, *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*, Jyväskylä: PS-kustannus, s. 112-135.

Madsen, Bent. 2001, *Socialpedagogik*, Lund: Studentlitteratur, 244 s.

Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik: Inklusion och integration i det moderna samhället*, Lund: Studentlitteratur AB, 301 s.

Litteratur kring fostringsgemenskap

Iso-Kuusela, Marjo. 2008, *Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö. Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus?*, Pro gradu-avhandling, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 78 s. Tillgänglig: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19422/URN_NBN_fi_jyu-200812206014.pdf?sequen Hämtad 10.1.2013.

Karila, Kirsti. 2006, Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. I: M. Alasuutari, M. Hännikäinen, M. Ikonen, K. Karila, M. Korhonen, R-L. Korkeamäki, E-L. Kronqvist, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen, *Kasvatusvuorovaikutus*, Tammerfors: Vastapaino, s. 91-108.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta. 2006, *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*, Helsingfors: Stakes, 161 s.

Kiesiläinen, Liisa. 2001, Vuorovaikutus ammattina. I: A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen, *Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*, Helsingfors: WSOY, s. 254-270.

Lehtipää, Riina. 2007, *Päivähoidon ja vanhempien kasvatuskumppanuus pikkulapsiperheiden arjessa*, Pro gradu-avhandling, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 45 s. Tillgänglig:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18430/URN_NBN_fi_jyu-200804101329.pdf?sequence=1 Hämtad 9.1.2013.

Leino, Anna-Maria. 2006, *Kasvatuskumppanuus päiväkodissa. Vanhempien ja lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista*, Pro gradu-avhandling, Helsingfors: Helsingin yliopisto, 148 s. Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20080/kasvatus.pdf?sequence=1> Hämtad 9.1.2013.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 1999, *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*, Lund: Studentlitteratur, 150 s.

Töyräs, Sari. 2011, *Kasvatuskumppanuus näkyväksi. Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö*, högre YH-examensarbete, Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 55 s. Tillgänglig: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32503/ToyraSari.pdf?sequence=1> Hämtad 10.1.2013.

Stakes. 2005, *Grunderna för planen för småbarnsfostran*, 2 uppl., Vaajakoski: Handböcker 61, 50 s.

Litteratur kring delaktighet

Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2010, *Små barns delaktighet och inflytande – Några perspektiv*, Stockholm: Liber AB, 116 s.

Kjellström Sofia. 2012, Delaktighetens etik och ansvar för delaktighet I: P. Bülow, D. Persson Thunqvist & I. Sandén, red., *Delaktighetens praktik - Det professionella samtalets villkor och möjligheter*, Malmö: Gleerups Utbildning AB, s. 31-39.

Molin, Martin. 2004, Delaktighet inom handikappområdet - en begreppsanalys. I: A. Gustavsson, red., *Delaktighetens språk*, Lund: Studentlitteratur, s. 61-75.

Nordenfelt, Lennart. 2004, Aktivitet, delaktighet och ICF - en vetenskapsteoretisk bakgrund. I: A. Gustavsson, red., *Delaktighetens språk*, Lund: Studentlitteratur, s. 49-60.

Litteratur kring sociokulturell inspiration

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena. 1997, *Sosiaalipedagogiikka*, Borgå: WSOY, 254 s.

Kurki, Leena. 2000, *Sosiokulttuurinen innostaminen: Muutoksen pedagogiikka*, Tammerfors: Vastapaino, 188 s.

Övningar, lekar och andra praktiska tips för föräldrakvällar

Boal, Augusto. 2002, *Games for actors and non-actors*, 2 uppl., London: Routledge, 301 s.

Nilsson, Björn & Waldemarson, Anna-Karin. 1988, *Rollspel i teori och praktik*, Lund: Studentlitteratur, 146 s.

Rosenqvist, Johanna & Österberg, Charlotta. 2013, *Gemenskapsfrämjande arbete i högstadiet - En handbok i gemenskapsfrämjande arbete för en samhällspedagog*, Examensarbete, Åbo: Yrkeshögskolan Novia, 40 s. Tillgänglig: <http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/55324/Handbok%20i%20gemenskapsframjande%20arbete%20i%20hogstadiet.pdf?sequence=1> Hämtad 12.11.2013.

Tikkanen, Tiina. 2013, Näin vanhempainilta houkuttaa, Opettaja, årg. 107, nr 7, s. 16-20.

Suomen Vanhempainliitto. 2013, *Vinkkejä vanhempainiltaan*, Tillgänglig: http://www.vanhempainilta.fi/onnistunut_vanhempainilta_2 Hämtad 31.10.2013.